

כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

סוגריים זוויתיים מציינים את ההפניות לדפוס וילנא: <פרק, פסוק, סימן>

בצבע אדום: ציון הדף והעמוד בכתב היד

מדרש חזית דשיר השירים

<א,א,א> (א330) **שיר** השירים אשר לשלמה. זהו שאמר הכתוב על ידי שלמה המלך עליו השלום. ברוח הקדש. ורוח נבואה. דכתיב חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשוכים.

איש מהיר במלאכתו זהו יוסף הצדיק שכתוב בו. ויבא הביתה לעשות מלאכתו. רבי יהודה אומר יום ניבול טבול יום תיאטרון היה. ורבי נחמיה אומר יום תיאטרון של נילוס היה והלכו כלם לראות והוא נכנס למלאכתו לחשוב חשבונותיו של רבו. רבי פנחס אומר בשם רבי שמעון בר אבא כל מי שהוא משמש את רבו כראוי סופו לחירות. לפיכך לפני מלכים יתיצב. ומנין אנו למדין מיוסף הצדיק עליו השלום על ידי ששמש את רבו כהוגן יצא לחירות. ועמד לפני פרעה מלך מצרים שנאמר וישלח פרעה. ויקרא את יוסף וגומר. בל יתיצב לפני חשוכים זה פוטיפר שהחשיך הקדוש ברוך הוא את עיניו וסרסו.

<א,א,ב> **דבר** אחר חזית איש מהיר במלאכתו. זה משה רבינו עליו השלום שהיה זהיר במלאכתו שנאמר ויקם משה ויושיען. ולא נתעצל אל נזדרז ועמד והשקה את הצאן של רועים וצאנן של בנות יתרו. שנאמר וגם דלה לנו דלה למה שתי דליות השקה את הצאן של אלו ועשה שלום ביניהם בזריזותו לפיכך לפני מלכים יתיצב לפני פרעה. שנאמר השכם בבקר והתיצב לפני פרעה.. (ב330) בל יתיצב לפני חשוכים זה יתרו. כך היה רבי יהודה דורש. אמר ליה רבי נחמיה. עשית קדש חול. אלא דרוש הכי. דאמר ליה הקדוש ברוך הוא נזדרזת בזריזות תבא ותעשה סרסור ביני לבין בני. שנקראו מלכים. שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגומר. לפני מלכים יתיצב זה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שנאמר ויהי שם עם יי. בל יתיצב לפני חשוכים זה פרעה (שנאמר) שנקר' חשך שהחשיך הקדוש ברוך הוא לו ולא רצו. שנאמר ויהי חשך אפלה.

דבר אחר חזית איש זה דניאל שנאמר ואקום ואעשה את מלאכת המלך זה ששבצר שהיה עושה פה. לפיכך נזדרז במלאכת המקדש. וזכה להאריך ימים שנאמר ויהי דניאל עד שנה אחת לכורש המלך ולא עוד אלא שהוא יושב בשער המלך שנאמר ודניאל בתרע מלכא. עכשו שנזדרז במלאכת המלך.. בבית אלהא. לפני מלכים יתיצב. לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. בל יתיצב לפני חשוכים זה נבוכד נאצר. ולמה נקרא שמו ששבצר.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

שבאו שש צרות בימיו. גלות יהויקים. וגלות יהויכין. וגלות צדקיהו. צרת אריות. צרתן של חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש.

<א,א,ג> **דבר** אחר חזית איש מהיר במלאכתו אלו הצדיקים שהם עוסקים במלאכתו של הקדוש ברוך הוא לפיכך לפני מלכים יתיצב. שמשותמשים בתורה. שנאמר בי מלכים ימלוכו. בל יתיצב לפני חשוכים אלו המלכים הרשעים שנאמר והיה במחשך מעשיהם וכתוב יהי דרכם חשך וחלקקות..

<א,א,ד> **דבר** אחר חזית איש מהיר במלאכתו זה חנינא בן דוסא אמרו עליו פעם אחת ראה את אנשי דורו מעלים עולות ושלמים אמר הכל מעלין עולות לירושלים ואני איני מעלה. מה עשה יצא למדברה של עיר ומצא שם אבן אחת סדקה וסתתה. וכרכמה וישב עליה (331א) ואמר הרי עלי להעלותה לירושלם בקש לשכור הפועלים אמר להם מעלין אתם לי אבן זו לירושלים אמרו לו תן לנו שכרנו חמש מאות זהובים ואנו נעלה לך אבן זו לירושלים. אמר להם וכי מאין יש לי חמש מאות זהובים ליתן לכם. מיד הלכו להם. מיד זמן לו הקדוש ברוך הוא חמשה מלאכים. בדמות בני אדם. אמרו לו תן לנו חמשה סלעים ונעלה לך אבן לירושלם ובלבד שיתן ידך עמנו נתן ידו עמהם ונמצאו עומדים בירושלם. בקש לתן להם שכרם ולא מצאם. בא המעשה ללשכת הגזית ואמרו כמדומה לנו שמלאכי השרת העלו לך לרושלים. מיד נתן השכר למלאכים. וקראו עליו חזית איש מהיר במלאכתו זה חנינא בן דוסא..

<א,א,ה> **דבר** אחר חזית איש מהיר במלאכתו זה שלמה שנזדרז בבניין בית המקדש. ויבנהו בשבע שנים והא כתיב ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה. נמצא מרובה ומיופה בנין בית שלמה. מבנין בית המקדש אלא כך אמר בנין ביתו נתעצל. ובנין בית המקדש נזדרז ולא נתעצל.. **רבי** הונא בשם רבי יוסף הכל מסייעין את המלך והכל מסייעין בשביל כבוד המלך. שהוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ואפי' רוחות ואפילו שדים. ואפילו מלאכי השרת.. **רבי** יצחק בריה דרב יהודא בר יחזקאל אמר כתיב בנה בניתי בית זבול לך בנין בנוי בניתי. .. **רבי** ברכיה אומר והבית אשר בנוין אין כתיב כאן אלא (נבנה מלמד) אלא והבית בהבנותו מאליו. היה נבנה. אבן שלמה מסע בנו אין כתיב כאן אלא נבנה. מלמד שהיתה האבן נושאת עצמה ונתנת על גבי הדימוס. **אמר** רבי אבהו ואל תתמה לדא דהא כתיב להלן והיתית אבן חדא ושומת על פוס גובה. וכי יש אבנים בבבל. אלא מארץ ישראל פרחא לשעה ובאת וישבה לה על פי הבור..

רבי הונא בשם רבי יוסף אמר ירד מלאך (331ב) בדמות ארי של אבן. וישב לו על פי הבאר. הה"ד אלהי שלח מלאכיה וסגר פוס אריותא ולא חבלוני. ואל תתמה אם בכבוד בשר ודם צדיק כתיב. והיתית אבן חדא. בכבוד של מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמה. לפיכך לפני מלכים יתיצב. לפני מלכי התורה יתיצב. בל יתיצב לפני חשוכים. זו חבורה של רשעים..

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אמר רבי יהושע בן לוי בשעה שנמנו וגמרו שלשה מלכים ושלשה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא. בקשו לצרף שלמה המלך עליו השלום עמהם יצא בת קול ואמר ואל תגעו במשיחי... **אמר** רבי יהודא בר סימן ולא עוד אלא שנתיחס ראש לשלשלת יחסים. שנאמר וכן שלמה רחבעם..

אמר רבי יודן ולא עוד אלא ששרתה עליו רוח הקדש. ואמר שלשה ספרים הללו. משלי קהלת ושיר השירים.

<א,א,ו> זהו שאמר הכתוב תחת אבותיך יהיו בניך.. אתה מוצא צדיק. מוליד צדיק. רשע מוליד רשע. צדיק מוליד רשע. רשע מוליד צדיק.. וכלהוון יש להם משל יש להם מליצה. צדיק מוליד צדיק. יש לו מקרא תחת אבותיך יהיו בניך.. משל סרכה דאקים תניתאה. רשע מוליד רשע יש לו מקרא. והנה קמתם תחת אבותיכם. וכתוב מרשעים יצא רשע. יש לו משל מה ילידת חיפושיתא. קרוצה בישא מיניה.. צדיק מוליד רשע. יש לו מקרא שנאמר תחת חטה יצא חוח. משל מולידין דלית דכוותהוון מיתין דלא דמיין להוון.. רשע מוליד צדיק יש לו מקרא שנאמר תחת הנעצוץ יעלה ברוש. משל מן סניא נפיק ורדא.

אבל שלמה המלך עליו השלום מלך בן מלך. חכם בן חכם צדיק בן צדיק. איגוניסט בן איגוניסט. אתה מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה. כתוב בזה דוד מלך ארבעים שנה. וזה מלך ארבעים שנה. אביו מלך על ישראל ויהודא. וזה מלך על ישראל ויהודא. אביו בנה את היסודות והוא בנה את העולם. זה מלך מסוף העולם (א332) ועד סופו. וזה מלך ג"כ מ(ס)ן העולם ועד סופו. זה כתב ספרים וזה גם כן. זה אמר שירים וזה גם כן. זה אמר דברים וזה גם כן. זה אמר הבלים וזה ג(ס)ן. זה העלה את הארון וזה גם כן.

זה מלך. ארבעים שנה. שנאמר והימים אשר מלך דוד על ישראל. ארבעים שנה. וזה גם כן שנאמר וימלוך שלמה על כל ישראל ויהודא ארבעים שנה. דוד מלך על ישראל ויהודא שנאמר ויבחר יי אלהי ישראל בי מכל בית אבי. וזה גם כן שנאמר ויהודא וישראל רבים. דוד בנה את היסודות שנאמר ויקם דוד המלך על רגליו. וזה בנה העליונות שנאמר בנה בניתי. בית זבול לך. דוד אמר דברים שנאמר ואלה דברי דוד האחרונים. וזה גם כן שנאמר דברי קהלת בן דוד. דוד אמר משלים. שנאמר. כאשר אמר משל הקדמוני. מרשעים יצא רשע.. וזה גם כן שנאמר משלי שלמה בן דוד. דוד אמר שירים דתלים שנכתב על שמו. וזה גם כן משלי. שיר השירים.. דוד קלס באז שנאמר אז ימלא שחוק פינו.. וזה גם כן שנאמר אז אמר שלמה.. דוד עלה את הארון שנאמר ויהי דוד וכל בית ישראל מעלים את הארון. וזה גם כן שנאמר אז יקהל שלמה את כל ישראל. דוד אמר שירים שנאמר וידבר דוד את דברי השירה הזאת.. וזה גם כן שנאמר שיר השירים..

אמר רבי סימון בשם רבי יונתן דבית גוברין בשם רבי יהושע בן לוי. הואיל ומקישו לאביו מכל צד מה אביו נמחל מכל עוונותיו. שנאמר יי העביר חטאתך לא תמות.. אף זה כיוצא בו. ולא עוד אלא ששרתא עליו רוח הקדש. ואמר שלשה ספרים. משלי. ושיר השירים. וקהלת..

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<א,א,ז> **שיר השירים** זהו שאמר הכתוב לב חכם ישכיל פיהו. פומיה מודיע לו. פומיה מחכים עליו. ועל שפתיו (332ב) יוסיף לקח. מתוך שהוא מוצא דברי תורה מפיו מוסיף על לקחה של תורה. משל למה הדבר דומה. לחבית מלאה היא אבנים טובות ומרגליות ומוקפות צמיד פתיל. ונתונה בזוית אחת ואין אדם יודע מה שבתוכה. בא אחד ופתח אותה וידעו הכל מה שבתוכה. כך לבו של שלמה המלך עליו השלום היה מלא חכמה. ולא היה אדם יודע מה שבתוכו כיון ששרתה עליו רוח הקדש. אמר שלשה ספרים ידעו הכל חכמתו..

דבר אחר ועל שפתיו יוסיף לקח שהוסיף על דברי תורה. עילהו. שנאמר ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה. מאן דקרא טב(ע)א[א]ות נזיל לגביה. מאן דקרא צבאות נזיל לגביה. שנאמר ויתורו את ארץ כנען. ומה לתור לעשות תייר בחכמה.. כמה דאת אמר ויתורו את ארץ כנען. **דבר** אחר לדרוש ולתור בחכמה. לתור ולהותיר הדין פוייטנא. כדעבד אלפא ביתא וחמשה אתין. יתירין עילוי הכתיב ויהי שירו חמשה ואלף. ויהי שירו של אלף חמשה ולא על דברי תורה בלבד היה תייר. אלא על כל אשר נעשה תחת השמש. כגון. היאך ממתקין החרדל.. היאך ממתקין התורמסין.. אמר ליה הקדוש ברוך הוא שלמה אחר דברי תורה ייללתה. חייך שאין אני מקפך שכרך. הריני משרה עליך רוח הקדש. מיד שרתה עליו רוח הקדש. ואמר שלשה ספרים הללו. משלי. קהלת. ושיר השירים..

<א,א,ח> **דבר אחר** שיר השירים זהו שאמר הכתוב ויותר שהיה קהלת חכם. אלו אדם אחר אמרו. צריך לכוף אזנך ולשמוע הדברים האלה. ויותר שאמרו שלמה המלך ויותר שהיה קהלת חכם ואזן וחקר ותקן משלים הרבה. איזן דברי תורה. עשה אזנים לתורה. על כן אתה מוצא שעד שלא עמד שלמה המלך עליו השלום. למה היתה התורה דומה. רב אמר תרתין. רב נחמן אמר לפלטין גדולה שהיו בה פתחים הרבה. וכל מי שהיה נכנס בתוכה היה (333א) טועה מדרך הפתח בא פקח אחד ונטל הפקעת ותלאה דרך הפתח. והיו הכל נכנסין ויוצאין דרך הפקעת. כך עד שלא עמד שלמה לא היה אדם יכול לעמוד ולהשכיל דברי תורה. וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין דברי תורה. רב נחמא לישנא אחרא אמר. לחורשא של קנים. שלא היה אדם יכול ליכנס בה. ו(פ)א[ב]א פקח אחד. ונטל את המגל. וכיסח. התחילו הכל נכנסין דרך הכסוח. כך שלמה..

אמר רבי יוסי לקופה גדולה מלאה פירות ולא היה און. ולא היה אדם יכול לטלטל בא פקח אחד ועשה לה און והתחילה לטלטל על ידי אזנים. כך שלמה ע"ה. **אמר** רבי לוי לקיתון גדול שהוא מלא מים רותחים ולא היה לה און הטלטל בא אחד ועשה לה און והתחיל מטלטל על ידי אזנו.. **אמר** רבי חנינא לבאר עמוקה מלאה מים והיו מימיה צופים ומתוקים ויפים ולא היתה בריה יכולה לשתות ממנה. בא אחד וספק הכל בחבל משיחה במשיחה ודלה ממנה ושתה. התחילו הכל דולין ושותין כך שלמה המלך עליו

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

השלום מדבר לדבר ממשל למשל. עמד שלמה על סודה של תורה. הה"ד משלי שלמה בן דוד משלותיו של שלמה עליו השלום.

ורבנין אמרי אל יהי המשל הזה קל בעיניך. שעל ידי משל הזה אדם יכול לעמוד בדברי תורה. משל למלך שאבד זהב מביתו. או מרגלית טובה. לא על ידי פתילה ואיסר הוא מוצא אותה. כך המשל הזה לא יהיה קל בעיניך. שעל ידי המשל אדם עומד על דברי תורה. ותדע לך שהוא כן שהרי שלמה המלך עליו השלום על ידי המשל עמד על דקדוקיה של תורה.. **אמר** רבי יודן ללמדך שכל מי שהוא אומר דברי תורה ברבים זוכה שתשרה עליו רוח הקדש. של שכינה. וממי אתה למד משלמה עליו השלום שאמר דברי תורה ברבים זכה ששרה עליו רוח הקדש ואמר שלשה ספרים משלי קהלת ושיר השירים..

<א,א,ט> (ב333) אמר רבי פנחס בן יאיר אם תבקשנה ככסף ואם אתה מחפש אחר דברי תורה. כמטמונים הללו אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכרך. משל אדם אם מאבד סלע. או כולכין בתוך ביתו אינו מדליק כמה נרות וכמה פתילות עד שיעמוד עליהן. והרי דברים קל וחומר ומה אלו שהן חיי שעה. של עולם הזה אדם ידליק כמה נרות וכמה פתילות עד שימצאם. דברי תורה שהן חיי העולם הזה. וחיי העולם הבא אין אתה צריך לחפש אחריהם כמטמונים הללו הוי אם תבקשנה וגומר..

אמר רבי אלעזר. מימי לא קדמני. אדם לבית המדרש. ולא הנחתי אדם שם ויצאתי. פעם אחת השכמתי. ומצאתי הזבלים והתבניי ואמרתי אם תבקשנה ככסף. ומטמונים תחפשנה. אז תבין יראת יי. אנחנו ולא נזבלם. ולא נתבנם. ואפילו כזבלים וכתבנים. מכאן היה רבי פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות. נקיות לידי טהרה. טהרה לידי קדושה. קדושה לידי ענוה. ענוה לידי יראת חטא. יראת חטא לידי חסידות. חסידות לידי רוח הקדש. רוח הקדש לידי תחיית המתים. תחיית המתים לידי אליהו זכרונו לברכה. הה"ד אם תבקשנה ככסף וגומר. אז תבין יראת יי. זריזות לידי נקיות שנאמר. וכלה מכפר את הקדש. נקיות לידי טהרה שנאמר. וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה לידי קדושה שנאמר וטהרו וקדשו.. קדושה לידי ענוה שנא' כי כה אמר רם ונשא ש(מ) [וכן] וקדוש שמו. ואת דכא ושפל רוח.. ענוה לידי יראת חטא שנאמר עקב ענוה יראת יי. יראת חטא לידי חסידות שנאמר אז דברת בחזון לחסידיך. חסידות לידי רוח הקדש. ורוח הקדש לידי תחיית המתים שנאמר ונתתי רוחי בכם וחיייתם. תחיית המתים לידי אליהו זכרונו לברכה. אמר ר' מנא מה שעשתה חכמה עטרה לראשה. שנאמר ראשית חכמה יראת יי. עשתה ענוה סנדל. וסנדל לעקבה שנאמר עקב ענוה יראת יי. תחיית המתים על ידי אליהו זכרונו לברכה הה"ד אז תבין יראת יי. וא"ת רוח הקדש.

ר' סימון בשם **(א334)** רבי שמעון בן חלפתא משל ללסטים. שהיה גדול בביתו של מלך אמר ליה המלך שאל מה אתן לך אמר הלסטים אם אני שואל כסף הוא נותן. אבנים טובות ומרגליות הוא נותן. אלא הריני שואל את בתו של מלך. והכל בכלל. כך בגבעון. נראה יי אל שלמה. ויאמר לו שאל מה אתן לך. אמר שלמה אם אני שואל כסף וזהב

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אבנים טובות ומרגליות הוא נותן לי. הריני שואל חכמה והכל בכלל. הה"ד ונתת לעבדך לב שומיע. אמר ליה הקדוש ברוך הוא שלמה שאלת לך חכמה ולא שאלת עושר ונכסים וכבוד ונפש אויביך חייך אני אתן לך חכמה ומדע. ועל ידי כן ועושר וכבוד אני אתן לך. מיד ויקץ שלמה. והנה חלום. אמר רבי יצחק חלום. היה עומד על כנו. חמור נוהק. היה יודע מהו נוהק. צפור מצוצי. והוא יודע מהו מצוצי. מיד ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית יי. ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו. אמר רבי אלעזר מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה..

<א,א,י> **דבר אחר** שיר השירים רבי איבו ורבי יהודא בר סימן. ר'בי איבו אומר שיר השירים שיר חד השירים תרתי. הא תלתא. ורבי יהודא בר סימן אומר שיר השירים כלה חד ואלין תרתין אחרינתא מה אתעביד לון. שיר המעלות לשלמה. וחד מזמור שיר חנכת המזבח. הבית לדוד סברין למימר דוד אמרן ואת תולה אותן בדוד שנאמר כמגדל דוד צוארך. אלא מה שיר השירים שלמה אמרן ותולה אותן בדוד אף אלו שלמה אמרן ותולה אותן בדוד. כשתמצא אומר כל מעשיו של אותו האיש. משולשין היו. שלש המעלות עלה שלמה עליו השלום. במעלה הראשונה כתיב כי הוא רודה בכל עבר הנהר. במעלה השנית שנאמר ושלמה היה מושל. במעלה השלישית כתיב וישב שלמה על כסא יי למלוך.

אמר רבי יצחק וכי אפשר לו לאדם לישב על כסא יי אותו שכתוב בו כי יי אלהיך אש אוכלה. (ב334) וכתוב נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהי. כורסיה שביבין דינור ואתה אמרת וישב שלמה על כסא יי. וגוי. אלא מה כסאו של הקדוש ברוך הוא שולט מסוף העולם ועד סופו אף כסא שלמה גם כן. מה כסא ה' דן בלא עדים ובלא התראה. אף כסא שלמה כן. ואי זה זה דינן של זונות. הה"ד אז תביאנה שתי נשים זונות וגוי. מי היו רב אמר רוחות היו. ורבנן אמרי יבמות היו. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אומר זונות ממש היו והוציא דינן בלא עדים והתראה..

שלש ירידות ירד שלמה המלך עליו השלום. ירידה ראשונה מאחר שהיה מלך גדול על כל העולם מסוף העולם ועד סופו. נתמעט מלכותו. ולא היה מלך כי אם על ישראל הה"ד משלי שלמה בן דוד מלך ישראל. .. ירידה שנייה מאחר שהיה מלך על כל ישראל נתמעט מלכותו ולא היה מלך כי אם על ירושלים. הה"ד אני שלמה הייתי מלך בירושלים. .. ירידה שלישית מאחר שהיה מלך על ירושלים נתמעט מלכותו ולא היה מלך אלא על ביתו. שנאמר הנה מטתו שלשלמה וגומר. כולם אחוזי חרב. ואפילו על מטתו לא היה מלך שהיה מתפחד על הרוחות..

שלשה עולמות ראה. ר' יודן ורבי חנינא. רבי יודן אומר מלך הדיוט. מלך חכם. מלך טפש חכם. עש[י]ר עני.. עשיר מה טעם את הכל ראיתי בימי הבלי. לית בר נש מתני אנוקיה. ידידה אלא בשעת מחיה. רבי חנינא אומר הדיוט מלך. הדיוט. טפש חכם טפש. עני עשיר עני. מה טעם אני קהלת הייתי מלך. הוינא כד הוינא ברם כדין לית אנא..

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

שלש עבירות עבר. הרבה לו כסף וזהב. הרבה לו סוסים. הרבה לו נשים. הרבה כסף וזהב שנאמר ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים ולא היו (א335) נגנבות. אמר רבי יוסי בר חנינא אבני שמנה אמה. ואבני עשר אמה. הוו. תאני רבי שמעון בן יוחאי אפילו כל משקלות שהיו בימי שלמה של זהב היו דכתיב אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה. הרבה לו נשים דכתיב והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות.. רבי חנינא בן אחאי. רבי יהושע אומר על שם לא תתחתן בס. רבן שמעון בן יוחאי אומר לאהבה אהבה ממש לזנות. רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר. גם אותו החטיאו הנשים הנכריות. מלמד שהיה בועלן כשהיה נדות ולא היו (מוע) מודיעות אותו. רבי יוסי בן חלפתא אומר לאהבה לאהבן ולקרבו ולגיירן ולהכניסן תחת כנפי השכינה. נמצאת אומר חנינא בן אחי רבי יהושע. ורבי שמעון בן יוחאי. ורבי יוסי בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו דבר אחד. רבי יוסי בן חלפתא (אומר) פליג אתליתהון..

שלשה שטנים נזדווגו לו הה"ד ויקם אלהים שטן לשלמה. את הדד האדומי. ויקם לו שטן את רזין בן אלידע אשר ברח. ויהי שטן לישראל כל ימי שלמה..

שלשה משלים אמר משלי שלמה בן דוד. משלי שלמה בן חכם ישמח אב גם אלה משלי שלמה. .. **שלשה** הבלים אמר הבל הבלים אמר קהלת. הבל חד. הבלים תרי הרי תלתא..

שלשה שירים אמר שיר השירים. שיר חד.. השירים תרי הרי תלתא.. **שלשה** שמות נקראו לו. ידידה. שלמה. קהלת.. רבי יהושע בן לוי אומר הני תלתא. אגור בן יקא. למואל. איתאל. הם שבעה. אמר רבי שמעון בן יוחאי. עיקר אות נטייא שלו. שלמה. ידידה. קהלת. מודה רבי שמעון בן יוחאי באלו ארבעה שנתוספו לו. נתגנה בהם צריכים להדרש אגור. שאגר דברי תורה. בן יקא. שהקיא התורה. שלמד ושכחה. כספל הזה שנתמלא לשעתו (ונש?כת?) ונשכך לשעתו. כך (ב335) כך שלמה למד תורה לשעתו ושכחה בשעתו. למואל שנאם לאל בכל לבבו. ואמר יכול אני להרבות ולא לחטוא. איתאל איתאל ואוכל.. **שלשה** ספרים כתב משלי קהלת ושיר השירים. איזה מהם כתב תחלה רבי חייא רבה ורבי יונתן. רבי חייא רבה אמר משלי כתב תחלה ואחר כך כתב שיר השירים. ואחר כך קהלת. ומייתי לה מהאי קרא. וידבר שלשת אלפים משל זה ספר משלי. ויהי שירו חמשה ואלף. זה שיר השירים. אם כן קהלת לסוף אמר. מתניתא דרבי חייא רבא פליג על שמעתתא. ומתניתא. אמרו שלשתן כאחד אמרן. שמואל אמר כל חד וחד בפני עצמו.. תאני רבי חייא רבה רק לעת זקנת שלמה שרתה עליו רוח הקדש ואמר שלשה ספרים משלי. קהלת. ושיר השירים.. ורבי יונתן אומר שיר השירים כתב תחלה. ואחר כך משלי. ואחר כך קהלת. ומייתי לה רבי יונתן מדרך ארץ. כשאדם נער אומר דברי זמר. הגדיל אומר דברי משלות הזקין אומר דברי הבלים. רבי ינאי חמוי דרבי (ינאמי). אמר הכל מודים שקהלת בסוף אמרה.

<א,א,יא> רבי אלעזר בן אבינא משום רבי אחא ורבנא(א)[ן]. רבי אלעזר אומר וידבר שלשת אלפים משל על כל דבר ודבר. ויהי שירו חמשה ואלף אלף וחמשה טעמים. על כל

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

דבר ודבר. ורבנן אמרי וידבר שלשת אלפים משל ועל כל משל ומשל. ויהי שירו חמשה ואלף שירו של משל טעמא דמלתא. טעמא דמתלא.. **אמר** רבי שמואל בר נחמן חזרנו על כל ספר משלות. ולא מצאנו שכתוב בו אלא תתי"ו פסוקים ואת אמרת שלשת אלפים משל אלא שאין לך כל (פ) פסוק ופסוק שאין בו שנים ושלושה טעמים. כגון נום זהב וחלי כתם. נום זהב באף חזיר. אל תתהדר לפני מלך. ובמקום גדולים אל תעמוד. אין צריך לומר תשב. ואין צריך לומר שלא תדבר..

תנינן אמר רבי עקיבא חס ושלום לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא (א336) תטמא את הידים. שאין כל העולם כדאי כיום שנתנה שיר השירים. למה שכל הכתובים קדש. ושיר השירים קדש קדשים. ועל מה נחלקו על קהלת. אמר רבי (יהושע בן לוי) יוחנן בר יהושע. בן חמיו של ר' עקיבא. כדברי בן עזאי כך נחלקו וכך גמרו. רבי אלעזר בן עזריה עבדא לה מתלא לאחד שהוליד סאה חיטים אצל הנחתום. אמר ליה הוציא לי ממנה קמח סולת. הוציא לי ממנה גלוסקין. וסלת אחת. כך אחר חכמתו של שלמה לא סילת אלא שיר השירים לישראל..

שיר השירים המשובח שבשירים המסולסלת שבשירים נאמר שירים ושבח למי שעשאנו. שירים בעולם. כמה דאת אמר הלילו שירות היכל. שבחו דהיכלא. דבר אחר שיר השירים המשובח שבשירים המעולה שבשירים המסולסלת שבשירים נאמר שירים למי שעשאנו שירים לעולם כמה דאת אמר יי בדד ינחנו. רבי יוחנן בשם רבי אחא בשם רבי שמעון בר אבא. נאמר שירים ושבח למי שעתידי לשרות עלינו רוח הקדש נאמר לפניו שיר השירים הרבה בכל השירים או הוא מקלסן. או הם מקלסין אותו. בשירת משה הם מקלסין אותו ואומרים זה אלי ואנוהו. ובשירת משה הוא מקלסן ירכיבהו על במותי ארץ. ברם הכא הם מקלסין אותו. והוא מקלסן הנך יפה רעיתי. והם מקלסין אותו הנך יפה דודי.. רבי שמעון בשם רבי חנן דצפורי. אמר שיר כפול. רבי סימון אומר כ(ו)פול ומכופל רבי לוי אומר כנגד שנות (אבות) אבות ועשרת הדברות נאמרה. מנין שיר תקי"י. ואי תימא דאית בהון יתיר צא מהם שני רעבון שאין עולין מן המנין.. **דבר** אחר רבי יודן ורבי לוי. בשם רבי יוחנן כל מקום שנאמר במגלה זו במלך שלמה. במלך שלמה הכתוב מדבר. במלך סתם בהקדוש ברוך הוא מדבר. ורבנן אמרי כל מקום שנאמר במלך שלמה (ב336) שלמה מלך שהשלוש שלו. במלך סתם בכנסת ישראל הכתוב מדבר..

<א,ב,א> **ישקני** מנשיקות פיהו. היכן נאמרה. רבי חנינא בר פפא אמר בים נאמרה כמה דאת אמר. לסוסתי ברכבי פרעה. רבי יהודא בר סימון. אמר בסיני נאמרה. שיר השירים שאמרו ישרים בסיני. כמה דאת אמר יצפון לישרים תושיה. רבי יצחק אמר בים נאמרה שיר השירים שאמרו המשוררים. כמה דאת אמר קדמו שרים אחר נוגנים. תאני רבי נתן בכבוד גדולתו אמרוה. שיר השירים אשר לשלמה. למלך שהשלוש שלו. רבן גמליאל אומר (?א?) [מ]לאכי השרת אמרוה. שיר השירים שיר שאמרו השרים של מעלה. רבי יוחנן אמר

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

בסיני נאמרה שנאמר ישקני מנשיקות פיהו. רבי מאיר אומר באהל מועד נאמרה ומייתי להתיך הדא קרא עורי צפון זו העולה הנשחטת בצפון. ובאי תימן אלו השלמים.. הנשחטים בדרום. הפיחי גני. זה אהל מועד.. יזלו בשמיו זה קטרת הסמים. יבא דודי לגנו זו השכינה. ויאכל פרי מגדיו אלו הקרבנות. רבנן אמרי בבית עולמים. ומייתי לה אוף הכא מהאי קרא. עורי צפון זו העולה הנשחטת בצפון. ובאי תימן אלו השלמים. הנשחטים בדרום. הפיחי גני. זו בית עולמים. יזלו בשמיו זו קטרת הסמים. יבא דודי זו השכינה. ויאכל פרי מגדיו אלו הקרבנות. ורבנן אמרי כלהון אורי כלה בבית עולמים נאמרה. אמר רבי אחא אפריון ודבתריה. ורבנן עבדי יתהון פתחין לוייהי. [2]כלות [1]ביום משה על דעתיה דרבי חנינא בר פפא דאמר בים נאמרה. ישרה עליו רוח הקדש ונאמר לפניו שירות הרבה. ועל דעתיה דרבן גמליאל דאמר מלאכי השרת אמרוה יתן לנו מנשיקות שנשק לבנו על דעתיה דרבי מאיר דאמר באהל מועד נאמרה. יוריד לנו האש ויקבל קרבנותינו. על דעתיה דרבי יוחנן דאמר בסיני נאמרה יוציא לנו נשיקות מתוך פיו. הה"ד ישקני מנשיקות פיהו..

<א,ב,ג> (א337) **דבר** אחר ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי יוחנן מלאך היה מוציא הדבור מלפני הקדוש ברוך הוא על כל דבור ודבור. ומחזירו על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו מקבל אתה עליך הדבר הזה כך וכך דיניך יש בו. כך וכך קלין וחמורין. כך וכך עונשים יש בו כך וכך גזירות. כך וכך מצות. כך וכך מתן שכר יש בו. והיה אומר לו הישראל כן. וחוזר ואומר לו מקבל את עליך אלהותו של הקדוש ברוך הוא. ואומר לו הן היה הדבור נושקו על פיו. ולמדו התורה הה"ד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. דברים שראו עיניך איך היה הדבור מדבר עמך.. דבר אחר פן תשכח את הדברים שני דברות שמעו ישראל מפי הקדוש ברוך הוא. רבי יהושע בן לוי טעמא דרבנן אחר כל הדברות כתיב. דבר אתה עמנו. ונשמעה. מה עביד ליה. רבי יהושע בן לוי מפליג שאין מוקדם ומאוחר בתורה. או אינו מדבר דבר אתה עמנו. ונשמעה אלא לאחר שלשה או שני דברות. רבי אלעזר ורבי יהודא בר סימון בשם רבי יהושע בן לוי תפיש שטתיה אמר כתיב תורה צוה לנו משה כל התורה כלה תרי"ג מצות הוי בגימט' תרי"ג תורה עולה תרי"א. דבר אתה עמנו משה. אבל אנכי ולא יהיה לך לא שמענו מפי משה. אלא מפי הקדוש ברוך הוא הוי ישקני מנשיקות פיהו.

וכיצד היה הדבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא רבי שמעון בן יוחאי ורבנין. רבי שמעון בן יוחאי אומר מלמד שהיה הדבור יוצא מימינו של הקדוש ברוך הוא לשמאלו של ישראל וחוזר ועוקף את מחנה ישראל שמנה עשר מילין על שמנה עשר מילין וחוזר ומקיף לימינם של ישראל לשמאלו של הקדוש ברוך הוא והקדוש ברוך הוא מקבלו לימינו וחוקקו על הלוח. וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו לקיים מה שנאמר קול יי חוצב להבות אש. ורבנין אומר וכי יש שמאל למעלה והלא כתיב ימינך יי נאדרי בכח. אלא הדבר היה יוצא מפי הקדוש ברוך הוא מימינו לימינם של ישראל וחוזר ועוקף את ישראל שמנה עשר מיל

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

על שמנה עשר מיל וחוזר ומקיף משמאל לימינם של ישראל (ב337) לימינו של הקדוש ברוך הוא והקדוש ברוך הוא מקבלו מימינו וחוקקו על הלוח וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו. שנאמר קול יי לחצוב אש.

אמר רבי ברכיה שינה לי רבי חלבו הדבור מעצמו היה נחקק מאליו. וכשהוא נחקק מאליו. הולך קולו מסוף העולם ועד סופו. שנאמר קול יי חוצב להבות אש השיבותי את רבי חלבו והא כתיב כתובים באצבע אלהים אמר לי חנוקה סברה לחנוקני אמרית ליה ומהו דין דכתיב לוחות אבן כתובים (באמצע) באצבע אלהים. אמר לי כתלמיד שהוא כותב ורבו מיישב על ידו. רבי יהושע בן לוי ורבנין. רבי יהושע אומר שני דברות ישראל שמעו ישראל מפי הקדוש ברוך הוא אנכי ולא יהיה לך. הה"ד ישקני מנשיקות פיהו ולא כל הנשיקות. ורבנין אמרי כל הדברות שמעו ישראל מפי הקדוש ברוך הוא ולא יהיה לך. רבי יצחק דסכנין בשם רבי לוי טעמון דרבנן. כתיב. ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו וגומר כדכתיב לעיל עד ברם. אנכי. ולא יהיה לך דבר עמנו משה..

<א,ב,ג> רבי יוחנן פתר קרייה בישראל בשעה שעלו להר סיני למלך שמבקש ליקח לו אשה בת טובים ובת גנוסים שלח אצלה שליח ואמר לה אמרה איני כדאי למשפחתו אלא רצוני לשמוע מפיו כיון שחזר אותו שליח אל המלך היו פניו שוחקות ושיחותיו אינם נשמעים למלך המלך שהיה פקח אמר זה פניו שוחקות דומה לי שקבלה עליה ושיחותיו אינם נשמעות לי דומה שאמרה רצוני לשמוע מפיו כך ישראל היא בת טובים השליח הזה משה רבינו עליו השלום המלך זה הקדוש ברוך הוא בשעה ההיא וישב משה את דברי העם אל יי ומה תלמוד לומר ויגד משה את דברי העם אל יי אלא על ידי שאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן. בעבור ישמע העם בדברי עמך אמר ליה כך () תבעו אמר ליה ושמעין לינוקא מה דקא בעי..

(א338) רבי פנחס בשם רבי לוי אמר מתלא אמרין דנכית ליה חויא מחבלא מדחיל ליה כך אמר משה אתמל על ידי שאמרתי לו והן לא יאמינו נטלתי את שלי מתחת ידיהן עכשיו מה אני עושה להם תני רבי שמעון בן יוחי כך תבעו ואמרו רצונינו לראות כבוד מלכנו רבי פנחס בשם רבי לוי אומר גלוי היה לפני הקדוש ברוך הוא. שעתידין להמיר כבודו באחר שנאמר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב שלא יהיו אומרים אלו הראנו את כבודו ואת גדלו היינו מאמינים לו ומעכשיו שלא ראינו את כבודו ואת גדלו אין אנו מאמינים לו לקיים מה שנאמר אל תבא במשפט את עבדך..

<א,ב,ד> רבי יודן בשם רבי יהודא בשעה ששמעו ישראל. אנכי יי אלהיך נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדין ולא היו משתכחין באו להם אצל משה אמרו לו רבינו היעשה אתה שליח בינותינו דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות ומה הנייה יש באבידה שלנו חזרו להיות למדין והיו שוכחין אמרו מה משה בשר ודם עובר אף תלמידיו עוברים מיד חזרו ובאו להם אצל משה אמרו לו משה רבינו הלואי יגלה לנו פעם שנייה הלואי ישקני

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מנשיקות פיהו הלואי יתקע תלמוד תורה בלבנו כמות שהיה אמר להם אין זו עכשו אבל לעתיד לבוא הוא שנאמר נתתי את תורתך בלבם ועל לבם אכתבנה..

רבי נחמיה אומר בשעה ששמעו לא יהיה לך. נעקר מלבם יצר הרע באו אצל משה עליו השלום אמרו לו משה רבינו היעשה פרוזבוטנו שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות ומה הנאה יש באבדה שלנו מיד חזר יצר הרע למקומו חזרו אל משה עליו השלום ואמרו לו רבינו הלואי ויגלה לנו כעס שנייה הלואי ישקני מנשיקות פיהו אמר להם אין זו עתה אבל לעתיד לבא היא דכתיב והסירותי את לבן) האבן מבשרכם..

א,ב,ה <רבי אלעזר ואמרי לה רבי עזריה ורבי יוסי ורבנין רבי אלעזר אמר למלך שהיה לו מרתף של יין בא אורח אחד ראשון [2]לו [1]מזג את הכוס ונתן לו בא השני ומזג לו את הכוס ונתן לו כיון שבא בנו. (ב338) של מלך ונתן לו המרתף כלו כך אדם הראשון נצטווה על שש מאות מצות הה"ד ויצו יי אלקים על האדם לאמר ויצו ע"ז כמה דאת אמר הואיל הלך אחר צו יי על קללת השם שנאמר ונוקב שם יי אלהים אלו הדיינין שנאמר עד האלהים יבא דבר שניהם על האדם זו שפיכת דמים שנאמר שופך דם האדם באדם לאמר זה גילוי עריות דכתיב לאמר הן ישלח איש את אשתו מכל עץ הגן על הגזל שנאמר המן העץ אשר ציויתך בא נח נתוסף לו אבר מן החי דכתיב אך בשר בנפשו דמו בא אברהם וצוהו על המלה יצחק חנכה לשמנת ימים יעקב על גיד הנשה שנאמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה יהודא על היבמה שנאמר ויאמר יהודא לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אותה. אכל את מצות עשה ואת מצות לא תעשה. ..

רבי יוסי בר חנינא אמר למלך שהיה מחלק אפסניות ללגיונותיו על ידי דכסין ואפרכין ואסטרטילין כיון בנו נתן לו מיד ליד ויש אומרים שגמעה מפיו ונתן לו שנאמר כי יי יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. רבי אמר לה רבי יהודא ורבי נחמיה רבי נחמיה אומר שני חברים שהם עמקים בדבר הלכה זה אומר בית אב שלי הלכה וזה אומר בית אב שלי הלכה אמר הקדוש ברוך הוא משקיותיהן על ידי. אמר רבי נחמיה אפילו הבל היוצא מפיו כיון שאמר איוב הבל יפצה פיהו אמר הקדוש ברוך הוא משקיותיהן עלי. ורבנין אמרי עתידות נפשיהון של אלו ליטול בנשיקה..

אמר רבי עזריא מצינו שנפשו של אהרן לא נטלה אלא בנשיקה הה"ד ויעל אהרן אל הר ההר על פי יי ונפשו של משה רבינו מנין נאמר שם וימת משה עבד יי על פי יי מרים מנין דכתיב ותמת שם מרים מה שם שנאמר להלן על פי יי אף כאן אלא שגנאי לפרשו ושאר כל הצדיקים מנין שנאמר ישקני מנשיקות פיהו אם עסקת בדברי תורה ששפתיך מנושקות סוף הכל מנשקין לך על פיד..

דבר אחר ישקני מנשיקות יזייניני יטהרני (א339) ידביקני ישקני יזייניני מדכתיב נושקי רומי קשת מימינם ומשמאלי אמר רבי שמואל בר נחמן משלו משל דברי תורה כזיין מה הזיין הזה מתקיים בעליו בשעת מלחמה כך דברי תורה מתקיימים עם מי שעמל בהם כל צרכם רבי הונא בר אחא מייתי לה מהכא רוממות אל בגרונוס וחרב פיפיות בידם חרב

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

פיפיות שהיא אוכלת משני צדיה כך דברי תורה נותנת חיים בעולם הזה וחיים לעולם הבא רבי יהודא ורבי נחמיה ורבנן רבי יהודא אומי' שהתורה שנאמרה בפה אחד נאמרת בפיות הרבה רבי נחמן אומר שתי תורות אחת תורה שבעל פה ואחת שבכתב ורבנן אומר שהם גוזרים על העליונים ועושים ועל התחתונים ועושים רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי טעמא רבנן כתיב כי היו שרי קדש ושרי האלהים שרי קדש אלו מלאכי אלו מלאכי השרת כמה דאת אמר ואחלל שרי קדש. שרי האלהים אלו ישראל דכתיב בהם אני אמרתי אלהים אתם שהם גוזרים על העליונים ועושים ועל התחתונים ועושים ושהם עושים בטהרה ישקני מנשיקות פיהו יטהרני ידביקני. כאדם שהוא משיק שני גבים זה על גב זה ויודביקן כמה דאת אמר כמשק גבים שוקק בו דבר אחר ישקני ידביקני כמה דאת אמר כנפי החיות מנשיקות אשה אל אחותה. ישקני יוציא לי קול נשיקות מתוך פיהו.

א,ב,ו > תמן תנינן שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע שהיו מהלכין בדרך אמר מפני מה אסרו גבינות הגוים אמר ליה מפני שמעמידן אותו בקיבת נבלה אמר ליה והלא קיבת העולה חמורה מקיבת נבלה ואמרו כל כהן שדעתו יפה שורפה חיה ומהו שורפה חיה גמי עלה אמר רבי שמעון בן גמליאל עשו אותה כשותה בכוס. מזוהם לא נהנה ולא מועיל אמר ליה אם כן למה לא אסרו בהנאה והשיאו לדבר אחר אמר ליה רבי ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או דודיך מיין אמר ליה אין הדיבור כך שהרי חבירו לייסר? עליו וסך לריח שמניך טובים ולמה לא גלה לו אמר רבי יונתן **(ב339)** מפני שבקרוב אסורה ורבי ישמעאל היה קטן.

רבי שמעון בן חלפתא ורבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן כתיב כבשים ללבושך כבשם כתיב בשעה שתלמידך קטנים תהי מכבש לפניהם דברי תורה הגדילו ונעשו תלמידי חכמים תהא מגלה להם סתרי תורה תני רבי שמעון בן יוחאי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מה סימא זו אינה נגלית לכל אדם כך דברי תורה אין מגלין אותם לכל אדם רבי חנניא בעי ורבי חמא בר עוקבא מקשי אם להפליגו היה מבקש היה לו להפליגו מחמש הכרעות שבתורה ואלו הן שאת ארור מחר משוקדים וקם הלא אם תטיב שאת או שאת אם לא תטיב אמר רבי תנחומא אתלי חורי ובני יעקב באו מן השדה כשמעם או כשמעם באו מן השדה.. **אמר** רבי יצחק כתיב ואותי צוה יי מהו ואותי צוה יי יש דברים שאמר לי ביני לבין עצמי ויש דברים שאמר לי לומר לבני ישראל אמר רבי אילא יש דברים שמשיקין אותן על פה. כיצד כתיב אחד אומר בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך וכתוב אחד אומר בשפתי צופרתי כל משפטי פיך. כיצד יתקיימו שני מקראין הללו. אלא כל זמן שהיה עירא היעירי רבו של דוד קיים בלבי צפנתי אמרתך. כיון שנסתלק בשפתי ספרתי. כך כל זמן שאתה יושב ודורש לפני גדולים ממך בתורה. בלבי צפנתי אמרתך. ובשעה שנתנו לך רשות בשפתי ספרתי כל משפטי פיך. ..

א,ב,ז > **כי טובים** דודיך מיין. דברי תורה דומין זה לזה. דודי(ם) זה לזה. קרובים זה לזה. כמה דאת אמר או דודו או בן דודו. מעין אך מעין ובור. ומקוה מים. מים כשרים

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

שנאמר. וכי יותן מים על זרע. .. רבי שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן חביבין דברי תורה דברי סופרים כדברי תורה מאי (א340) טעמא וחכך כיון הטוב רבי יוחנן אמר חמורין דברי סופרים מדברי תורה. שנאמר כי טובים דודיך מיין. האומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב. רבי אבא בר כהנא שמעלה מן הדא. אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי בית שמאי וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמר רבי חמא אם לא קרא היה עובר על מצות עשה בלבד. עכשיו שקרא נתחייב בנפשו הוי חמורים דברי סופרים מדברי תורה. רבי תנחום אומר חמורים מדברי סופרים ונבואה כתיב אל ינטיפו יטיפין. משל למלך ששלח פלמנטרין שלו למדינה. על אחת מהן כתי' אם מראה לכם חותמי וס(נ)מטרין שלי האמינו לו ואם לאו אל תאמינו לו. ועל אחת מהן כתיב אפילו אינו מראה לכם חותם שלי וסמנטרין שלי האמינו לו. כך בדברי תורה כתיב כי יקום בקרבך נביא וגומר. ובדברי סופרים כתיב על פי התורה אשר ירוך. אשר תורך התורה אין כתיב כאן אלא אשר ירוך. ועל המשפט אשר תאמר אין כתיב כאן אלא אשר יאמרו לך על הימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל שמע להם. ואפילו שיאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין..

<א,ב,ח> דבר אחר כי טובים דודיך מיין נמשלו דברי תורה במים. ביין בשמן. בדבש. בחלב. במים. שנאמר הוי כל צמא לכו למים. מה המים מסוף העולם ועד סופו דכתיב לרוקע הארץ על המים. כך התורה מסוף העולם ועד סופו. שנאמר ארוכה מארץ מדה. מה המים חיים לעולם שנאמר מעין גנים באר מים חיים. כך תורה חיים לעולם. שנאמר כי חיים הם למוצאיהם. וכתיב לכו שברו ואכולו מה המים מן השמים שנאמר לקול תתו המון מים בשמים כך תורה מן השמים שנאמר כי מן השמים דברתי עמכם מה המים בקולי קולות שנאמר קול יי על המים כך תורה בקולות (ב340) שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקי' מה המים משיבים את הנפש שנאמר ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי כך תורה שנאמר (ג) [ת]ורת יי תמימה משיבת נפש מה המים מטהרין את האדם מן הטומא' שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כך תורה מטהרת את הטמא מטומאתו שנאמר אמרות יי אמרות טהורות מה המים מטהרין את הגוף שנאמר ורחץ בשרו במים כך תורה מטהרת את הגוף שנאמר צרופה אמרתך מאד מה המים מכסין ערותו של ים שנאמר כמים לים מכסים כך תורה מכסין ערותן של ישראל שנאמר ועל כל פשעים תכסה אהבה מה המים יורדין טפין טפין ונעשה נחלים נחלים כך תורה אדם לומד תורה שתי הלכות ביום ושתים למחר עד שנעשה כנחל נובע מה המים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך כך תורה מנחת מי שדעתו גבוה עליו ומדבקת במי שדעתו נמוכה עליו מה המים אינם מתקיימים בכלי כסף וזהב אלא בירוד שבכלים אף תורה אינה מתקיימת אלא במי שעושה עצמו כ(כ) [כ]לי חרס מה המים אין אדם גדול מתבייש לומר לקטן השקיני מים כך דברי תורה אין אדם גדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד או פסוק אחד או או אפילו אות אחת מה המים כשאדם אינו יודע לשוט סוף שהוא מתבלע כך דברי תורה אם אין אדם יודע לשוט (ד) [ב]ם ולהורות בהם סוף שהוא

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מתבלע אמר ר' חנינא דקסרין מה המים נמשכין לגנות ולפרדסים ולבתי כסאות ומרחצאות יכול אף דברי תורה כן תלמוד לומר כן יין מה יין כל זמן שמתיישן בקנקן משתבח כך דברי תורה כל זמן שהם מתיישנים בגופו של אדם הם משתבח בגדולה **אמר** רבי חמא בר עוקבא מה המים מגדלין את הצמחים אף דברי תורה מגדלים את כל **(א341)** מי שהוא עמל בהם כל צרכן. אי מה המים מבאישין ומחמין בקנקן אף דברי תורה כן תלמוד לומר יין מה יין כל זמן שמתיישן בקנקן משתבח אף דברי תורה כל זמן שהם מתיישנים בגופו של אדם משתבחין בגדולה אי מה המים אינם נכרין בגוף אף דברי תורה כן תלמוד לומר יין מה היין נכר בגופו של אדם כך דברי תורה נכרין בגוף ומרמזין ומראין באצבע ואומרים זהו תלמיד חכם אי מה המים אין משמחים את הלב יכול אף דברי תורה תלמוד לומר יין מה יין המשובח משמח את הלב דכתיב ויין ישמח לבב אנוש כך דברי תורה משמחים את הלב שנאמר פקודי יי ישרים משמחי לב.

אי מה המים פעמים שהוא לראש ולגוף יכול אף דברי תורה כן תלמוד לומר שמן מה שמן מעדן הראש והגוף כך דברי תורה מעדנין הראש והגוף שנאמר נר לרגלי דברך אי מה השמן מר בתחלתו ומתוק בסופו יכול אף דברי תורה כן תלמוד לומר דבש וחלב הם מתוקים אף דברי תורה כן תלמוד לומר חלב ודבש מה הם מתוקים שנאמר ומתוקים מדבש ונופת צופי אי מה דבש יש בו קצרים יכול אף דברי תורה כן תלמוד לומר חלב מה חלב נקי אף דברי תורה נקיים דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית אי מה חלב תפל יכול אף דברי תורה כן תלמוד לומר דבש וחלב מה דבש וחלב כשמעורבין זה בזה אין מזיקין הגוף כך דברי תורה שנאמר רפואות תהי לשרך כי חיים הם למוצאייהם.

דבר אחר כי טובים דודיך מיין אלו האבות מיין אלו האמהות דבר אחר כי טובים דודיך מיין אלו הקרבנות מיין אלו הנסכים מדאמר רבי הונא אלו היה משה רבינו עליו השלום יודע מה הקרבנות חביבין בשעה שבאו ישראל לאותו מעשה היה מקריב כל קרבנות שבתורה אלא רץ לו לזכות אבות שנאמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל וגומר דבר אחר כי טובים דודיך אלו ישראל מיין אלו אמהות ישראל ייין בגימטריא עי' ללמדך **(ב341)** שחביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא יותר משבעים אומות.

א,ג,א < לריח שמניך טובים רבי ינאי בריה דרבי שמעון כל השירות שאמרו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך כאדם שמירק מכלי אל כלי חברו כל המצות שנעשו לפניך ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה רבי אלעזר ורבי יהושע ור' עקיבא רבי אלעזר אומר אם יהיו כל המים דיו ואגמים קולמוסים ושמים וארץ מגלות וכל האדם לבלרין אין מספיקין לכתוב תורה שלמדתי ואני לא חסרתיה אלא כאדם שמטביל זכרותו כמכחול בים רבי עקיבא אומר אין בי כח לומר כמו שאמר רבותי אלא רבותי חסרוה ואני לא חסרתיה כמה חב האתרוג המריח נהנה והאתרוג לא חסר נתמלא כאמת המים וכמריח באתרוג וכמדליק מנר לנר.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

פעם אחת שהא רבי עקיבא לבא לבית המדרש בא וישב לו מחוץ נשאלה זו הלכה אמר הלכה מבחוץ חזרה ונשאלה אמר תורה מבחוץ ונשאלה שאלה אמרו רבי עקיבא מבחוץ פנו לו מקום בא וישב לו לפני רגליו של רבי אלעזר ובית מדרשו של רבי אלעזר היה עשוי כמין ריס ואבן אחת היתה שם והיתה מיוחדת לו לישיבה פעם אחת נכנס רבי אלעזר התחיל גופף ונושק אותי האבן ואמר האבן הזאת דומה להר סיני וזה שישב עליו דומה לארון הברית.

<א,ג,ב> **דבר** אחר לריח שמניך טובים רבי אחא בשם רבי תנחום בר חייא שני שמנים הם שמן כהונה ושמן מלכות ורבנין אמרי תורה שבכתב ותורה שבעל פה אמר רבי יודן שמן תורק שמך מתגדל על כל מי שהוא עוסק בשמנה של תורה היא דעתיה דרבי יודן דבר אחר וחובל עול מפני שמן חבל עולו של סנחרב מפני חזקיה וסיעתו שהיו עוסקים בשמנה של תורה.

(342א) דבר אחר שמן תורק שמך מה השמן הזה מר בתחלתו וסופו מתוק כך והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאד מה השמן אינו נשתבח אלא על ידי כתישה כך אין ישראל עושין תשובה אלא על ידי יסורין מה השמן הזה כוס מלא אינו מזרזף כשאר כל המשקין כך (אין ישראל מתערבין בשאר אומות העולם) דברי תורה אין מזרזפין בדברי ליצנות מה השמן הזה כוס מלא בידך ונפל לתוכו טפה שלמים ויצאת כנגדה טפה של שמן כך אם נכנס דבר תורה ללב יצא כנגדו דבר של ליצנות נכנס ללב דבר של ליצנות נכנס ללב דבר של תורה ללב יצא כנגדו דבר של תורה מה השמן הזה מביא אורה לעולם כך ישראל אורה לעולם שנאמר והלכו גוים לאורך מה השמן הזה עליון על כל המשקין כך ישראל עליונים על כל האומות שנא' ונתת יי אלהיך עליון מה השמן הזה אין לו בת קול כך ישראל אין להם בת קול בעולם הזה אבל לעולם הבא כתיב ושפלת מארץ תדברי.

<א,ג,ג> רבי יוחנן פתר קרייה באברהם אבינו עליו השלום בשעה שאמר ליה הקדוש ברוך הוא לאברהם לך לך מארצך משל למה הדבר דומה לצלוחית של פליטין שהיתה מונחת בזוית אחת ולא היה ריחה נודף בא אחד וטלטלה ממקומה והיה ריחה נודף אף כאן אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו עליו השלום הרבה מעשים טובים יש לך מצות הרבה יש לך טלטל עצמך בעולם ושמך מתגדל בעולם לך לך מה כתיב בתריה ואעשך לגוי גדול. על כן עלמות אהבוך אמר ליה הקדוש ברוך הוא הא לך עולמות הרבה דכתיב ויקח אברהם את שרי אשתו וגו' ואת הנפש אשר עשו בחרן והלא אם מתכנסין כל העולם לברוא יתוש אחד וכו' אלא אלו הגרים שגייירו אברהם ושרה לכך נאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן וגו' אמר רבי חונא אברהם היה מגייר האנשים ושרה ה[נ]שים ומה תלמוד לומר אשר עשו בחרן מלמד שהיה (342ב) אברהם אבינו עליו השלום מכניסין לביתו ומאכילים ומשקה אותם ומאהבן ומקרבן ומגייירן ומכניסין תחת כנפי השכינה הא למדת שכל המכניס בריה אחת לתוך כנפי השכינה מעלין עליו כאלו הוא בראו ורקמו.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אמר רבי ברכיה אמרה ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם ממה כי אתה תבוא אורה לעולם שמך מתגדל בעולם ומה היא האורה גאולה שבשעה שאתה מביא לנו אורה הרבה גוים באים ומתגיירים ונוספים עלינו כגון יתרו ורוחב הזונה יתרו שמע ואתא רחב שמעה ואתי **אמר** רבי חנינא בשעה שעשה הקדוש ברוך הוא נס לחנניה מישאל ועזריה הרבה גרים נתגיירו דכתיב כי בראותי ילדיו מעשה ידיו בקרבו יקדישו שמי מה כתיב בתריה וידעו תועי רוח בינה.

דבר אחר על כן עלמות אהבוך על שנתת לנו ביזת היס ומצרים וביזת סיחון ועוג וביזת שלשים ואחד מלכים ואנו אוהבים אותך **דבר** אחר על כן עלמות אהבוך על שהעלמת מהם יום המיתה ויום הנחמה אהבוך בעלמות ובזריזות **דבר** אחר על כן עלמות אהבוך אלו בעלי משנה **דבר** אחר על כן עלמות אהבוך זו כת השלישית שנאמר והבאתי את השלישית באש וצרפתים **דבר** אחר עלמות אהבוך אלו הגרים הה"ד יי שמעתי שמעך יראתי **דבר** אחר עלמות אהבוך זה דורו של שמד שנאמר כי עליך הורגנו כל היום **דבר** אחר על כן עלמות אהבוך אלו ישראל שנאמר כי מאהבת יי אתכם **דבר** אחר על כן עלמות אהבוך על שהעלמת מהם מתן שכרן של צדיקים **דבר** אחר רבי ברכיה ורבי חלבו עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות ראש חילה לצדיקים לעתיד לבא (א343) מאי טעמא שיתו לבכם לחילה לחולה כת צדיקים מכאן וכת צדיקים מכאן והקדוש ברוך הוא באמצע והם חלים לפניו כעלמות ומראים אלו לאלו באצבע ואומרים כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות בשני עולמות ינהגנו בעולם הזה ובעולם הבא הוא ינהגנו עלמות בעלמות ובזריזות כאילין עולימתא כמה דאת אמר בתוך עלמות תופפות **דבר** אחר עלמות תרגם עקילס אתא נסיא עולם שאין מות ומרמזין אלו לאלו באצבע ואומרים כי זה אלהים אלהינו עולם ועד. בשם בשני עולמות ינהגנו בעולם הזה ובעולם הבא..

<א,ד,א> **משכני** אחריך נרוצה אמר רבי מאיר בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה אמר ליה הקדוש ברוך (ה)וא אלתיקי אני נותן לכם את התורה אלא הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואני נותן אותה לכם אמרו לפניו רבונו של עולם הרי אבותינו ערבים לנו אמר להם אבותיכם צריכים ערבים משל למה הדבר דומה לאחד שהלך ללות מן המלך ואמר לו הבא לי ערב ואני מלוה אותך הלך והביא לו ערב שני אמר לו ערבך ערבא צריך כיון שהביאו לו ערב איקנוס אמר תדע מפני זה שאני מלוה לך כך בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה אמר להם אלתיקי אני נותן לכם תורתי הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתננה לכם אמרו אבותינו ערבים אותנו אמר להם הקדוש ברוך הוא אבותיכם יש לי עליהם אברהם יש לי עליו שנאמר במה אדע כי אירשנה יצחק יש לי עליו שנאמר ואת עשו שנאתי ואת שנאתי שנאמר ואת עשו שנאתי והוא היה אוהב אותו יעקב אמר נסתר דרכי מיי אלא הביאו לי ערבים טובים ואני נותנה לכם אמרו לפניו נביאנו

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ערבים לנו אמר להם יש לי עליהם שנאמר והנביאים פשעו בי כשועלים בחרבות נביאיך ישראל היו אלא הביאו לי (ב343) ערבים טובים ואתננה לכם אמרו הנה בנינו ערבים לנו אמר הקדוש ברוך הוא אילו ערבים טובים על ידיהם אני אתננה לכם ה"ד מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואין עוז אלא תורה שנאמר יי עוז לעמו יתן בשעה שהלוח נתבע ואין לו לשלם מי נתפש לא הערב לקיים מה שנאמר ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני.

אמר רבי אחא אני גם אני כביכול אף מי אמר בתורה ברכו את יי המבורך לא היו נקיים הוי מרפיון התורה שבכם נתפשו בניכם שנאמר לשוא הכיתי את בניכם כביכול גם אני בשכחה מי יאמר ברכו את יי המבורך לפי כך צריך אדם להכניס בנו לתורה ולעשותו כלומר שיאריך ימים בעולם שנאמר כי בי ירבו ימיו.

<א,ד,ב> רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי ורבנן ורבי יחאי אמר מה שהכנסתיו לארץ טובה ורחבה אחר כך נרוצה לארע טבתא דאתקריאת מסכנותא ורבי יהושע בן לוי ממה שנתת לנו ארעא טבתא רבתא דאתקריאת מסכנותא אחר כך נרוצה ורבנן אמרי ממה שהשרית שכינתך בינותינו כדכתיב ועשו לי מקדש אחר כך נרוצה ארי על שסלקת שכינתך מתוכינו אחר כך נרוצה תדע לך שהוא כן שכל צרות שבאו עליהם במעשה העגל לא נתאבלו כיון שאמר להם משה כי לא אעלה בקרבך מיד(ו) וישמע משה את הדבר הרע הזה ויתאבלו.

תני רבי שמעון בן יוחאי זין שנתן להם לישראל בחור(ו) [ב] שם המפורש היה חקוק עליו וכשחטאו במעשה העגל נוטל מהם כיצד נוטל מהם ר' איבו ורבנן ר' איבו אמר מאליו היה נקלף ורבנן אמרי מלאך היה יורד ומקלפו אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כלום אשה מתקשטת אלא לבעלה אמר רבי יהושע בן לוי להוטים היו ישראל אחרי השכינה כמה דאת אמר יבא דודי לגנו.

<א,ד,ג> רבי יודן ורבי עזריה ר' יודן אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של (א344) עולם על שנהגת עם שכינותי במדת הדין ועמי במדת הרחמים אחר כך נרוצה דאמר רבי ברכיה בשם רבי אלעזר נעשה בעשרת השבטים מה שלא נעשה בדור המבול בדור המבול כתיב רק רע כל היום ובעשרת השבטים כתיב הוי חושבי און ופועלי רע הרי זה בלילה בבקר מנין לאור הבקר יעשה אותם לא נותר מהם פליטה ומאלו נותר פליטה באי זה זכות רבי יצחק פתר לה לשבח רבי יצחק אמר בזכות הנה נותרה בת פליטה המוציאים אין כתיב כאן אלא המוצאי בזכות הצדיקים והצדקות והנביאים והנביאות שעמדו ממנו.

דאמר רבי חנינא נאמר בכרכי הים מה שלא נאמר בדור המבול הוי יושבי חבל הים גני כרתים גוי שחייב כרת ובזכות מי ניצל בזכות ירא שמים אחד שכל שנה ושנה היו מעמידין עליהם.

רבי לוי בר חייתא פתר לה לשבח הוי יושבי חבל הים (יושבי) גוי כרתים גוי שכרת ברית כמה דאת אמר וכרות עמו את הברית **רבי** יהושע ברבי נחמיא משום רבי אחא אמר נאמר בשבט יהודה ובנימין מה שלא נאמר בסדומיים בסדום כתיב וחטאתם כי כבדה מאד אבל

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

בשבת יהודה ובנימין כתיב ויאמר אלי עון בית ישראל ובית יהודה גדול במאד מאד רבי תנחומא אמר קרא אית לן ויגדל עון בת עמי אמר רבי תנחומא לא חלו בה ידים אותם שלא פשטו ידיהם למצות אבל אלו פשטו ידיהם למצות ידי נשים רחמניות כל כך למה היו לברות למו בשבר בת עמי.

<א,ד,ד> אמר רבי עזרי' אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם ממה שנתת לי ביזת שכינותי ומי אחרוך נרוצה ושאלה אשה משכנתה ביזת מצרים ביזת סיחון ועוג וביזת שלשים ואחד מלכים אחרוך נרוצה.

דבר אחר ממה שגרית בי שוכני הרעים אמר רבי אבון למלך שכעס על מטרונה (ב344) וגירה בה שכנים רעים אז התחילה צווחת אישי המלך הושעני כך ישראל וצידונים ועמלק ובני עמון לחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה אתכם מידם.

דבר אחר משכני אחרוך נרוצה מסכיני אחרוך נרוצה דבר אחר ממסכיני אחרוך נרוצה כשהוא דאמר רבי אחא וצריך יהודאה לחורבא עבד תיתובא דההיא דאמר רבי עקיבא יאיא היא מסכנותא לברתיה די עקב כערקא סומק' בקרלא דסוסיא חיוורא **דבר** אחר משכני אחרוך נרוצה ממשכוני שנטלת ממני אחרוך נרוצה ממשכון גדול שנטלת ממני אחרוך נרוצה דאמ' רבי מנחם משום רבי יוחנן כתיב חבול חבלנו לך זה חרבן ראשון וחרבן שני שלא נתמשכנו אלא על ידינו.

רבי ברכיה בשם רבי יהודה בר אילעאי כתיב ויסע משה את ישראל מים סוף הסיעם מחטאו של ים אמרו לו משה רבינו עליו השלום להיכן אתה מוליכנו ? אמר להם לאלים ומאלים לאלוש ומאלוש למרה וממרה לרפידיים ומרפידיים לסיני אמרו ליה לכל הן יאות אנן אזלינן עמך משל לאחד שנשא אשה מן הכפר אמר לה קומי אתית עמי אמרה מהכא לאן אמר לה מן הכא לטבריא ומתמן לבורסקי ומבורסקי לשוקא עילאה ומתמן לשוקא ארעיא אמרה ליה לכלהון יאות אזיל ונסיב לי אנא אתית עמך כך אמרו ישראל דבקה נפשי אחרוך אמר רבי יוסי והרי מקרא מכריז ואומר משכני אחרוך נרוצה אם למקרא למקרא אם למשנה למשנה אם לתלמוד לתלמוד אם לתוספתא לתוספתא אם לאגדתא לאגדתא.

<א,ד,ה> **הבאני** המלך חדריו תמן תנינן ארבעה נכנסו לפרדס בן עזאי ובן זומא ואלישע בן אבויה ור' עקיבא בן עזאי הציץ ונפגע (א345) ועליו הכתוב אומר דבש מצאת אכול דיך בן זומא הציץ ומת ועליו הכתוב אומר יקר בעיני יי המותה לחסידי אלישע בן אבויה קצץ בנטיעות כיצד בשעה שנכנס לבתי כניסיות ולבתי מדרשות וראה תינוקות שמצליחין בתורה היה אומר עליהון מלייא ומסמתיין עליו נאמר אל תתן את פיך לחטא את בשרך רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום ואמר לא מפני שאני גדול מחבירי אלא כך אמרו בעלי משנה מעשיך יקרבוד ומעשיך ירחקוך ועליו נאמר הביאני המלך חדריו.

<א,ד,ו> **רבי מאיר** אמר לא היתה התורה צריכה להדרש אלא מהחדש הזה לכם ומפני מה גלה הקדוש ברוך הוא לישראל מה ביום ראשון מה ביום שני בזכות שאמרו כל אשר

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

דבר יי נעשה ונשמע מיד גלה להם **רבי** ברכיה אמר כתיב ויגד לכם את בריתו ויגד לכם את הספר בראשית שהוא תחלת ברייתו של עולם אשר צוה אתכם עשרת הדברים אלו עשרת הדברות עשרת למקרא עשרת לתלמוד וכי מנין יבא אלו בן ברכיאל הבוזי ויגלה לישראל חדרי הבהמות והלויתן ומנין יבא יחזקאל ויגלה להם חדרי המרכבה אלא הה"ד הבאני המלך חדרי.

<א,ד,ז> **נגילה** ונשמחה בד בעשרה לשונות של שמחה נקראו ישראל ואלו הן גילה שישה שמחה רנה פצחה צהלה עלצה עלזה חדוה תרועה גילה גילי מאד בת ציון שישה שוש אשיש ביי שמחה שמחו את ירושלים רנה רני ושמחי בת ציון פצחה פצחי רנה וצהלי צהלה צהלה ורני עלצה עלץ לבי ביי עלזה ויעלוז לבי ומשירי אהודנו חדוה ועבדו בני ישראל כהני לווייה וגוי תרועה הריעו ליי כל הארץ וכתבי הריעו לאלהים בקול רנה מפקין הריעה ומעלין דיצה כמה דאת אמר ולפניו תדוץ דאבה.

<א,ד,ח> **דבר** (345ב) אחר נגילה ונשמחה בד תמן תנינן נשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל אמר רבי אידי מעשה באשה אחת בצידון ששהתה עם בעלה עשר שנים אתון לגביה רבי שמעון בן יוחאי בעיין למשתבקא דין מדין אמר לון חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשין אלא (בא) מתוך מאכל ומשתה הלכו ועשו כדבריו ועשו לעצמן יום טוב וסעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי כיון שנתיישרה דעתו עליו אמר לה בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית ונטלי אותו ולכי לבית אביך מה עשתה היא לאחר שיישן רמזה לעבדיה ואל שפחותיה ואמרה להם שאוהו במטה והוליכו אותו לבית אבא וכן עשו ויהי בחצי הלילה ננער משנתו כיון דפג חמריה אמר לה בתי היכן אני אמרה ליה בבית אבא אמר לה מה לי לבית אביך אמרה לו ולא אמרת לי כך בערב כל חפץ טוב שיש בביתי נטלי אותו ולכי לבית אביך אין לי חפץ בעולם יותר יקר ממך הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד בתפלה עליהם ונפקדו מה הקדוש ברוך הוא פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות והרי דברים קל וחומר ומה אם בשר ודם על שאמר אין לי חפץ בעולם יותר ממך ונפקדו ישראל המחכים להקדוש ברוך הוא ולישועתו בכל יום ואומרים אין לנו חפץ טוב אלא אתה על אחת כמה וכמה הוי נגילה ונשמחה בד למטרונה שהלך המלך בעלה ובניה וחתניה לכרכי הים באו ואמרו לה באו בניך אמרה מאי איכפת לי תשמחנה בנותי אמרו לה חתניך באו אמרה מאי איכפת לי תשמחנה בנותי אמרו לה בעליך המלך בא אמרה הא ודאי חדוה שלימה שמחה על שמחה כך לעתיד לבא באים הנביאים ואומרים לירושלים בניך מרחוק יבואו והיא אומרת מאי איכפת לי תגלנה בנות יהודא ובנותיך מקצה הארץ אמרה מה איכפת לי ישמח הר ציון כיון שאמרו הנה מלך יבא לך צדיק ונושע הוא אמרה (346א) הא חדוותא שלימתא דכתיב שוש אשיש ביי תגיל נפשי באלוהי.

<א,ד,ט> **דבר** אחר נגילה ונשמחה בד רבי אבון פתח זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו אין אנו יודעים במי נשמח אם ביום אם בהקדוש ברוך הוא עד שבא שלמה ופירש נגילה

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ונשמחה בך בך בהקדוש ברוך הוא. בך בשועתך בך בתורתך אמר רבי יצחק ב"ך בכ"ב
אותיות שכתבת לנו בתורה.

<א,ד,י> ונזכירה דודיך מיין מיינה של תורה כגון הלכות פסח בפסח והלכות עצרת
בעצרת הלכות חג בחג.

דבר אחר נזכירה דודיך מיין מיין של אבות מה פעל לפניך אדם הראשון מי פעל לפניך
כאברהם מי פעל לפניך כיצחק מי פעל לפניך כיעקב.

<א,ד,יא> מישרים אהבוך מישריין רחמיך מה תקיפין אינון רחמיך אמר רבי איבו
מישרות גדולות פעלו אבותינו כל שפעלו אמר רבי חנין כתיב כי יען אשר עשית את הדבר
הזה נסיון עשירי היה ואת קורא אותו דבר האלו לא קבל עליו הזה היה מפסיד ומאבד כל
הנסים הראשונים אלו משרים אהבוך.

<א,ה,א> **שחורה** אני ונאווה שחורה אני במעשי נאווה במעשה אבותי דבר אחר שחורה
אני ונאווה אמרה כנסת ישראל שחורה אני בפני עצמי ונאווה בפני קוני דכתיב הלא כבני
כושיים אתם לי כבני כושיי בפניכם אתם לי בית ישראל נאווה יי שחורה אני במצרים
ונאווה במצרים שחורה אני במצרים וימרו בי ולא אבו שמוע אלי ונאווה אני במצרים בדם
פסח ודם מילה דכתיב ואעבור עליך ואראך מסבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי זה
דם פסח ואומר לה בדמיך חיי זה דם מילה.

דבר אחר שחורה אני ונאווה שחורה אני בים שנאמרו וימרו על ים סוף ונאווה אני בים זה
אלי ונאווה שחורה אני במרה שנאמר וילונו העם על משה לאמר מה נשתה ונאווה במרה
שנאמר ויצעק אל יי ויורהו יי עץ וישלך אל המים שחורה אני ברפידים שנאמר (ב346)
שנאמר ויקרא שם המקום מסה ומריבה ונאווה ברפידים שנא' ויבן משה מזבח ויקרא שמו
יי ניסי שחורה אני בחורב שנא' יעשו עגל בחורב ונאווה בחורב כל אשר דבר יי נעשה ונשמע
שחורה אני במדבר שנאמר כמה ימרוהו במדבר ונאווה במדבר בהקמת המשכן שנאמר
וביום הקים את המשכן שחורה אני במרגלים שנאמר ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה
ונאווה ביהושע וכלב שנאמר בלתי כלב בן יפונה ויהושע שחורה אני בשיטים שנאמר וישב
ישראל בשיטים ונאווה בשיטים שנא' ויעמד פנחס ויפלל שחורה אני בעכן שנאמר וימעלו
בני ישראל מעל בחרם ונאווה אני ביהושע שנאמר ויאמר יהושע אל אל עכן בני שים נא
כבוד ליי שחורה אני במלכי ישראל ונאווה במלכי יהודא ואם בשחורים שהיו לי כך אני
נאווה בנביאים שלי על אחת כמה וכמה

<א,ה,ב> שחורה אני מדבר באחאב שנאמר ויהי כשמוע אחאב את הדברים האלה ויקרע
את בגדיו ויצם וגומר כמה נתענה רבי יהושע בן לוי אמר ארבע שעות אם היה למוד לאכול
סעודתו בשלש אכל בשש אם היה אוכל בשש אכל בתשע ויהלך אט מהו אט רבי רבי
יהושע אומר שהיה (י)שהלך יחף וביהורם מה כתיב וירא העם והנה על בשרו השק מבית.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

רבי לוי בר חייתא אמר בהתלת שיטין שחורה אני כל ימי השבועה ונאוה אני בשבת שחורה אני כל ימות השנה ונאוה ביום הכפורי שחורה אני בעשרת השבטים נאוה בשבט יהודה ובנימין שחורה אני בעולם הזה ונאוה בעולם הבא.

<א,ה,ג> **בנות** ירושלים רבנין אמרי אל תיקרי בנות אלא בינות ירושלים זו סנהדרי גדולי שבירושלים שיושבין ומבינין בכל משפט ושאלה דבר אחר בנות ירושלים אמר רבי יוחנן עתידה ירושלים להעשות מטרפולין לכל המדינות ולהמשך כנהר אליה לכבודה הה"ד אשדוד ובנותיה וחצריה עד לשע היא דעתיה דרבי יוחנן דכתיב ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך מהו לבנות (א347) לכופרנין ולא מבריתך לא מן פרנך אלא מן פרנין דידיך רבי ביני משום רבי ראובן אמר רני עקרה הכי דינה עקרותא היא אלא רני עקרה שלא ילדה בניס (עקרה) לגיהנם.

רבי ברכיה משום רבי שמואל בר נחמן נמשלו ישראל (לגיהנם) כנקבה מה נקבה נוטלת עשור נכסים מאבוב כך ישראל ירשו שבעה עממים שהוא עישור לשבעים אומות ועל ידי שירשו ישראל כנקבה אמרה שירה בלשון נקבה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת אבל לעתיד לבא הם עתידין לירש כזכר היורש לכל נכסי אביו הה"ד מפאת קדמה ועד פאת ימה יהודה אחד דן אחד אשר אחד וכלהון כך והוון אומרים שירה בלשון זכר שנאמר שירו ליי שיר חדשה אין כתיב כאן אלא שיר חדש.

רבי ברכיה ורבי יהושע בן לוי למה נמשלו ישראל לנקבה מה נקבה זו טוענת ופורקת וטוענת ופורקת וחוזרת ופורקת ושוב אינה טוענת כך ישראל משתעבדים ונגאלים משתעבדים ונגאלים וחוזרים ונגאלים ושוב אינם משתעבדים לעולם בע"ה על ידי שצרתם צרות (עולם) נקבה יולדת והם או(ו)מ[ר]ים שירי לפניו בלשון נקבה אבל להבא על ידי שצרתם אינה צרה יולדתיהם אומרים שירה בלשון נקבה שנאמר ביום ההוא יושר השיר הזה.

<א,ה,ד> **כאהלי** קדר קראה אהלי קדר אף על פי שנראים כאודים ושחורים בעולם הזה אבל מבפנים יש להם תורה מקרא משנה מדרש הלכות תלמוד תוספות ואגדות אי מה אהלי קדר אין צריכין תכבוסת יכול אף ישראל כן תלמוד לומר כיריעות שלמה שלמה מה השלמה זו מתלכלכת ומתכבסת וחוזרת ומתלכלכת ומתכבסת כך ישראל אף על פי שמתלכלכין בעונות כל ימות השנה יום הכפורים בא ומכפר עליהם כי ביום הזה יכפר עליכם וכת"י אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אי מה אהלי קדר מטלטלי ממקום למקום יכול אף ישראל כן תלמוד לומר כיריעות שלמה כיריעותיו שלמי שהשלום שלו מי שאמר והיה העולם שמשעה (ב347) שמתחם עוד לא ז(ו)ז ממקומם אי מה אהלי קדר אין עליהם עול כל בריה כך ישראל לעתיד לבא אין עליהם עול כל בריה תני רבי חייתא ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה שאינם יראים מכל בריה רבי יודן דורש מקרא זה ביוסף מה יוסף נמכר לאהלי קדר שנאמר וימכרו את יוסף לישמעאלים וחזר וקנה את קונו שנאמר ויקן יוסף את כל אדמת מצרים כך ישראל והיו שובים את שוביהם.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<א,ו,א> אל תראוני שאני שחרחורת רבי סימון פתח אל תלשן עבד אל אדוניו נקראו ישראל עבדים שנאמר כי לי בני ישראל עבדים ונקראו הנביאים עבדים שנאמר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים כך אמר ישראל לנביאים אל תראוני כשחרחורות אין לך שמח בבני יותר ממשה רבינו עליו השלום ועל ידי שאמר שמעו נא המורים נגזר עליו שלא יכנס לארץ דבר אחר אין לך שאוהבני יותר מישעיה ועל ידי שאמר ובתוך עם טמא שפתים אמר ליה הקדוש ברוך הוא ישעיה בנפשך אתה רשאי לומר איש טמא שפתים אנכי ניחא שמא ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב אתמהה את מחי מה כתיב תמן ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה רוץ פה אמר רבי שמואל בר נחמן רוץ פה למי שאמר דילטורא על בני דכוותיה כתיב באליהו ויאמר קנא קניתי ליי אלהי ישראל כי עזבו בריתך בני ישראל אמר ליה הקדוש ברוך הוא בריתי שמא בריתך את מזבחותיך הרסו אמר ליה מזבחותי שמא מזבחותיך ואת נביאיך הרגו בחרב אמר ליה נביא ואת מה איכפת לך(ה) אמר ליה ואוותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה את חמי מה כתיב תמן ויבט והנה מראשותיו עוגות רצפים אמר רבי שמעון בן גמליאל רץ פה רצוף פיו למי שאומר דלטוריא על בני.

רבי יוחנן מיייתי לה מן הדא משא דמשק וגומר עזובות עד ערוער מה זה עומד בדמשק ומזכיר ערוער והלא ערוער בתחום אלא שלש מאות וששים וחמש בתי עבודה (א348) זרה היו בדמשק כמנין ימות החמה והיו עובדין כל אחד ואחד יומו והיה להם יום אחד שהיו חוזרים על כלם באותו היום והיו עובדים וכ?לם? עשו אותם ישראל מוניאה ועבדו אותם שנא' ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני יי ויעבדו את הבעלים ובאותו שעה שאמר אליהו על ישראל לשון הרע אמר ליה הקדוש ברוך הוא אליהו עד שאתה מקטרג את אלו נקטרג את אלו הה"ד לך שוב לדרכך מדברה דמשק.

רבי אבהו וריש לקיש הוו עללין להאי מדינתא דקיסרין אמר ליה רבי אבהו לריש לקיש מה כן עללין למדינתא דחרופא וגידופא נחת ליה ריש לקיש מן חמריה וספח חלא ויהב בפומיה אמר ליה מהו כן אמר ליה אין הקדוש ברוך הוא רוצה במי שאומר דילטורא על ישראל.

<א,ו,ב> ששזפתני השמש אמר רבי אחא בר כהנא בשם רבי חייא רבא כתיב כי שתים רעות עשה עמי הא נותרה למאת אלא מלמד שעשו אחת שקשה כשתים שהיו משתחווין לעבודה זרה ופורעין עצמן כנגד בית המקדש הה"ד ויבא אותי לחצר בית יי הפנימית כדאמר כי משחתם בהם מום בס דבר אחר ששזפתני השמש על שעשיתי ערימות של סוסים לשמש דכתיב וישבית את הסוסים אשר עשו מלכי יהודא לשמש מבא בית יי.

<א,ו,ג> רבי יצחק פתר קרייה במלחמת מדין אתה מוצא בשעה שהלכו ישראל למלחמת מדין היו נכנסין זוגות זוגות אצל האשה והיה אחד מהם מפחם פניה ואחד מפרק נזמיה והיא אומרת להם אין אני מבריותיו של הקדוש ברוך הוא שאתם עושים לנו כן והיו ישראל אומרין להם לא דייכם שנטלנו לנו מתחת ידיכם הה"ד ויאמר יי אל משה קח את

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

כל ראשי העם **רבי** איבו בשם רבי שמעון מחטאו של שטים נמסרו ישראל למלכות שנאמר וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגויים ולזרותם בארצות באי זו חטא ויצמדו לבעל פעור.

(ב348) דבר אחר אמר רבי יצחק ששזפתני השמש מעשה בקרטגיני אחד שהיה לו שפחה אחת כאחת כושית שירדה דמעות מן העין ואמרה לחברתה חברתי למחר אדוני מגרש את אשתו ונוטלני לאשה אמרה לה ולמה אמר לה בשביל שראה ידיה מפוחמות אמרה לה שוטה שבעולם ישמעו אזניך מה שפיך מדברת ומה אם אשתו שהיתה חביבה עליו ביותר אתה אומרת מפני שידיה מפוחמות שעה אחת ראה אותה הוא רוצה לגרשה מביתו את שכלך מפוחמות ושחורה ממעיך על אחת כמה וכמה. כך לפי שאומות העולם (מ)וניים לישראל ואומרים אומה זו המירם את כבודם שנאמר וימירו את כבודם אומרים להם ישראל מה אנו לשעה אחת נתחייבנו אתם על אחת כמה וכמה.

ועוד ישראל אומרים לאומות העולם נאמר לכם מה אנו דומים לבן מלכים (ש) שיצא למדבר של עיר קפחתו החמה על ראשו ונתכרכמו פניו נכנס למדינה בקש מעט מים מן המרחצאות להלבין גופו וחזר ליופיו כמו שהיה כך אנו אם שמשה של עבודה זרה שזפתנו אבל אתם שזופים ממעי אמכם עד שאתם במעי אמכם עבדתם עבודה זרה כיצד בזמן שהאשה מתעברת נכנסת לבתי עבודה זרה שלה וכורעת ומשתחוה לעבודה זרה היא ובנה.

<א,ו,ד> בני אמי נחרו בי ר' מאיר ורבי יוסי ר' מאיר אומר בני אמי בני אומתי אלו הן דתן ואבירים נחרו בי נתגרו בי מלאו הדיין חרון אף עלי שמוני נוטרה את הכרמים על שהיה דין בין בנותיו של יתרו לא היה לו לעשות ביני ובין אחי אשר במצרים הוי כרמי שלי לא נטרתי רבי יוסי אומר בני אמי בני אומתי נחרו בי אלו המרגלים נחרו בי נתגרו בי מלאו הדיין חרון אף עלי שמוני נוטרה את הכרמים על שנענעתי במדבר ארבעים ושנים מסעות לא היה לי ליכנס לארץ ישראל הוי כרמי **(א349)** שלי לא נטרתי.

דבר אחר בני אמי נחרו בי בני אמתני זה ירבעם בן נבט נחרו בי מלאו הדיין חרון אף עלי שמוני נוטרה את הכרמים משמרת שני עגלו של ירבעם כרמי שלי לא נטרתי.

אמר רבי לוי יום שנתחתן שלמה עם בת פרעה נכה ירד מיכאל השר הגדול מן השמים ונעץ קנה גדול בים ועלה לחלוחית בים ועלה לחלוחית מכאן ומכאן ועשה אותו כחורש והוא היה מקומה של רומי יום שהעמיד ירבעם שני עגלי זהב שני צריפין ברומי והיו בניין להון ואינון נפלין להון ונפלין הוון תמן גבר סב ומשמיה אבא קולון אמר לון אי לית אתון מטיין מוי מהכא דפרת וגבלין בהדא טינא ובניין להון לית אינון קיימין אמרו ליה מה עביד כן אמר לון אנא עביד גרמיה שייפיה דחמר הוה עלילן לקרייה ונפק קרייה עלל למדינה ונפיק למדינה עד זמן דאתא לתמן כיון דמטא לתמן אזל ואייתי מוי מן פרת וגבלין בטינא ובנון יתהון וקמוון מן ההיא ענתא לתמן הוון אמרין כל מדינתא ומדינתא דלית אבא קולון תמן לא תתקרי קריא מדינתא והוון קריין לה רומי בדליס יום שנכנס אליהו זכרונו לברכה נצב באדום הה"ד ומלך אין באדום.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

דבר אחר בני אמי נחרו בי בני אומניי זה אחאב נחרו בי נתגרו בי שמוני נוטרה את הכרמים מפטם ומאכל את חזקיהו בן כנענה ואת ח[ב]יריו ונביא אחד של אמת היה לי זה מיכיהו ופקיד כן ואמר הא כולהו לחם צר ומים לחץ עד שובי בשלום הוי כרמי שלי לא נטרתי.

דבר אחר בני אמי בני אמת י זה איזבל נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים מאכלת ומפטמת לנביאי הבעל והאשרה ואליהו זכרונו לברכה שהיה נביא אמת שלחה ואמרה לו כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם הוי כרמי שלי לא נטרתי.

דבר אחר בני אמי זה המלך צדקיהו שהיה מפטם לפשחור בן מלכיה וחבריו (349ב) ונביא אחד של אמת היה לו זה ירמיה וכתוב ונתן לו ככה לחם ליום מחוץ האופים אמר רבי יצחק זו פת קיבר שנמכרת חוץ לפלטיא שהיה שחורת מסובין של שעורים הוי כרמי שלי לא נטרתי.

<א,ו,ה> **רבי** חייא בשם רבי יוחנן אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם על שלא שמרתי חלה אחת כתקנה בארץ ישראל הריני משמרת שתי חלות בחוצה לארץ סבורה הייתי שאם מקבלת שכר על שתיים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת **רבי** אבא בשם רבי יוחנן אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא על שלא שמרתי יום אחד כתקנו בארץ ישראל הריני משמרת שני ימים טובים של גליות בחוצה סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם ואיני מקבל שכר אלא על אחת רבי יוחנן הוי קרי עליהו וגם אני נתתי להם חקים ל[א] טובים.

<א,ז,א> **הגידה** לי שאהבה נפשי רבי יהודא בר סימון פתר קרייה בשעה שאמר ליה הקדוש ברוך הוא ועתה לכה ואשלחך אל פרעה אמר לפניו רבונו של עולם וכי כל הדברים הללו יכולים להעשות מה אני יכול לעמוד בכל האכלוסין הללו כמה חיות יש בהם כמה מעוברת יש בהם כמה תינוקות יש בהם כמה מיני אנוסים יש בהם התקנת לחיות שבהם כמה (חיות יש בהם) מים רותחים התקנה למעוברת שבהם מיני קליות ואגוזים תקנת לתינוקות שבהם היכן פירושו של הדבר הגידה לי שאהבה נפשי או מה שאהבה נפשי או מה שנתתי נפשי עליה איכה תרביץ בצהרים בימות הגשמים איכה תרעה בימות החמה.

שלמה אהיה כעוטיה רבי חלבו בשם רבי הונא אמר שלא אהיה כאבל הזה שהוא עוטה על שפם ובוכה כמה דאת אמר ועל שפם יעטה **דבר** אחר שלמה אהיה כעוטיה שלא אהיה כרועה זה שנכנסו רועים בעדרו ופקעום (350א) ועטה את בגדו ויצא כמה דאת אמר ועטה את ארץ מצרים על עדרי חביריך כשאני הולך אצל חביריך וישאלוני על עדריהן מה אני משיבין.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<א,ז,ב> **רבי** ברכיא פתר לה קרייה הדין יפקוד יי אלהי הרוחות אמר לפנינו רבונו של עולם הואיל ואתה מסלקני מן העולם הודיעני מי ומי הרועים שאתה מעמיד על בניך היכן פירושו של דבר כאן הגידה לי שאהבה נפשי אומה שנתתי עליה נפשי איכה תרעה בימי מלכיות איכה תרביץ בצהרים בשעבוד מלכיות. שלמה אהיה כעוטיה רבי עזריה אמר שלמה שלא עשה למה בעיני חביריך על עדריהן חלול שמים בדבר בניך בצרה ועדרי חביריך ברוחה. **אמר** רבי יהודא בר סימון שלא יהו אומות העולם אומרין עת מדת הדין היה יודע שמבקש לשחטן במדבר ושחטן במדבר כמה דאת אמר וישחטם במדבר ורבנן אמרי שלא יראו בניך שצרתן צרה ויטו מאחריך וידבקו בעדרי חבירך כמה דאת אמר היחברך כסא הוות באותו שעה אמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום משה אתה שומר לי איכה תרעה איכה תרביץ חייך אם לא תדעי אם לא ידעת סופך שיש לך לידע שנאמר אם לא תדעי לך היפה בנשים היפה שבנביאים המעולה שבנביאים אמר רבי יוסי בר ירמיה למה נמשלו הנביאים לנשים לומר לך מה אשה זו אינה מתביישת לתבוע צרכי ביתה מבעלה כך הנביאים אינם מתביישים לתבוע צרכיהם של ישראל מאביהם שבשמים.

<א,ח,א> **צאי** לך בעקבי הצאן רבי עקיבא ורבי אלעזר אומר מצידה שנטלו ישראל (מ)[ב]ידם (ב)[מ]מצרים אכלו ממנו שלשים ואחד ימים אמר רבי שילא ס"ב סעודות אתי יודע שהיו לישראל מחיה מה אם עושה להם בעקבי הה"ד יהי כסת בר בארץ רבי עקיבא אומר ממה שהקפתי אותם בענני כבוד במדבר כמה דאת אמר ויי הולך לפניו יומם לא ימיש עמוד הענן יומם (ב350) אתה יודע מה אני אעשה להם בסוף בעקבי וסוכה תהיה לצל יומם ורבנין אמרי ממה שאכלתם במדבר שמתוק מדבש וחלב אתה יודע מה אני עושה להם בעקבי שנאמר והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס.

דבר אחר צאי לך בעקבי הצאן אמר לו סוף כל הצאן לצאת ואתה יוצא באחרונה ולא שנתעצל משה (א)לא שהיו ישראל עסוקין בביזה ומשה בעצמות יוסף שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו דבר אחר צאי לך בעקבי הצאן אמר לו סוף כל הדור למות ואת תהוי סופיהן מהיכן היה הדבר הזה רבי שמואל בר נחמן אמר מן הסנה דאמר רבי שמואל בר נחמן כל שבעת ימי הסנה היה הקדוש ברוך הוא מפתה את משה שילך למצרים שנאמר ויאמר משה אל יי בי אדוני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם שלשום גם מא(ד)ז] דברך אל עבדך הרי ששה יום ויומא דהוה קאים בגויה הרי שבעה ימים דבסוף אמר להקדוש ברוך () הוא שלח נא ביד תשלח אמר לו חייך שאני מצריכה לך בסופיה ומתי פרע לו הקדוש ברוך הוא רבי ברכיה ורבי חלבו חד אמר כל שבעת ימי המלואים היה משה משמש בכהונה גדולה סבור שהיא לו ולבסוף נאמר לו אינה שלך אלא של אהרן אחיך היא שנאמר ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן וחד אמר כל שבעה ימי אדר היה משה מ?תפייס ו?מ?תחנן לפני הקדוש ברוך הוא שיכנס לארץ ובסוף אמר כי לא תעבור את

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

הירדן הזה ורעי את גדיותיך אמר ליה גדיים נכנסין תישים אין נכנסין על משכנות
הרועים אמר לו הקדוש ברוך הוא נאמר לך עד מתי אתה קיים עד שתנחיל לעמי.

<א,ט,א> **לסוסתי** ברכבי פרעה רבי פפייס דרש והוא באחד ומי ישיבנו דן יחידי לכל באי
עולם ואין להשיב על דבר מי שאמר (351א) והיה העולם אמר ליה רבי עקיבא דייך פפייס
מה אתה מקיים והוא באחד ומי ישיבנו שלא להשיב על [2]מי [1]דברי שאמר והיה העולם
לפי שהכל באמת והכל בדין שכן כתיב ואראה את יי יושב על כסא רם ונשא אמר רבי
סימן כסא שמפריש בין מיתה לחיים וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו וכי
יש שמאל למעלה והלא הכל ימין שנאמר ימינך יי נאדרי בכח ימינך יי תרעץ אויב ומה
תלמוד לומר משמאלו ומימינו אלא אלו מימינם ואלו משמאלים אלו מכריעים לכף זכות
ואלו מכריעים לכף חובה רבי יוחנן בשם רבי אחא מייתי לה מן הדא ואמת הדבר וצבא
גדול בתרא אימתי היה הדבר כשנעשה צבא גדול דכתיב ויי אלהים אמת מהו אמת אמר
רבי איבון שהוא אלהים חיים ומלך עולם.

אמר רבי אלעזר כל מקום שנאמר ויי הוא ובית דינו ובנין אב שבכלם ויי דבר עליך רעה
זהו בנין אב שבכלם ומה מקיים רבי אלעזר הדין קריה דרבי פפייס והוא באחד ומי
ישיבנו אלא הוא חותם [2]לכל [1]יחידי באי עולם ואין בריה חותמת עמו ומהו חותמו של
הקדוש ברוך הוא רבי ביבי בשם רבי ראובן אמר אמת שנאמר אבל אגיד לך את הרשום
בכתב אמת אם אמת למה רשום ואם רשום למה אמת אלא עד נתחתם הדין רשום
נתחתם הדין אמת ריש לקיש אמר ולמה היא אמת אל"ף בראש אותיות מ"ם באמצע
אותיות תי"ו בסופן לומר אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים אני ראשון שלא
קבלתי מלכותי מאחר ואני אחרון שאיני מוסרה לאחר שאינו בעולם ומבלעדי אין אלהים
שאיין לי שני.

<א,ט,ב> **דרש** רבי פפייס ויאמר יי אלהים הן האדם היה כאחד ממנו כיחידו של עולם
אמר ליה רבי עקיבא דייך פפייס אמר ליה ומה אתה מקיים כאחד ממנו כאחד ממלאכי
השרת וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מלמד שנתן לפניו (351ב)
הקדוש ברוך הוא שני דרכים דרך החיים ודרך המות ובחר לו דרך המות והניח לו דרך
החיים.

<א,ט,ג> **דרש** רבי פפייס וימירו את כבודם שומע אני בשור של מעלך תלמוד לומר אוכל
עשב אמר ליה רבי עקיבא דייך אמר ליה ומה אני מקיים וימירו את כבודם בתבנית שור
בשור של שאר ימות השנה אין לך נוול ומשוקץ אלא שור בשעה שאוכל עשב.

רבי יוחנן בשם רבי אחא אמר חרטומי מצרים עשו להם כשפים והיה נראה כמחטוט
לפניהם הדי"א בפתח המשכן בפנתה לנוס ורטט החזיקה.

<א,ט,ד> **דרש** רבי פפייס לסוסתי ברכבי פרעה וגומר לססתי כתיב אמר הקדוש ברוך
הוא כשם שששתי על מצרים לאבדם בים כך ששתי לאבד שונאיהם של ישראל ומי גרם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

להם להנצל מימינם ומשמאלם בזכות התורה שעתידין לקבל מימינו של הקדוש ברוך הוא שנאמר מימינו אש דת למו משמאלם זו מזוזה מימינם זו נר חנוכה מימינם זו קריאת שמע ומשמאלם זו תפלה אמר ליה רבי עקיבא דיך פפייס כל מקום שנאמר שישה(ו) הוא בשי"ן וכאן בסמ"ך אמר ליה ומה אני מקיים לסוסתי ברכבי פרעה אלא רכב פרעה שנאמר סוס פרעה זכר וכביכול נגלה הקדוש ברוך הוא על סוסו זכר שנאמר וירכב על כרוב ויעף אמר פרעה הרשע מה הסוס הזה זכר הורג בעליו במלחמה הריני רוכב על סוס נקבה שמפזרת מימיה והולכת וחוזרת מיד רכב על סוסה נקבה כב יכול נגלה הקדוש ברוך הוא על סוסה נקבה שנאמר לסוסתי ברכבי פרעה חזר פרעה ורכב על סוס (פ) אדום על סוס לבן על סוס שחור כביכול נגלה הקדוש ברוך הוא על סוס לבן ושחור ואדום הה"ד דרכת בים סוסיך סוסוון סגיאיין יצא פרעה הרשע בשרין וכובע כב יכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר וילבש צדקה כשריין הביאו עמו נפט כביכול כן וגחלי אש אבני (א352) בליסטרא כביכול אבני ברק חרבות ורמחים כביכול וברקים רב הביא חצים וישלח חצים אמר רבי וישלח חציו ויפיצם שהיו החיצים מפיצים אותם וברקים רב ויהמם מלמד שהיו מערבבים אותם ערבבם הממם סגום שלהם ולא היו יודעין מה הן עושין יצא פרעה קטפרקסים כב יכול יי כגבור יצא הרעים קולו כן ירעם משמים יי לבלב קולו כן ועליון יתן קולו יצא כועס כן כועס תצעד ארץ בקשת כן עריה תעור קשתך בצנה ומגן כן החזק מגן וצנה בברק חנית כן לנוגה ברק חניתך.

רבי ברכיה בשם רבי שמואל בר נחמן כיון שכלה פרעה על כל זיין שלו התחיל הקדוש ברוך הוא מתגאה עליו אמר ליה רשע יש לך רוח יש לך כרוב רוח כנפים מהיכן הטיסן הקדוש ברוך הוא אמר רבי יודן (ה)[מ]יבן גלגלי המרכבה שמטן הקדוש ברוך הוא והטיסן על הים.

אמר רבי חנינא בן פפא בשר ודם שהוא רוכב על שערו רוכב על דבר שיש בו ממש אבל הקדוש ברוך הוא טוען את רכובו ורוכב על דבר שאין בו ממש הה"ד וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח כתוב אחד אומר וירא וכתוב אחד אומר וירא כיצד יתקיימו שני כתובים אמר רבי אחא מכאן שהיה להקדוש ברוך הוא עולמות ויצא להראות בהם.

<א,ט,ה> דמיתין רעיתי אמר רבי אלעזר משל למה הדבר דומה לבת מלכים שנשבת והלך אביה לפדותה והיתה מרמזת לשבאי ואומרת להם אני שלכם אני ואחריכם אני הולכת אמר לה אביה מה את סבורה שאין בי כח לפדותך דומה דומי בשתיקה כך בשעה שישראל היו חונים על הים וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חונים על הים והיו ישראל רומזים למצרים מפחדם ואומרים לנו שלכם ולכם לנו ואחריכם לנו הולכים אמר להם הקדוש ברוך הוא מה אתם סבורים (ב352) שאין בי כח לפדותם דומו זה דימיתיןך.

<א,ט,ו> רבנן אמרין לפי שנדמו ישראל לסוסים נקבות והמצרים לסוסים זכרים והיו רצים אחריהם עד ששקעום בים. **אמר** רבי סימון חס ושלום לא נדמו ישראל לסוסים נקבות אלא גלי הים נדמו לסוסים נקבות והמצריים לזכרים מזוהמים ורצו אחריהם עד

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

ששקעום בים והיה המצרי אומר לסוסו אתמול היית מושלך לנילוס ולא היית בא אחרי ועכשיו אתה בא אחרי ומשקעני בים והיה הסוס אומר לרוכבו.

רמה בים רמה בים ראו מה בים אפטי אפטיסים נעשית לכסת תני רבי שמעון וינער יי את מצרים בתוך הים רבי ברכיה בשם רבי לוי מלמד שהסוס היה זורק לרוכבו למעלה והוא יורד למטה והסוס למעלה ממנו **אמר** רבי לוי כזה שמנער בקדרה תחתון עולה למעלה ועליון יורד למטה.

רעיתי מהו רעיתי אמר רבי נתן מפרנסתי הן שרעו אותי בשני תמידין בכל יום הה"ד את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים וגי **אמר** רבי יהודא בר סימון שני תמידין בכל יום אחד בשחרית ואחד בין הערבים של שחר היה קרב על עבירות שנעשו בלילה ושל בין הערבים היה קרב על עבירות שנעשו ביום ולא היה אדם לן בירושלים ובידו עון שנאמר צדק ילין בה.

דבר אחר רעיתי רבנין אמרין רעיתא דעלמא שקבלו תורתו שאלו לא קבלוה היתי מחזיר עולמי לתוהו ובוהו דאמר רבי חנינא בשם רבי אחא כתיב נמוגים ארץ וכל יושביה אנכי תקנתי עמודיה סלה בזכות אנכי יי אלהיך תקנתי עמודיה סלה.

<א,י,א> נאו לחייד מה לחיים הללו לא נבראו אלא לדבור כך משה ואהרן (אלא נ) לא נבראו (א353) אלא לתורה בתורים בשתי תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה דבר אחר בתורים בדורות הרבה הה"ד זאת תורת החטאת זאת תורת האשם זאת תורת זבח שלמים זאת תורת העולה זאת התורה אדם כי ימות באהל.

דבר אחר בתורים בשני אחים זה משה ואהרן שתארן טובה זה על זה זה שמח בגדולתו של זה וזה שמח בגדולתו של זה אמר רבי פנחס כתיב ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלהים לתרגמן ואתה תהיה לו לאלהים וכי עבודה נעשה למשה דאת אומר ואתה תהיה לאלהים ולא כך אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה משה כשם שמוראי עליך כך יהא מוראך על אחיך והוא לא עשה כן אלא וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני ישראל וידבר אהרן את כל הדברים הקיש כתפו לכתפו שעדיין הוא שמח בגדולתו של זה וזה בגדולתו של זה ומנין שהיה אהרן שמח בגדולתו של ?משה שנאמר וראך ושמח (בגדולתו) בלבו תני רבי שמעון בן יוחאי לב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים הה"ד ונתת את חשן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן ומנין שהיה משה שמח בגדולת אהרן שנאמר כשמן הטוב [2]הראש [1]על היורד על הזקן זקן אהרן אמר רבי אחא וכי יש זקנים היו לאהרן אלא כיון שהיה רואה משה שמן המשחה יורד על זקנו של אהרן היה שמח עליו כאלו יורד על זקנו של משה והיה שמח לכך נאמר על הזקן זקן אהרן.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<א,יג> **צוארץ** בחרוזים. אלו שבעים סנהדרין שהיו חרוזים אחריהם. בבלונא של גלות **דבר** אחר נאוו לחייך בתורים אלו סופרים ובעלי משנה ומלמדי תינוקות באמונה. צוארץ בחרוזים אלו התינוקות. דבר אחר נאוו לחייך בתורים אלו הרבנים צוא[ר]ך בחרוזים אלו התלמידים שחוזרים צואריהם לשמוע דברי תורה מפייהם כאדם שלא שמע תורה מפיו. **דבר** (ב353) אחר נאוו לחייך בתורים. בשעה שמיילין ההלכה. אלו עם אלו כגון רבי אבא וחביריו. צוארץ בחרוזים בשעה שהם חוזרים מדברי תורה לנביאים ומנביאים לכתובים. והאש לזהטת סביבותיהם והיו הדברים שמחים בנתיבתם מסיני. וכי עיקר נתינתם מהר סיני נתנו אלא באש היו שנאמר וההר בוער עד לב השמים בן עזאי. היו יושב ודורש והאש סביבותיו. אזלין ואמרין לר' עקיבא בן עזאי יושב ודורש. והאש מלהטת סביבותיו. הלך הלך אצלו. ואמר ליה שמעתי שהיית דורש והאש סביבותיך אמר ליה הין. אמר ליה שמא בסתר מרכבה היית עוסק אמר ליה לאו. אלא הייתי יושב וחורז בדברי תורה. ומתורי לנביאים. ומנביאים לכתבים. והיו הדברים שמחים כנתינתם בסיני והיו ערבים כעיקר נתינתם וכי עיקר נתינתם מהר סיני אלא באש. הה"ד. וההר בוער באש. **רבי** אבהו היה [2]דורש [1]ויושב ורננו הצבור אמר שמא איני חורז בדברי תורה כתקן אמר רבי לוי אית ידע למחרז ולא היה יודע למקדח. ואית למקדח. ולא ידע למחרז ברם אנא הוינא חרוזא ואנא הוינא קדחא.

<א,יג> **דבר** אחר נאוו לחייך בתורים בשעה שקורין דברי תורה בזמניהן הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת. והלכות חג בחג כדאמרין ובהגיע תור נערה ונערה. **צוארץ** בחרוזים רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר אלו פרשיותיה. שהן חרוזות זו בזו. ומושכות מזו לזו. ומדלגות מזו לזו. ודומות זו לזו. וקרובות זו לזו. אמר ר' מנחם כגון מן הד"א לאלה תחלק הארץ בנחלה מה כתיב תמן כן בנות צלפחד. דוברות כתיב בתורה עלה אל הר העברים הזה. וכי מה עניין זה אצל זה. אלא כיון דאתפליגת ארננא באו בנות צלפחד ליטול חלקן אצל משה ונסתלק מניינן הה"ד ויקרב משה את משפטן (א354) אמר ליה הקדוש ברוך הוא משה מדינן אתה מסתלק ומלפני אי אתה מסתלק עלה אל הר העברים הזה. אמר לפניו רבונו של עולם הואיל ואי אתה מסלקני מן העולם הודעני מי הן הפרנסים שאתה מעמיד עליהן. משל למה הדבר דומה לאשתו של מלך שהיתה מסתלקת מן העולם אמר לו אדוני המלך אני מפקדת אותך על בני. אמר לה עד שאת מצוה אותי על בני. ציוי בני עלי. כך בשעה שאמר משה רבינו עליו השלום רבונו של עולם הואיל ואתה מסלקני מן העולם הודעני מה פרנסין אתה מעמיד על ישראל. אמר ליה הקדוש ברוך הוא על בני אתה צריך צווי. שנאמר על בני ועל פועל ידי תצויני. ועד שאתה מצווי על בני. צו את בני עלי הה"ד צו את בני ישראל ואמרת אליהם.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<א,יא,א> **תורי זהב** נעשה לך. זו בזת הים עם נקדות הכסף. זו ביזת מצרים כשם שיש הפרש בין כסף וזהב. כן יש שבח ממון מביזת מצרים. ותבאי בעדי עדים. זו ביזת מצרים עדים זו ביזת הים. דבר אחר תורה זהב זו תורה שלמד אלסקולואון. בן אחות חרסה. בדעתו של הקדוש ברוך הוא עם נקדות הכסף זו הסרגול. דבר אחר תורי זהב זו המשכן. הה"ד ואת קרשי תצפי זהב. עם נקדות הסף כמה דאת אמר ווי העמודים וחשוקיהם כסף. **רבי** ברכיה פתר קריה בארון. תורי זהב זה הארון דכתיב וצפית אותו זהב (ר) טהור עם נקודות הכסף. אלו שני העמודים העומדים לפניו. שהיו של כסף כמין איסטווין. וכיצד נעשה הארון. רבי חנינא ורבי שמעון בן לקיש. רבי חנינא אמר. שלשה תיבות עשאו שתיים של זהב. ואחד של עץ של זהב. ושל זהב על של עץ. וחפה שפתיו העליונות בזהב. ריש לקיש אמר תיבה אחת עשאו וחפהו מבית ומחוץ. דכתיב מבית ומחוץ תצפנו. ומה מקיים (ב354) קרייה דריש לקיש אמר רבי פנחס שחיפה בנו נסד ליסד.. רבי יהודה ברי אומר תורי זהב ונאמר נאוו לחייך בתורים. זו תורה. צוארך בחרוזים אלו הנביאים. תורי זהב אלו הכתובים. עם נקדות הכסף זה שיר השירים. מלה חתימה ומלה מסיימה.

<א,יב,א> **עד שהמלך** במסבו. ר' מאיר ורבי יהודה ר' מאיר אומר עד שהמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ברקיע נתנו ישראל ריח רע ואמרו לעגל אלה אלהיך ישראל. אמר ליה דיין ר' מאיר שאין דורשין שיר השירים לגנאי אלא לשבח. שלא ניתן שיר השירים אלא לשבחן של ישראל. ומהו עד שהמלך במסבו ברקיע נתנו ישראל. ריח טוב לפני הר סיני ואמרו כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. הוא דעתיה דר' מאיר למימר נרדי נתן ריחו אלא מסכה עלה בידם מהגולה. ושנו בה שקפץ להם מעשה העגל והקדים להם מעשה המשכן.

רבי אלעזר ורבי עקיבא ורבי ברכיה רבי אלעזר אומר עד שהמלך במסבו עד שהמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ברקיע. כבר הר סיני מתמר באור שנאי וההר בוער באש עד לב השמים. רבי עקיבא אומר עד שהמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא במסבו ברקיע כבר וישכון כבוד יי על הר סיני. **רבי** ברכיה אומר עד שמשו רבינו ברקיע בשמים. שמשו רבינו נקרא מלך שנאמר ויהי בישרון מלך כבר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר.

רבי אלעזר בן יעקב ורבנן. ר' אלעזר אומר עד שהמלך במסבו. עד שהקדוש ברוך הוא במסבו ברקיע. כבר ירד מיכאל השר הגדול (ו..ן) מן השמים והציל אברהם אבינו עליו השלום מכבשן האש. ורבנן אמרו הקדוש ברוך הוא ירד והצילו שנאמר אני יי אשר הוצאתיך ורבנן אמרו הקדוש ברוך הוא ירד והצילו שנאמר אני יי אשר הוצאתיך מאור כשדים ואימתי ירד מיכאל בימי חנניה מישאל (א355) ועזריה.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אמר רבי יעקב בר טביומי עד שיעקב אבינו עליו השלום מיסב במטתו נצנצה בו רוח הקדש ואמר לפניו והיה אלהים עמכם אמר להם עתיד הוא להשרות שכנתו ביניכם. אמר רבי נחמיה כתיב ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע. להיכן הלך לקוף ארזים שנטע אברהם בבאר שבע. **אמר** רבי לוי והברית התיכון בתוך הקרשים. הברית שלשים ושתים אמה. היה ומהיכן היה נמצא בידם לשעה מלמד שהיו מוצנעים עמהם מימות יעקב אבינו עליו השלום הה"ד וכל אשר נמצא אתו עצי שיטים אין כתי' אשר ימצא אתו אלא אשר נמצא אתו מתחילה. דאמר רבי לוי בר חייתא ממגדל חייתא קצצום והורידום עמהם למצרים. ולא נמצא בהם קשר ופקע אינון דשיטים הוו במגדלא והוו נהיגין בהם באיסור מפני קדושת הארון אתון ושאלון לרבי חנינא חברון. ואמר לנו לא תשנו מנהג אבותיכם.

<א,יב,ב> רבי פנחס בשם רבי אושעיא עד שהמלך במסבו עד שהמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ברקיע כבר הקדים שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבקר. משל למלך שגזר ליום פלוני. אם נכנס למדינה וישנו בני המדינה כולם כל אותו הלילה. וכשבא המלך מצאם ישנים התחיל מעמיד עליהם בקלאנין בוקנם ושופר (וש) והיה שר אות' המדינה מעוררם ומוציאם לאפטני של מלך. והיה המלך מהלך לפנייהם עד שהגיע לפלטיין שלו כדכתיב ויהי ביום השלישי וכתוב כי ביום השלישי ירד יי לעיני כל העם על הר סיני ישנו ישראל כל אותו הלילה. לפי ששינת של עצרת עריבה. והלילה קצרה אמר רבי יודן אפילו פורטענה לא עקץ במ בא הקדוש ברוך הוא ומצאם ישנים התחיל מעמיד עליהם בקלאנין הה"ד ויהי ביום השלישי וגו'. והיה משה רבינו עליו השלום מעורר לישראל ומוציאם לאפטני של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הה"ד ויוצא משה את העם לקראת האלהים והיה הקדוש ברוך הוא מהלך לפנייהם עד שהגיע להר סיני. דכתיב והר סיני עשן כלו. אמר רבי יצחק זהו שמקטרגין על ידי ישעיהו מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. (355ב)

<א,יב,ג> רבי יודן אמר עד שחזקיהו המלך וסיעתו אוכלים פסחיהם בירושלים כבר הקדים בלילה ההוא שנאמר ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יי ויכה במחנה אשור וגו' **אמר** רבי אבהו עד שישראל ומשה מסובין ואוכלים פסחיהם (בירושלים) במצרים כבר הקדים שנאמר ויהי בחצי הלילה ויי הכה כל בכור בארץ מצרים. הא דעתיה דרבי אבהו למימר נרדי נתן ריחו אלא מלמד שהיה ריחו של אותו הדם קשה והופיע להם הקדוש ברוך הוא ריח טוב מבשמי גן עדן והיה מתאוה נפשם לאכול אמרו לו משה הן לנו מה נאכל אמר להם כך אמר לי הקדוש ברוך הוא כל בן נכר לא יאכל בו. עמדו והפרישו נכרים מביניהם והיתה נפשם קוה לאכול. אמרו לו משה תן לנו מה לאכול אמר להם לי הקדוש ברוך הוא וכל עבד איש מקנת כסף. עמדו ומלו את עבדיהם והיתה נפשם קוה לאכול אמרו לו תן לנו מה לאכול אמר להם כך אמר הקדוש ברוך הוא סמטומוס. כל ערל לא יאכל בו. מיד כל אחד ואחד נתן חרבו על יריכו ומל עצמו. מי מלך. רבי ברכיה אמר משה היה מהלך ואהרן פורע. ויהושע היה משקה ויש אומרים יהושע היה מוהל ואהרן פורע. ומשה משקה. הה"ד

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

בעת ההיא אמר יי ליהושע. ולמה שנית מכאן שמלך ראשונה מיד ויעש לו יהושע חרבות צורים וגוי. מהו אל גבעת הערלות אמר רבי לוי מכאן שעשו אותה גבעה בערלה.

<א,יג,א> **צרור המור** דודי לי. רבי יהושע פתר קריה באברהם אבינו עליו השלום צרור המור זה אברהם מה המור הזה ראש לכל מיני בשמים כך אברהם ראש לכל הצדיקים. ומה המור הזה אין ריחו אלא באור כך אברהם לא נודעו מעשיו עד שהושלך לכבשן האש ומה המור הזה כל מי שלקטו ידיו מתמרמות כך אברהם ממרר עצמו ומסוף עצמו בייסורין. בין שדי ילין שמבדילין מים בין שכינה למלאך. שנאמר וירא וירץ וירא בשכינה וירץ במלאך.

<א,יד,א> **אשכול הכופר** דודי לי. אשכול זה יצחק שנכפה וקרב על גבי המזבח כאשכול הכופר. שמכפר על עוונותיהן של ישראל.

בכרמי עין גדי זה יעקב (ככ) שנכנס בכרום דצלמו אצל אביו ולבש גדי עיזים ונטל הברכות שהן עין העולם. רבי חוניה בשם רבי אחא אין לה חביב לאשה זו יותר מציוור הבושם. והיכן מלינה אותה בין שדיה. רבי חוניה בשם ריש לקיש אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הצרתה למצרים על בכוריהם המרתה להן בנפשותיהן ולי בין שדי ילין. הא כיצד היה המצרי אומר לישראל. הטמין לי הבכור הזה בין עיניך והיה נוטלו ומטמינו והמלאך נכנס ונוגפו ולי בין שדי ילין.

<א,יד,ב> **רבי** ברכיה אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם בשעה שאתה מיצר מימר לי דודי לי אתה עושה לי דודי ורואה אי זה אדם גדול שיש בי. שיכול לומר למדת הדין דיי ואת לוקחו וממשכנו בעדי הה"ד אשכול הכופר מהו אשכול הכופר. איש שהכל בו מקרא משנה תלמוד תוספות ואגדות הכופר שמכפר עוונותיהן של ישראל בכרמי עין גדי אלו הן אבות העולם שנמשכו אחריך בגדיים ונטלו הברכות שהן עין העולם.

<א,יד,ג> **רבי** יוחנן פתר קריה בקטרת בית א(ב)טינס. צרור המור זה אחד מעשרה סמנין שנותנין בה. רבי חונא אומר לה. ויאמר יי אל משה קח לך סמים זה תרין. נטף ושחלת וחלבנה. הרי חמשה. סמים תרין אין דתימא לומר תרין אחראין הן שכבר נאמר סמים בד בבד יהיה. הן חמשה כנגד חמשה. הרי עשרה. ולבונה זכה הרי אחד עשר. מכאן בדקו חכמינו זכרונם לברכה. שאין יפה לקטרת אלא אחד עשר סממנין. אלו בלבד. בין שדי ילין שהיתה מצומצמת בין שני בדי הארון. אשכול הכופר. שמכפר עוונותיהן של ישראל.

אמר רבי יצחק כתיב וכסה ענן הקטרת הכסוי הזה אין אנו יודעין מהו עד שבא דוד ופירש (ב356) נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה. בכרמי עין גדי בזכות כל התנאים

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

שהתניתי לאברהם אבי[כ]ם בין הבתרים שנאמר ההוא כרת יי את אברהם. הכתוב מדבר באברהם שנאמר אחר הדברים האלה. היה דבר יי אל אברהם במחזה וגומי'.

רבי לוי בשם רבי חמא אמר הרהור דברים היו שם מה הרהר אברהם. הרהר ואמר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כרת ברית עם נח שאין אתה מכלה את זרעו מן העולם ועמדתי אני וסגלתי מעשים טובים לפניך ונדחה בריתי לבריתו שמא אדם אחד יעמוד וי?ס?גואל מעשים טובים יותר ממני וידחה בריתו לבריתי. אמר ליה הקדוש ברוך הוא אל תירא אברהם אנכי מגן לך. מנח לא העמדתי מגנים וממך אני מעמיד מגנים וצדיקים. ולא עוד אלא שבניך באים לידי עבירות ומעשים רעים ואם רואה איזה גדול שבהם שיכול לומר למדת הדין דיי ואני נוטלו וממשכנו בעדים שנאמר אשכול הכופר. איש שהכל בו. מקרה משנה תלמוד תוספות ואגדות. הכפר שמכפר עוונותיהן של ישראל. בכרמי עין גדי אני נוטלו. וממשכנו בעדי'.

דבר אחר אשכול הכופר. בן נזירא אמר זה הקדוש ברוך הוא איש שהכל בו. הכפר שכפר באומות העולם והורה בהם בישראל ואימתי כפרבאה. הוי אומר במלחמות יהושפט. הה"ד. ויהי אחרי כן באו בני מואב ובני עמון על יהושפט למלחמה אתה מוצא ישראל באים מכחו של אברהם ועמון ומואב. באים מכחו של לוט אלו עו?ש?ין מלחמה ונפלו אלו ביד אלו ויהושפט. עזרו. עזרו אלהיו ונצח הוי שכפר ואם יאמר לך אדם שאין הכתוב מדבר ביהושפט. אמור לו אמור לו נאמר כאן עין גדי ונאמר להלן בחצצון תמר היא עין גדי. מה עין גדי האמור להלן במלחמת יהושפט הכ[ת]וב מדבר אף כאן במלחמת יהושפט הכתוב מדבר. **אמר** לוי בן זכריה ומה אם בעולם הזה שכתוב בהקדוש ברוך הוא כי יי אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא כפר באומות העולם והודה (א357) והודה בישראל לעתיד לבא שנמשל כטל שנאמר אהיה כטל לישראל על אחת כמה וכמה.

<א,טו,א> הנך יפה רעיתי. הנך יפה במצות. הנך יפה בגמילות חסדים. הנך יפה. במצות עשה. הנך יפה במצות לא תעשה. הנך יפה במצות הבית כגון תרומה ומעשרות. הנך יפה במצות השדה כגון לקט שכחה ופאה. ומעשר עני וההפקר. הנך יפה בכלאים. הנך יפה בציצית בסדין. הנך יפה בנטיעה. הנך יפה בערלה. הנך יפה בנטע רביע. הנך יפה במילה. הנך יפה בפריטה. הנך יפה בלולב ואתרוג. הנך יפה בעשרת ימי תשובה. הנך יפה במעשים טובים הנך יפה בעולם הזה. הנך יפה בעולם הבא.

<א,טו,ב> ע[י]ניך יונים הם הסנהדרין. שהם עינים לעדה. הה"ד ואם מעיני העדי' וגומר רמ"ח אברים יש באדם וכלם אינם הולכים וחוזרים אלא אחר העינים כך אין ישראל יכולים לעשות דבר אלא אחר דברי סנהדרין שהן יונים. מה יונה זו תמה. כך הם ישראל הם נאים בהילוכם כשהם עולים שלשה פעמים לרגלים. מה יונה מצויינת. כך ישראל מצויינין במילה וציצית. מה יונה צנועה. כך ישראל צנועים מה יונה זו פושטת צוארה לשחיטה. כך ישראל שנאמר כי עליך הרגנו כל היום. מה יונה זו מכפרת על כל העולם. כך

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ישראל מכפרין על האומות שכל אותן הפרים שמקריבין בחג כנגד שבעים אומות שלא יצר העולם מהם הה"ד תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה. מה יונה משעה שמכרת בן זוגה. עוד אינה ממירה אותו באחר. כך ישראל משעה שהכירו להקדוש ברוך הוא לא המירוהו. באחר. **מה** יונה זו נכנסת בקנה ומכרת שובכה וגוזליה ואפרוחיה. כך ישראל הם שלש שורות של תלמידי חכמים כשהם יושבים לפניהם כל אחד ואחד מכיר את מקומו **מה** יונה זו אף על פי שאת נוטל את גוזליה מתחתיה. אין מנחת שובכה לעולם כך ישראל אף על פי שחרב בית המקדש (357ב) לא בטלו שלש רגלים. **מה** יונה זו מחדשת לה כל חדש וחדש גוון. כך ישראל מחדשין להם כל חדש תורה ומעשים טובים. **מה** יונה זו שוברת מגליות הרבה וחוזרת לשובכה. כך ישראל. הה"ד יחדיו כצפור ממצרים זה דור המדבר. וכיונה מארץ אשור אלו עשרת שבטים אלו ואלו והושבתים על בתיהם נאום יי. **רבי** מאיר אומר יש מין יונה שמאכילין אותה וחברותיה מריחות אותה ובאות אצלה לשובכה כך בשעה שהזקן יושב ודורש. הרבה גרים מתגיירים באותה שעה. כגון יתרו הוא שמע ואתי. רחב שמעה ואתיא. ואף בזמן חנניה מישאל ועזריה הרבה גרים נתגיירו באותה שעה מה טעם כי בראותו ילדיו מה כתיב בתריה וידעו תועי רוח בינה.

<א,טו,ג> **רבי** היה יושב ונתנמנם הצבור בקש לעוררן אמרו ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחד. והיה שם תלמיד אחד ורבי ישמאעאל בר יוסי שמו. ואמר ליה מה שמה של אשה זו. אמר ליה זו יוכבד שילדה למשה ששקול כנגד ששים רבוא הה"ד אז ישיר משה ובני ישראל ויעשו ()[ב]ני ישראל ככל אשר צוה יי את משה.

<א,טו,ד> **עיניך** יונים כיונים דוגמא הדך דמיא להדא יונה מה יונה זו הביאה אורה לעולם כך ישראל מביאים אורה לעולם שנאמר והלכו גוים לאורך ואי()מתי הביאה אורה (ל.). לעולם בימי נח. הה"ד ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה. מהו טרף בפיה קטל כמה דאת אמר טרף טרף יוסף. **אמר** רבי ברכיה אלולי קטל טיניה אילן רב הוה מתעבד. ומהיכן הביאה אותו רבי לוי אומר משמטוט ארץ ישראל הביאותו. הדא היא דאמרן בברייתא ארץ ישראל לא לקתה במוי דמבולא. הוא שנאמר על ידי יחזקאל. בן אדם אמור לה את ארץ ישראל לא מטהרה היא לא גושמה ביום זעם. **אמר** רבי יוחנן אפילו אסטרובלון שלה חיים נמוחו במים. רבי טרייא אמר שערי גן עדן נפתחו לה ומשם הביאה. אמר ר' איבו לרבי יוחנן (358א) אלו מגן עדן הביאה לא היה לה להביא דבר מעולה כגון () קנמון ובלסמון אלא רמזה לנח מרי נח זה מתחת ידו של הקדוש ברוך הוא ולא מתוק מתחת ידך.

<א,טז,א> **הנך יפה** דודי אף נעים (הוא קולסה) רבי אבהו אמר הוא קולסה קולסה בלשון כפול והיא קולסתו בלשון (כפול) פשוט הוא קולסה בלשון כפול הנך יפה רעיתי הנך יפה שאם בקש לעשות כאומה אחרת שהוא יכול הוא קולסתו בלשון פשוט. הנך יפה דודי

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

אף נעים אמרה לו רבונו של עולם אף שאתה מביא עלי נעים הוא למה שאתה מחזירני לידי מוטב.

<א,טז,ב> אף ערשינו רעננה זה בית המקדש. הד"א ותתן אותו ואת מניקתו בחדר המטות. מהו בחדר המטות רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן רבי אלעזר אומר בתאים רבי שמואל אמר בעליות ולא פליגי מאן דאמר בתאים בימות הגשמים. ומאן דאמר בעליות בימות החמה.

דבר אחר אף ערשינו רעננה. רבי עזריה בשם רבי יהודא בר סימון למלך שיצא למדבר והביאו לו מטה קצרה. התחיל מצטער בעצמו ומרחק באבריו כך עד שלא נבנה בית המקדש. היתה השכינה מצמצמת בין שני בדי הארון. משנבנה בית המקדש ויאריכו הבדים.

<א,טז,ג> דבר אחר אף ערשינו רעננה מה מטה זו אינה עשויה אלא לנחת כך עד שלא נבנה בית המקדש. היתה השכינה מטלטלת ממקום למקום הה"ד ואהיה מתהלך באהל ובמשכן משנבנה בית המקדש זאת מנוחת עדי עד.

דבר אחר אף ערשינו רעננה מה מטה זו אינה אלא לנחת רוח. כך ישראל עד שלא נבנה בית המקדש היו מטלטלין ממקום למקום. ויסעו ויחנו. משנבנה בית המקדש לכו ספרו את ישראל. שנאמר יהודה וירושלים רבים.

דבר אחר מה מטה זו אינה אלא לפריה ורביה עד שלא נבנה בית (כ)המקדש כל הקהל כאחד **(ב358)** ששים רבוא משנכנסו בית המקדש פרו ורבו דאמר רבי יוחנן מגיבת ועד אנטיפטוס. ששים רבוא עיירות היו. והיו מוציאות עם כ(פ)לים מיוצאי מצרים ואמר רבי יוחנן קפצה להן ארץ ישראל.

<א,יז,א> קורות בתינו ארזים רבי מנחמא בשם רבי ברכיה אבני שישן עליהם יעקב אבינו נעשו תחתיו כמטה וכפול. ומה הרטבה הרטיב מהן קורות בתינו ארזים.

דבר אחר קורות בתינו ארזים אלו הצדיקים והצדקות הנביאים והנביאות שעמדו ממנו.

<א,יז,ב> רהיטנו ברותים אמר רבי יוחנן אין אדם מתהנהינו הברות הזה למה שהוא נכפף. היא דעתיה. דר' יוחנן. דאמר רבי יוחנן אני כברוש רענן. אני הוא שכפתי לעקור יצירה של עבודה זרה שנאמר אפרים מה לי עזר לעצבים וליצירה של עבודה זרה אני עניתי אני עוניתי לו. ואשורנו לא אשורנו לא אמרנו לו שירה. אלא אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שכפתי לעקור יצירה של עבודה זרה. רהיטנו ברותים מקום שהכניס רהוטי הברותים המד"א ויצף את קרקע הבית בצלעות ברותים אמר רבי יוחנן למדה התורה דרך ארץ שיהא אדם מקרה בארזים ומרהט בברותים שנאמר קורות בתינו ארזים. רהיטנו ברותים.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ב,א,א> **אני חבצלת** השרון. אמרה כנסת ישראל אני היא וחביבה אני. אני היא שחביבה הקדוש ברוך הוא משבעים אומות. חבצלת השרון שעשיתי צל על ידי בצלצאל דכתיב ויעש בצלצאל. השרון שאמרתי לפניו שירה על ידי משה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל **דבר אחר** אני חבצלת אני היא וחביבה אני. שהייתי חבויה בצלו של מצרים ובשעה קלה כנסני הקדוש ברוך הוא לרעמסס. והרטבתי (ב) מעשים טובים כשושנה ואמרתי לפניו שירה שנאמר השיר (359א) יהיה לכם כליל התקדש חג. **דבר אחר** אני היא שהייתי. חבויה בצלו של ים ובשעה קלה הרטבתי מעשים טובים כשושנה והראיתו באצבע מבין טבורי שנאמר זה אלי ואנוהו.

דבר אחר אני היא שהייתי חבויה בצלו של סיני ולשעה קלה הרשעתי ולשע' קלה הרטבתי מעשים טובים כשושנה ולבי ואמרתי לפניו כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. **דבר אחר** אני היא שהייתי חבויה ורמוסה בצלן של מלכיות ולמחר כשיגאלני הקדוש ברוך הוא מצלן של מלכיות אם מרטבת בו כשושנה ואומרת לפניו שיר חדש. שנאמר שירו ליי שיר חדש. כי נפלאות עשה.

<ב,א,ב> רבי ברכיה אמר הפסוק הזה המדבר אמרו. אמר המדבר אני מדבר וחביב אני שכל טובות שבעולם חבויים בי. שנאמר אתן במדבר ארז שטה. נתנם הקדוש ברוך הוא שיהיו שמורים בי. וכשהקדוש ברוך הוא מבקש ממני אני אחזיר לו פקדונו בלא חסרון ואני מרטיב מעשים טובים ואומר לפניו שירה. שנאמר ישושם מדבר וציה. משום רבנין אמרין הדא פסוקא הארץ אמרה אני היא וחביבה אני. שכל מתי מתי עולם חבויים בי שנאמר יחיו מתיך נבלתי יקומון מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק.

<ב,א,ג> **רבי** יודן ורבי אלעזר. רבי יודן אמר לא לא היא חבצלת ולא נכרת שושנה. אלא כל זמן שהיא קטנה היא קורא אותה חבצלת. הגדילה קורא אותה שושנה. ולמה קורא אותה שושנה שחבויה בצלה. רבי אלעזר אומר משולת הצדיקים במשובח שבמינים שבאותו המין המשובח שבמיני כשושנה משובח שבאותו המין שושנת העמקים ולא כשושנת ההר שנוחה להכמש. אלא כשושנת העמקים שמרטבת והולכת. משל הרשעים מגונה שבמינים במגונה שבאותו המין מגונה שבמינים כקש לפני רוח. ואם תאמר כקש שבבקעה כבר יש בו לחלוח אלא ורודף כמוץ הרים לפני רוח.

(359ב) **רבי** אבא אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא היא וחביבה אני. שנתונה בעמקים של צ(ור)[ר]ת. וכשידלני הקדוש ברוך הוא מצרות אני מרטבת מעשים טובים כשושנה. ואומרת שירה לפניו הה"ד יי בצר פקדוך. אמר רבי אחא אמרה כנסת ישראל בשעה שאת מעמיק עיניך. כי אני מרטבת מעשים טובים כשושנה ואומרת שירה. הה"ד שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

רבנין אמרין כנסת ישראל אמרתהו. אמרה כנסת ישראל אני היא וחביבה אני שאני נתונה בעמק גיהנם וכשיגאלני הקדוש ברוך הוא מעמקי גיהנם הה"ד ויעלני מבור שאון מטיט היון אני מרטבת מעשים טובים ואו[ו]מרת לפניך שירה הה"ד ויתן בפי שיר חדש. אתיא דרבנין כההיא דאמר רבי אלעזר. המודעי עתידין שרי אומות העולם לעתיד לבא שיבאו לקטרג את ישראל לפני הקדוש ברוך הוא ואומרין רבונו של עולם אלו עובדי עבודה זרה. ואלו עובדי עבודה זרה. אלו גלו עריות. ואלו גלו עריות אלו שפכו דמים ואלו שפכו דמים מפני מה אלו יורדים לגיהנם ואילו אינם יורדים לגיהנם. וישראל משיבים להם ואומרין אם כן תרד כל אומה ואומה ואלה[נ]ה לגי[ו]ה[נ]ם הה"ד כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. אמר רבי ראובן אלו לא היה הדבר כתוב אי אפשר לאומרו. כביכול כי באש יי נשפט שופט אין כתיב אלא נשפט הוא שאמר דוד ברוח הקדש. גם כי אלך בגי צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך אלו הייסורין. ומשענתך זו היא תורה. הנה ינחמוני. יכול בלא ייסורין תלמוד לומר אך. יכול בעולם הזה תלמוד לומר אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי למה ושבתני בבית יי לאורך ימים.

ב,ב,א < **כשושנה** בין החוחים רבי יצחק פתר קריה ברבקה שנאמר ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה אם ללמד שהוא מפרך ארם. מה תלמוד לומר אחות לבן הארמי. אלא אביה היה רמאי ואחיה היה (360א) רמאי. ואנשי מקומה היו רעים והצדקת (ה)זו היתה יוצאת מביניהם למה היא דומה לשושנה בין החוחים. רבי פנחס בשם רבי שמעון כתיב וישלח יצחק אל יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי. יכול כלם לרמאות.

ב,ב,ב < רבי אלעזר פתר קריה בגאולת מצרים. מה שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים קשה לבעלה ללקטה. כך גאלתם של ישראל קשה לפני הקדוש ברוך הוא הה"ד או הניסה אלהים לבא לו לקחת גוי מקרב גוי. רבי יהושע בשם רבי חנן גוי מקרב עם ועם מקרב גוי אין כתיב אלא גוי מקרב גוי. שהיו אלה עולים ואלה ערלים אלו מגדלי בלורית. ואלו מגדלי בלורית. אלו לובשים כלאים ואלו לובשים כלאים. אם כן לא היתה מדת הדין שיגאלו ישראל לעולם. אמר רבי שמעון בן נחמני אלולי שאסר הקדוש ברוך הוא עצמו בשבועה לא היו ישראל נגאלין לעולם הה"ד לכן אמור לבני ישראל אני יי. ואין לכן אלא שבועה הה"ד לכן נשבעתי לבית עלי. אמר רבי ברכיה גאלת בזרוע עמך ביד משה ואהרן. בטירוניה. אמר רבי יודן לקחת לו גוי ועד מוראים גדולים ע"ב אותיות הן. ואם יאמר לך אדם ע"ה הוציא מהן גוי שני שאינו מן המנין. אמר רבי אבון בשמו גאלם שמו של הקדוש ברוך הוא ע"ב שמות הן.

ב,ב,ג < רבי עזריא בשם בר סימון למלך שהיה לו פרדס. ונטעו שורה. של תאנים ושורה של גפנים ושורה של רמונים ושורה של תפוחים. ומסרו לאריס והלך לו. לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס לידע מה עשה. ומצאו מלאו חוחים ודרדרים. הביא קוצצים לקוצצם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

וראה בו שושן של ורד ונטלה והריח בה. ושבת נפשו. אמר המלך בשביל שושנה זו ינצל פרדס זו כך העולם לא נברא אלא בזכות תורה. לאחר עשרים וששה דורות הציץ הקדוש ברוך הוא בעולמו לראות מה עשה ומצאו מים במים דור שאינו נמחה מן המים דור המבול נמחה מים דור הפלגה במים הביא קוצים לקוצו שנאמר יי למבול ישב. וראה שושנה של ורד אלו ישראל ונטלה והריח בה בשעה שסדרו עשרת הדברות ושבת נפשו עליו (ב360) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע. אמר הקדוש ברוך הוא בשביל שושנה זו ינצל הפרדס בזכות התורה. ולומדה ינצל העולם.

<ב,ב,ז> רבי חנן דמן צפורי פתר קרייה. בגמילות חסדים בנוהג שבעולם עשרה אנשים נכנסין לבית האבל ואין אחד מהם יכול לפתוח פיו לברך ברכת אבליים והוא מברך ברכת אבליים. משל למה הדבר דומה לשושנה בין החוחים. ועוד בנוהג שבעולם עשרה אנשים נכנסים לבית המשתה. ואינם יכולים לפתוח פיו לברך ברכת חתנים ובא אחד וברך משל למה הדבר דומה ביניהם כשושנה בין החוחים בנוהג שבעולם עשרה בני אדם נכנסין לבית הכנסת ואין אחד מהם יכול לפרוס את שמע ולעבור לפני התיבה. ואחד מהם פורס על שמע ועובר לפני התיבה. למה הוא דומה ביניהם כשושנה בין החוחים.

רבי אלעזר אזל לחד אתרא אמרו ליה פרוס על שמע. אמר לון ליכא חכם עבור לפני התבה. אמר לון ליכא חכם. אמרין דין הוא רבי אלעזר דין הוא דמתגלגלין ביה על מגן צוחין ליה נתכרכמו פניו והלך לו אצל רבי עקיבא רבו אמר ליה למה פניך חולניות. תני ליה עובדא. אמר ליה צבי רבי דיליף. אמר ליה אין ואלפיה לבתר יומין אזל להווא אתר אמרין ליה פרוס לן על שמע פרס לון. עבור לפני התיבה ועבר אמרין איתחסס רבי אלעזר וקרון ליה רבי אלעזר חסמא. רבי יונה הוה מילף לתלמידי ברכת חתנים וברכת אבליים כי היכי דהוה גוברין בכל מילי.

<ב,ב,ה> **רבי** הונא פתר קרייה במלכיות מה: שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים רוח צפון יוצא ומטה אות' כלפי דרום והרוח עוקצה ואף על פי כן לבה מכוון. כך ישראל אף על פי שגובין מהם ארנוניות. פרס אנגריות. לבס מכוון כנגד אביהם שנאמר עיני תמיד אל יי. **רבי** איבו פתר קרייה זו בגאולת מחר מה שושנה זו כשהיא בין החוחים קשה לבעלה להלקט מה עשה. מביא האור ושורף חוצה לה ואחר כך תטה לה. כך צוה יי ליעקב סביביו צריו כגון חלמיש לטוה (א361) יריחו. לבוערן סוסיתא. לטבריא קיסתרא לאיפה לוד לאונו הה"ד זאת ירושלים בתוך העמים שמתיה וסביבותיה ארצות למחר כשיגיע הקץ מה הקדוש ברוך הוא היה עושה מביא האור ושורף חוצה לה הה"ד והיו עמים משרפות סיד. מה כתיב תמן יי בדד ינחנו.

<ב,ב,ו> **אמר** רבי איבו מה שושנה זו שרב יוצא עליה. והיא כמושה. יצא טל והיא מפרחת. כך כל זמן שצלו של עשו קיים כביכול ישראל נראין כמושין בעולם הזה עבר צלו של עשו ישראל מרטיבין והולכין הה"ד אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה. מה שושנה זו אינה בטלה לעולם אלא אגב ריחה. כך ישראל אינן בטלין אלא אגב מצות ומעשים טובים.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מה שושנה זו אינה אלא לריח. כך לא נבראו הצדיקים אלא לגאולתן שלך לישראל. **מה** שושנה זו עולה לשלחן מלכים תחלי וסוף כך ישראל הם בעולם הזה ובעולם הבא **מה** שושנה זו נכרת בין העשבים כך ישראל נכרים בין אומות העולם שנאמר כל רואיהם יכירום. **מה** שושנה זו מתוקנת לשבתות וימים טובים כך ישראל מתוקנים לגאולת מחר. **אמר** רבי ברכיה אמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור להם לישראל בני כשהייתם במצרים הייתם דו(מ)ים לשושנה בין החוחים תנו לדעתכם שלא תעשו כמעשה אלו וכמעשה אלו הה"ד כמעשה ארץ מצרים וגו'. וכמעשה ארץ כנען

ב,ג,א < **כמעשה כתפוח** בעצי היער. רבי הונא ורבי אחא בשם רבי יוסי בן זמרא מה התפוח הזה הכל בורחים ממנו בשעת השרב למה כן לפי שאין לו צל לישיב בצלו כך ברחו אומות העול' משבת בצלו של הקדוש ברוך הוא ביום מתן תורה. יכול אף ישראל כן. תלמוד לומר לומר בצלו (ישבתי) חמדתי וישבתי אני הוא שחמדתי אותו ולא אומות העולם. ורבי אחא אמר בה תרתי התפוח הזה מוציא ניצו קודם לעליו כך ישראל במצרים הקדימו אמנה לשמע הה"ד ויאמן העם וישמעו כי פקד יי את בני ישראל.

ב,ג,ב < **רבי** (361ב) אחוא בר זעירא אמר בה חורי. נוציא ניצו קודם לעליו כך ישראל הקדימו עשייה לשמיעה הה"ד כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. **רבי** עזריא אמר בה תרתי מה התפוח הזה גומר פירותיו אלא בסיון כך ישראל לא נתנו ריח טוב אלא בסיון. רבי עזריא אמר חורי. מה התפוח הזה משעה שמוציא ניצו עד שגומר פירותיו חמשים יום כך משיצאו ישראל ממצרים ועד שקבלו את התורה חמשים יום. ואימתי קבלו אותה בחדש השלישי לצאת בני ישראל ממצרים. **רבי** יהודא בר סימון אמר תרתי מה התפוח הזה את נותן בו איסור ואת מריח בו כמה וכמה ריחות כך אמר להם משה לישראל בדבר קל אם מבקשים אתם ליגאל בדבר קל אתם נגאלין. משל למה הדבר דומה לאחד שלקה ברגליו וחזר על כל הרופאים להתרפא ולא נתרפא בא אחד ואמר לו אם מבקש אתה להתרפא בדבר קל את מתרפא טפול לך גלל של בהמה. כך אמר משה לישראל. אם אתם מבקשים ליגאל בדבר קל אתם נגאלין ולקחתם לכם אגדות אזוב וטבלתם. אמרו לו משה רבינו הדא מיסתרא דאזובא בכמה היא טובה בארבעה מניי. או בחמשה מניי. אמר לון אפילו בחד והיא גרמה לכון לירש ביזת מצרים וסיחון ועוג ושלשים ואחד מלכים לולב. שהוא עומד על אדם בכמה דמים ויש בו כמה מצות על אחת כמה וכמה לפיכך הזהיר משה לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון.

ב,ג,ג < ורבי יהודא בר סימון אמר חורי למלך שהיתה לו אבן טובה ומרגליות. בא בנו אמר לו לך היא ושלך היא ולך אני נותנה כך אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא עוזי ומדתיה. אמר להם לכם היא ושלכם היא ולכם היא נותנה ואין עוזי אלא תורה שנאמר יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום. **אמר** רבי לוי שלשה קוויות טובות קווי ישראל () על

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

הים. קוו לתורה. קוו לדגלים. קוו למשכן. קוו לתורה דכתיב בצלו חמדתי וישבתי קוו לדגלים דכתיב חמדתי. קוו למשכן דכתיב וישבתי שכן (א362) אתה אומר כי לא ישבתי בבית מיום העלותי את בני ישראל מארץ מצרים כההוא דאמר רבי מנחמא ויצאו אל מדבר שור מלמד שנתנבאו על עצמן שעתידין להעשות מחנות מחנות דגלים דגלים. שורות שורות כמטעות של כרם. ופריו מתוק לחכי אמר רבי לוי אלו י"ב חדש שעשו ישראל לפני הר סיני מתמתקים בדברי תורה מה טעם ופריו מתוק לחכי. לחכי היה מתוק אבל לחיך אומות העולם היה. מר כלענה.

<ב,ג,ד> מאהל מועד עד השתא. אמר רבי אלעזר אף על פי שנתנה תורה מסיני. לא נעשו ישראל עד שנתפצה להם באהל מועד משל לדיוטגומא שהיא כתובה ומחותם ונכנסת למדינה. ולא נתחייבו עליה בני המדינה עד שנתפרשה להם. כך ישראל. לא נתחייבו עליה עד שנתפרשה להם באהל מועד הה"ד עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי. עד שהבאתיו אל בית אמי זה סיני. ואל חדר הורתי זה אהל מועד שמשם נצטוו ישראל על ההוראה.

<ב,ג,ה> אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו האומות יודעין מה היה אהל מועד יפה להם באהליות ותסטרויות היו מקיפין אותו עד שלא עמד אהל מועד היו שומעין קול הדבור ונתרזין מתוך פניטקהון הה"ד כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים. אמר רבי סימון דיפרוסופין היה הדבור יוצא חיים לישראל. וסם המות לאומות העולם חיים לישראל. שנאמר כאשר שמעת אתה ויחי. אתה שמעת וחיית. ואומות העולם שמעו ומתו לפיכך הוא אומר תחת (הכ) התפוח עוררתיך. מאהל מועד. ותני רבי חייא שמשם היה קול נפסק ולא היה יוצא מאהל מועד. אמר רבי יצחק עד שלא עמד אהל מועד היתה נבואה מצויה באומות העולם כיון שעמד אהל מועד פסקה נבואה מהם משם אחזתיו ולא ארפנו ואם תאמר והלא בלעם בן בעור נתנבא אמור לטובתן של ישראל נתנבא שנאמר מה טובו אהליך יעקב. לא הביט און ביעקב כי לא נחש ביעקב. מי מנה עפר יעקב. דרך כוכב מיעקב. וירד יעקב.

<ב,ד,א> (ב362) הבאני אל בית היין. ר' מאיר ורבי יהודה ר' מאיר אומר אמרה כנסת ישראל הושלת בי יצר הרע ביין ואמרתי לעגל אלה אלהיך ישראל הדין חמרא כד עליל בבר נשא הוא מערבב ליה. אמר לו רבי יהודה דיין מאיר אין דורשין שיר השירים לגנאי. אלא לשבח שלא נתן שיר השירים אלא לשבחן של ישראל. ומהו הבאני אל בית היין אמרה כנסת ישראל הביאני הקדוש ברוך הוא למרתף גדול של יין. זה סיני ונתן לי שם דגלים תורה ומצות ומעשים טובים ובאהבה גדולה קבלתי אותה. רבי אבא בשם רבי יצחק אמר אמרה כנסת ישראל הביאני הקדוש ברוך הוא למרתף של יין זה סיני ונתן לי משם התורה שנדרשת ארבעים ותשעה פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא. מנין שמאהבה גדולה קבלתיה שנאמר ודגלו עלי אהבה. רבי יונה אומר שני חברים שעוסקים

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

בדבר הלכה זה אומר בית של הלכה וזה אומר בית אב של הלכה אמר הקדוש ברוך הוא ודגלו עלי אהבה.

אמר רבי אחא עם הארץ שקורא לאהבה איבה כגון ואהבת ואייבת אמר הקדוש ברוך הוא ודגלו עלי אהבה. אמר רבי יצחק תינוק שקורא למשה משה לאהרן אהרן לעפרון עפרון. אמר הקדוש ברוך הוא ולגלוגו עלי אהבה. **אמר** רבי חנינא לשעבר אדם היה מראה איקונין של(ו) מלך באצבעו מיד היה ניזק מאת המלך. ועכשיו אדם מניח את ידו על האזכרה כמה פעמים ואינו ניזק ולא עוד אלא אמר הקדוש ברוך הוא ודגלו עלי אהבה.

אמר רבי ברכיה אפילו אותן דילוגין שדלג יעקב אבינו באביו המד"א. ואת עורות גדי העיזים וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא בהם אני משרה שכינתו הה"ד ועשית יריעות עיזים ולא עוד אלא אמר הקדוש ברוך הוא ודגלו עלי אהבה. **רבי** יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר אמרה כנסת ישראל הביאני הקדוש ברוך הוא למרתף גדול של יין זה סיני. ושם ראיתי מיכאל ודגלו. גבריא (א363) ודגלו וראו עיני נוי סתנין של מעלה ואהבתי אותם באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ורצונם של בני לחנות בדגלים יחנו בדגלים הה"ד איש על דגלו באותות.

ב,ה,א < **סמכוני** באשיות בשתי אשיות. באש של מעלה ובאש של מטה. דבר אחר סמכוני באשיות. באשיות הרבה. באשו של אברהם יצחק יעקב ושל משה ושל סנה ובאשו של אליהו ושל חנניה מישאל ועזריה. דבר אחר סמכוני באשיות אלו הלכות המאוששות.

רפדוני בתפוחים אלו ההגדות שריחן וטעמן כתפוחי. כי חולת אהבה אני. אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כל חולשה שאת מביא עלי בשביל לאהבה בני לך. **דבר** אחר כי חולת אהבה אני כל חולאים שאומות העולם מביאים עלי. בשביל שאני אוהבת אותך. דבר אחר כי חולת אהבה אני אף על פי שאני חולת אהבה. תני עד שלא חלה אדם אוכל מה שמוציא כיון שחלה מא(כ)? מבקש כל מיני תענוגים.

אמר רבי יצחק לשעבר היתה התורה כלל והיו מבקשים לשמוע דברי משנה ודברי תלמוד ועכשיו שאין התורה כלל היו מבקשים (דברי) לשמוע דברי מקרא ודברי אגדה. **אמר** רבי לוי לשעבר היתה פרוטה מצויה. והיה אדם מתאוה לשמוע דברי משנה ותלמוד ועכשיו שאין הפרוטה מצויה. וביותר ש?ה? חולים משעבוד אין מתאווים לשמוע אלא דברי נחמות וברכות.

ב,ה,ב < **תני** רבי שמעון בן יוחי בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו ישראל דומין למלך שיש לו בן וחלה ועמד מחליו אמרו לו ילך בנך לאסכ[ו]לא. אמר להם המלך עדיין לא בא בני בזיוו. שנשתנה מחליו אלא יתעדן ויתענג בני שלשה חדשים במאכל ובמשתה ואחר כך ילך לאסכולא כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו בהן בעלי מומין משעבוד

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

הטיט ולבנים אמרו לו (ב363) מלאכי השרת הרי הגיע השעה תן להם התורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא עדיין לא בא זיון של בני משעבוד הטיט ולבנים אלא יתענגו בניי עד שלשה חדשים בבאר ובשלו ובמן ואחר כך אתן להם התורה ואימתי בחדש השלישי.

<ב,ה,ג> **בשלהי** השמד נתכנסו רבותינו לאושא ואלו הן רבי יהודה ורבי נחמיה ורבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בר יעקב שלחו להון אצל זקני הגליל אמרו להון כל מי שהוא למד יבא וילמד וכל מי שאינו למד יבא וילמד נתכנסו ולמדו ועשו כל צרכיהון. כיון שהגיע זמנם ליפטר אמרו מקום שנתקבלנו בתוכו אנו מניחים אותו ויקם חלקו כבוד לרבי יהודא שהיה בן עיר ולא שהיה גדול מהם בחכמה אלא מקומו של אדם הוא המכבוד. נכנס רבי יהודא ודרש ומשה לקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה נאמר כאן הרחק ונאמר להלן אך רחוק יהיה ביניכם (ובינא) וביניו כאלפים במדה מה רחוק שנאמר כאן אלפים אף רחוק האמור להלן אלפים אמה. והיה מבקש אין כתיב כאן. אלא כל מבקש יי מכאן למדו כל מי שמקבל פני חבירו כאלו מקבל פני השכינה. ואתם אחינו רבותינו גדולי התורה מי שנצטער מכם עשרה מיל או עשרים או שלשים אמות כדי לשמוע דברי תורה על אחת כמה וכמה שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכרכם בעולם הזה ובעולם הבא. **נכנס** רבי נחמיה ודרש לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי. תני שתי אומות גדולות פרשו מלבוא בקהל יי. למה על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וכי צריכין היו ישראל באותה שעה. והלא כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הבאר עולה להם והמן יורד להם והשליטו מצוי להם וענני כבוד היה מקיפין להם. ועמוד ענן נוסע לפניהם ואת אמרת אשר לא קדמו (ב) אתכם בלחם ובמים אלא אמר רבי אלעזר דרך ארץ היא שהבא מן הדרך מקדימין במאכל ובמשתה. בא וראה מה פרע הקדוש ברוך הוא לאלו שתי אומות כתיב בתורה לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי. ואתם בני (א364) אושא שהקדמתם רבותינו במאכל ובמשתה הקדוש ברוך הוא יפרע לכם שכר טוב. **נכנס** ר' מאיר ודרש ונביא אחד זקן בביתאל זה אמציא כהן בית אל. אמר ליה ר' יוסי מאיר מאיר פטפוטי דברים יש כאן. איזה זה יהונתן בן גרשם בן משה הה"ד ויהונתן בן גרשום בן מנשה נוי"ן תלוי זכה בן משה ואני (לאן בין משה) לא בן מנשה. חברין בעין קמיה דרבי שמעון בר נחמני. אמרין ליה כומר לעבודה זרה והאריך כל אותן שנים אמר לון על ידי שהיתה עינו צר בעבוד' זרה כיצד... <...> כיצד הוה בר נש אתי למסגד ליה והוה אומר לו בר כמה שנין את. הוה אומר לו בר ארבעים שנין או חמשיין או בר שתין שנין או בר שבעין או בר שמנים והיה אומר וזאת עבודה זרה אינה עשויה אלא משתים עשרה שנין ואת בעי לשבוק אלהך ולסגיד להדא פחיתא והוה מעכבתו ואזיל ליה יומא חד אתא חד בר ניהון ואמר ליה כן. ואמר ליה ומה את יתיב הכא ועבד בה. אמר ליה אנא נסיב אגריה ומסמי עיניה כיון שראה דוד שהממון חביב עליו עמד ומנהו קמסטון תסבריות שלו. הה"ד ושבנו אל בן גרשם בן מנשה נגיד על האוצרות וכיון שמת דוד חזר לסורו הה"ד (ויב) ויאמר אליו גם אנכי נביא כמוך. כחש לו. מהו כחש לו שקר לו. ומה שקר לו. האכילהו לחם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

כזבים הה"ד ויהי הם יושבים על השלחן ויהי דבר יי אל הנביא אשר השיבו והלא דברים קל וחומר אם זה שכחש בו והאכילהו לחם כזבים זכה ששרתה עליו רוח הקודש אתם אחינו בני אושא שקבלתם רבותינו במאכל ובמשתה על אחת כמה וכמה שישלם לכם הקדוש ברוך הוא שכר טוב.

נכנס רבי יוסי ודרש וישב ארון יי עד בית אדום הגיתי. ויוגד למלך דוד לאמר ברוך יי את בית עובד אדום הגיתי ואת כל אשר לו. באיזה זכות בעבור ארון האלהים ובמה ברכו בבנים הה"ד עמאל (ב) הששי יששכר השביעי. וכן הוא אומר כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם אמרו שמנה בנים היו לו ושמנה כלות היו לו וכל חדות (ב364) מנהון הות ילידת תרין בכל ירחא הא כיצד טמאה שבעה וטהורה שבעה. והיא יולדת שבעה בכל ירח תלתא ירחין הא מ"ח ושיתא דידיה הוא נ"ד תמניתהון הא ס"ב הה"ד שנים וששים לעובד אדום חברין בעון קמיה דרבי יוחנן אמרו ליה מהו דין דכתיב פעולתי השמיני. אמר לון על ידי שפעל פעולה גדולה בתורה. ומה פעל בתורה שהיה מדליק לפני הארון נר אחד שחרית וערבית והרי דברים קל וחומר ומה ארון האלהים שאינו אוכל ושותה ואינו מדבר אלא שהיו בו הלוחות והדליק נר אחד זכה להתברך בעבורו ואתם אחינו על אחת כמה וכמה.

נכנס רבי שמעון בן יוחאי. ודרש ויהי היום ויעבור אלישע אל שוער ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכל לחם. אמר לו ר' יהודא בר סימון על ידי שכתב (בו) ותחזק בו לאכל לחם זכתה להחיות את בנה. רבי יהודא בשם רבי זעירא ורבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי אמרו גדולה היא הפרוסה שגורמת לתחיית המתים לבוא שלא בעונתה. צרפית על ידי שהאכילה את אליהו זכתה להחיות את בנה.

אמר רבי יהודא בר אלעי אפילו נרות אפילו פתילות היה אליהו מעביר עמו ממקום למקום כדי שלא יטריח לכל בריה ובריה. אמר רבי יהודא בר סימון וכי משלה אכל והלא הוא והיא משלו אכלו. דכתיב ותאכל הוא והיא היא והוא כתיב. אלא על ידי שקבלה אותו בסבר פנים יפות ושמשו זכתה להחיות את בנה. ואתם בני אושא גומלי חסדים על אחת כמה וכמה. **נכנס** ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי ודרש ויאמר שאול אל הקני. לכו סורו רדו וגו'. ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. בעלותם ממצרים וכי עם כל ישראל עשה יתרו חסד והלא עם משה לבד עשה חסד אמר רבי אלעזר ודאי עם משה לבדו עשה יתרו חסד הדא הוא דכתיב קראן לו ויאכל לחם. (אין הוא) רבי שמעון אומר אין הוא כן אלא בשכרו האכילהו. וגם דלה דלה לנו רבי יהודא ורבי נחמיה. רבי יהודא אמר דל(ה) לנו ולאבותינו (א365) רבי נחמיה אומר דלה לנו ולרועים. ורב אמר דלנו לנו בזכות אבותינו. דלה לרועים. בשביל (להליט) להטיל שלום ביניהם ואת אמרת עם כל ישראל עשה חסד אלא ללמדך שכל העושה חסד עם אחד מגדולי ישראל מעלין לו כאלו עשה חסד עם כל ישראל. ואתם אחינו בני אושא על אחת כמה וכמה. **נכנס** רבי אלעזר בן יעקב. ודרש וידבר משה וזקני ישראל עם כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ליי אלהיך וכי היום קבלו התורה והלא כבר (ק) ארבעים שנה שקבלו התורה ואת אמרת היום הזה נהיית אלא מלמד שכיון ששנה להם משה וקבלוה בסבר פנים יפות העלה להם הכתוב כאילו קבלוה מהר סיני לכך נאמר היום הזה נהיית לעם ואתם אחינו בני אושא על אחת כמה וכמה.

<ב,ו,א> שמאלו תחת לראשי אלו לוחות האבני הראשונים. וימינו תחבקני. אלו לוחות האחרונים. דבר אחר שמאלו תחת לראשי זה ציצית וימינו תחבקני אלו תפילין. דבר אחר שמאלו תחת לראשי. זו סוכה וימינו תחבקני זו ענין שכונה לעתיד לבא. הה"ד לא יהיה לך אור השמש. לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך. ומי יאיר לך. והיה (א)לך יי לאור עולם. דבר אחר שמאלו תחת לראשי זו מזוזה. תני ר' שמעון בן יוחאי. וכתבתם על מזוזות ביתך כי איתך מן השוק לביתך. אמר רבי יוחנן כתיב ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואינה כן אין אדם מניח את המטרה משמאל כדי (שתהא) שלא תהא מעכבת את הימין אין אדם מניח את השמאל תחת הראש ומחבק הימין. אמר רבי אחא אמר רבי יוחנן מייתי לה מן הדא קריה לאהבה את יי אלהיך ולדבקה בו איזהו דבוק שמאלו תחת לראשי.

<ב,ז,א> השבעתי אתכם בנות ירושלים במה השביען רבי אלעזר אומר השביען בשמים ובארץ בצבאות בצבא של מעלה. וצבא של מטה. בשתי צבאות. או באיילות השדה זו חית השדה כד"א כי עם אבני השדה בריתך (365ב) וחית השדה השלמה לך. רבי חנינא בר פפא ורבי יהודא בר סימון רבי חנינא אמר השביען באבות ובמהות. בצבאות אלו אבות שעשו צביוני. ושעשיתי צביוני בהם. או באילות השדה אלו השבטים כמא דאת אמר. נפתלי אילה (י) שלוחה רבי יהודא בר סימון אמר השביען במילה. בצבאות בצבא שיש בו לה אות. או באילות השדה ששופכין דמן כמים וכדם צפור ואיל. ורבותינו אמרו השביען בדורו של שמד בצבאות שעשו צביוני בעולם. ושעשיתי צביוני בהם. או באילות השדה ששופכין דמן על קדושת שמי. כדם צבי ואיל. הה"ד כי עליך הרגנו כל היום. **אמר** רבי חייא בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת השם של הקדוש ברוך הוא אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד. אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול. ומה היו עושין בדורו של שמד היו מביאין כדוריות של ברזל ומבלבנים אותן באש. ונותנין אותן תחת שחייהן ומשיאין נפשותן מהם ומביאין קלמיות של קנים ונותנין אותן תחת צפרניהן ומשיאין נפשותן מהם הוא שאמר דוד אליך יי נפשי אשא אשא כתוי שהיו משיאין נפשם על קדושת שמו של הקדוש ברוך הוא. **אמר** רבי אושעיא אמר הקדוש ברוך הוא המתינו לי. ואני עושה אתכם כצבא של מעלה. רבי יודן בשם רבי מאיר אומר אמר הקדוש ברוך הוא אם תשמרו שבועתי אעשה אתכם כצבא של מעלה. ואם לאו אעשה אתכם כצבא של מטה. רבי יוסי בר חנינא אמר אפי' שתי שבועות יש כאן לישראל אחת ולאומות העולם אחת לישראל נשבע שלא ימירו עול המלכיות. ולמלכיות נשבע שלא יקשו עול על ישראל שאם (ש)

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מקשים עול על ישראל. הן גורמין לקץ לבוא שלא בעונתו. **אמר** רבי לוי כתיב הן לצדק ימלך מלך אין הקדוש ברוך הוא מעמיד מלך חנף על אומתו עד שגובה די קשי לה וגומרה תחלה. רבי אבהו בשם תנחום אומר מה שוטרי ישראל אומרים לפרעה תבן אין נתן לעבדיך. ולבנים אומרים לנו עשה. והנה עבדיך מוכים וחטאת (א366) עמך אתחטי על עמך אתחטי על אומתך ואת גורם לעצמך שתסתלק המלכות ממך ותנתן לאומה אחרת. רבי חלבו אמר ארבע שבועות יש כאן שהשביע ישראל שלא ימרדו עול המלכות. ושלא ירחקו על הקץ ושלא יגלו מסתורין שלהן לאומות העולם. ושלא יעלו חומה מן הגולה. אם כן למה מלך המשיח יבוא לקבץ גליותיהם של ישראל. רבי חייא אמר ארבע שבועות השביען כנגד ארבע דורות שדחקו על הקץ ונכשלו. ואלו הם. אחד בימי עמרם ואחד בימי דייני. ואחד במי כוזיבא. ואחד בימי שותלח בן אפרים. הה"ד בני אפרים נושקי רומי קשת. ואחד בימי אמר ואחד בדורו של שמד. והן היו מחשבין משעה שנגזרה גזירה כשדבר הקדוש ברוך הוא עם אברהם אבינו בין הבתרים. והקדוש ברוך הוא מחשב משנולד יצחק מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהם חללים הרבה מפני מה. מפני שלא האמינו ביי. ולא בטחו בישועתו על שעברו הקץ ועברו השבועה.

אם תעירו ואם תעוררו רבי יודן ורבי ברכיה רבי יודן אמר האהבה שאהב יצחק לעשו שנאמר ויצחק אהב את עשו מהו עד שתחפץ עד שנעשה של זקן. רבי ברכיה אמר אהבה שאהב הקדוש ברוך הוא לישראל. שנאמר אהבתי אתכם אמר יי מהו עד שתחפץ מלכות של מעלן. לכשתחפץ מדת הדין מאליה אני הוא מביאה בקולי קולות ולא מעכב עד שתחפץ.

<ב,ח,א> קול דודי הנה זה בא. רבי יהודא ורבי נחמיי רבי יהודא אומר קול דודי הנה זה בא זה משה בשעה שבא נאמר בחדש הזה אתם נגאלים והלא אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ועדיין אין בידינו אלא מאתים ועשר שנה. אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם אלא מדלג על ההרים ואין הרים וגבעות האמורים כאן אלא קצים ועבורים מדלג על החשבונות ועל הקצים והעבורים ובחדש הזה אתם נגאלים שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים. רבי נחמיי אומר קול דודי הנה זה בא זה משה בשעה שאמר להם (ב366) משה לישראל בחדש הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו היאך אנו נגאלים הלא אין בידינו מעשים טובים. אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בגאולתכם הרעים. ובמה הוא מביט בצדיקים שבכם. כגון עמרם ובית דינו.

<ב,ח,ב> מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות אין הרים אלא בתי דינין כמה דאת אמר ואלכה וירדתי על ההרים ובחדש הזה אתם נגאלים שנאמר החדש הזה לכם. רבנין אמרי קול דודי זה משה בשעה שבא וגוי. אין אנו נגאלין. וכל מצריים הם מלוכלכים בעבודה זרה. ואף ישראל הם מטונפים בעבודה זרה שלכם אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

אינו מביט בעבודה זרה. שלכם. אלא מדלג על ההרים. ואין הרים אלא עבודה זרה כמה דאת אמר. על ראשי ההרים יזבחו. ועל הגבעו' יקטרו. ובחדש הזה אתם נגאלים שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים. רבי יודן ורבי הונא. רבי יודן בשם רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי. אומר ורבי הונא בשם רבי יעקב בן אלעזר. אומר קול דודי. הנה זה בא זה מלך המשיח. בשעה שהוא בא ואומר לישראל בחדש הזה אתם נגאלים אומרין לו והיאך אנו נגאלין והלא כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא משעבדינו בשבעים ושתים אומות והוא משיבן שתי תשובות ואומר להם אחד מכם גולה אל ברבריא. ואחד מכם גולה לסמרטיאה. דומה כמי שגליתם כלכם. ולא עוד אלא שמלכות הרשעה הזאת מכתבת (טינ) טירניאה מכל האומות. כותי אחד בא ומשעבד בכם. פרסי אחד בא ומשעבד בכם. סירתי אחד בא ומשעבד בכם. כותי אחד בא ומשעבד בכם מעלה אני כאילו שעבדה בכם כל אומתו וכאלו נשתעבדתם בשבעים אומות ובחדש הזה אתם נגאלים הה"ד החדש הזה לכם ראשי חדשים.

<ב,ט,א> דומה דודי לצבי אמר רבי יצחק אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אתה אומר לנו די וריאו פי' ריאו דיאו ריאו את לגבן תחלה. דומה דודי לצבי. מה דודי זה מדלג (א367) מהר להר ומן בקעה לבקעה. ומאילן לאילן ומסוכה לסוכה. ומגדר לגדר כך הקדוש ברוך הוא מקפץ ממצרים לים. ומים לסיני במצרים ראו אותו שנאמר ועברתי בארץ מצרים. בים ראו אותו שנאמר וירא ישראל את היד הגדולה. זה אלי ואנוהו. בסיני ראו אותו שנאמר פנים בפנים דבר יי עמכם. וכתוב ויאמר יי מסיני בא.

או לעופר האילים רבי יוסי בר חנינא אמר לעוילהון דאילתא הנה זה עומד אחר כתלנו. זה סיני הה"ד כי ביום הזה יי משגיח מן החלונות וירד יי על הר סיני. מצוץ מן החרכים. וידבר אלהים את כל הדברים האלה. ענה דודי ואמר לי מה אמר לי יי אלהיך. **<ב,ט,ב>** דבר אחר דומה דודי לצבי. אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם את אומר לי דיו דיאו ריאו את לגבן תחלה. דומה דודי לצבי. מה צבי זה יכול לקפוץ מגבעה לגבעי' ומהר להר כך הקדוש ברוך הוא מקפץ מבית הכנסת לבית הכנסת ומבית המדרש לבית המדרש. כל כך למה לברך את ישראל ובאי זה זכות בזכות אברהם אבינו הה"ד וירא אליו יי באלוני ממרא.

רבי ברכיה בשם רבי לוי אומר יושב יושב כתיב בקש אברהם לעמוד אמר ליה הקדוש ברוך הוא שב אברהם אתה סימן לבניך מה אתה יושב ואני עומד. כך יהיו בניך בשעה שיכנסו לבית הכנסת ולבית המדרש. וקורין קריאת שמע הם יושבין וכבודו עומד ביניהם מאי טעמא אלקים נצב בעדת אל. רבי יצחק בר חגי אמר עומד אין כתיב כאן אלא נצב זה איטמוס. הה"ד ונצבת לי שם על ראש ההר. וכתוב והיה טרם יקראו ואני אענה. **אמר**

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

רבי שמואל בשם רבי חנינא כל קלוס וקלוס. שישראל מקלסין אותו להקדוש ברוך הוא. הקדוש ברוך הוא הה"ד. ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. או לעופר האילים רבי יוסי בר חנינא לעוזיליתהון דאילונא. הנה זה עומד אחר כתלינו אחר כותלי בית המדרש ובתי כניסיות.

(367ב) משגיה מן החלונות מבין כתפיהם של כהנים מציץ מן החרכים מבין אצבעותיהן של כהנים. ענה דודי ואמר לי מה אמר לי יברכך יי ושמרך.

<ב,ט,ג> דבר אחר דומה דודי לצבי. אמרה כנסת ישראל הקדוש ברוך הוא את אומר לך דיו דיו את דיו לגבן תחלה. דומה דודי לצבי. מה דודי זה נראה וחוזר ונכסה ונראה וחוזר ונכסה כך גואל ראשון נראה להם וחוזר ונכסה מהם וחוזר ונראה להם. וכמה נכסה מהם רבי נתנומא אומר שלשה חדשים הה"ד ויפגעו את משה ואת אהרן. רבי יהודא בר ר' אמי לקידשין כך גואל האחרון עלה להם וחוזר ונכסה מהם. וכמה נכסה מהם ארבעים וחמשה יום הה"ד ומעת הוסר התמיד ולקץ שוקץ משומם ימים אלף ומאתים ותשעים. אשרי המחכה ויגיע לאלף שלש מאות וחמשה. אילין יתירין מן אינון. רבי יוחנן בן קרסרתא. בשם רבי יוחנן אלו ארבעים וחמשה יום שהוא נכסה מהם. ואותן הימים ישראל קוטפין מליח עלי שיח. ושרש רתמים לחמם ואוכלין. הה"ד מליח עלי שיח וגומר ולהיכן הוא מוליכן אית דאמרי למדבר יהודה. ואית דאמרי למדבר סיחון ועוג. מאן דאמר למדבר יהודה הה"ד עוד אושיבך באהלים כימי מועד. ומאן דאמר למדבר סיחון ועוג דכתיב הנה אנכי מפתיה והולכתיה למדבר וגוי ונתתי לה את כרמיה משם וגומר. וכל מי שהוא מאמ[ין] לו והולך אחריו וממתין הוא חיה. וכל מי שהוא אין מאמין לו והולך לאומות העולם. בסוף הן הורגין אותו. **אמר** רבי יצחק בר מורין לסוף ארבעים וחמשה יום נגלה להם ומוריד להם המן ואין כל חדש תחת השמש.

<ב,ט,ד> דבר אחר או לעופר האילים לעוזיליהון דאילתא הנה זה עומד אחר כתלינו אחר כותל מערבית של בית המקדש למה שנשבע (הק) הקדוש ברוך הוא שאינו חרב לעולם ושער הכהן ושער החולדה לא חרבו לעולם עד שיחדשם הקדוש ברוך הוא משגיה מן החלונות זו זכות אבות. מציץ מן החרכים זו זכות אמהות.

(368א) ענה דודי ואמר לי מה אמר לי החדש הזה ראשי חדשים.

<ב,ט,ה> דבר אחר ענה דודי ואמר לי רבי עזריא אמר לא היא האמירה ולא היא העניה. אלא ענה לי על ידי משה. ואמר לי על ידי אהרן ומה אמר לי קומי לך רעיתי יפתי קומי לך זרזי גרמך. דבר אחר קומי לך בתו של אברהם אבינו דכתיב לך לך מארצך וגומר. רעיתי יפתי בתו של יצחק. שריעה אותי וייפה אותי על גבי המזבח. ולכי לך זו בתו של יעקב ששמע לאביו ולאמו שנאמר וישמע יעקב לאביו ולאמו.

<ב,יא,א> כי הנה הסתיו עבר אלו ארבע מאות ש'נייה שנגזרו על אבותינו במצרים מאתים ועשר שנים היו משעה שנולדה מרים על שם שנאמר וימררו את חייהם כי מרים

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

לשון מירור הוא. הגשם חלף הלך לו אילו מאתי ועשר שנים ולא הוא הגשם ולא הוא הסתיו. אמר רבי תנחומא עיקר טרחותא מטרא. הוא עיקר שעבודן של ישראל במצרים.

<ב,יב,א> **הנצנים** נראו בארץ הנצוחות נראו בארץ זה משה ואהרן שנאמר ויאמר יי אל משה ואל אהרן בארץ מצרים.

עת הזמיר הגיע. הגיע זמנם של ישראל ליגאל הגיע זמנם של ערלה שתזמר. הגיע זמנם של ישראל ש(ת)זמרו. והגיע זמנם שלהם שתעקר שנאמר ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים הגיע זמנו של ים שיבקע שנאמי ויבקעו המים הגיע זמן של שירה. שנאמר אז ישיר משה.

<ב,יג,ד> **רבי** תנחומא אומר הגיע זמן המשיח דבר גדול בעולם והרשעים כלים. והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשארים ועליהם נאמר והיה הנשאר בציון וגומר. **אמר** רבי יוחנן שבע שכן דוד בא שנה ראשונה מתקיים מה שנאמר והמטרתי על עיר אחת. בשנה חצי רעב משתלחים בה שלישי רעב גדול ומתים בו אנשים ונשים וטף וחסידים ואנשי מעשים מתמעטים והתורה משתכחת מישראל. ברביעי רעב ולא (368ב) רעב. שובע ולא שובע. בחמישי מלחמות שובע גדול ואוכלין ושותין ושמתין והתורה חוזרת אל חדושה. ומתחדשת לישראל בששי קולות. בשביעי מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא. אמר אביי כמה שבועין אתת כהדא ולא אתיא ולא אתא. ().. אלא כההיא דאמר ריש לקיש. דור שכן דוד בא בית וער יהיה לזנות והגליל יחרוב וישום. ואנשי הגליל יסובבו מעיר לעיר. ולא יוחננו. וחכמת הסופרים תסריח ויראי חטא ואנשי חסד נאספים והאמת נעדרת ופני הדור כפני הכלב. ומנין שהאמת נעדרת שנאמר ותהי האמת נעדרת. וסר מרע משתולל. להיכן הולכת (דברי) רבי ינאי אומר הולכת ויושבת לה עדרים עדרים במדבר ורבנין אמרי דור שכן דוד בא חכמי הדור מתים והנותרים עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות ורעות רבות באות על הצבור גם גזירות רעות מתחדשות ומשתלחת. עד שהראשונה (מ)קיימת אחרת [באה] ונסמכה לה. **אמר** רבי נהוראי דור שכן דוד בא הנערים ילבינו לזקנים (והנע) והזקנים יעמדו מפני הנערים בת קמה באמה. כלה בחמותה. אויבי איש אנשי ביתו רבי נחמיה אומר קודם ימות המשיח עניות הרבה והגפן תתן פריה והיין יסריח והמלכות כלה תתהפך למינות ואין תוכחות. **אמר** רבי אבא אין בן דוד בא אלא בדור שפניו דומין לכלב.

אמר רבי לוי אין בן דוד בא אלא בדור שפניו חצופות וחייב כלייה.

אמר רבי ינאי אם תראה דור אחר דור מחרף ומגדף צפה לרגלי מלך המשיח. הה"ד אשר חרפו אויבך יי. אשר חרפו עקבות משיחך מה כתיב בתריה ברוך יי לעולם אמן ואמן.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ב,יד,א> יונתי בחגוי סלע. מהו יונתי בחגוי סלע אמר רבי יוחנן קורא אני לישראל יונה. דכתיב ויהי אפרים כיונה פותה. אין לב. אצלי הם יונה. אבל אצל אומות העולם הן חיות. דכתיב גור אריה יהודא. נפתלי אילה שלוחה יהי דן נחש עלי דרך. בנימין זאב יטרף. וכן כל השבטים נמשלים לחיות. לפי שהאומות נלחמים לישראל ואומרים להם מה אתם רוצים (369א)? מ?ן השבת ומן המילה. והקדוש ברוך הוא מגבירם לישראל ונעשים לפני האומות כחיות להכניעם לפני הקדוש ברוך הוא ולפני ישראל אבל לפני הקדוש ברוך הוא נעשים כיונה תמה ושומעים לו. הה"ד ויאמן העם וישמעו כי פקד יי את בני ישראל אמר הקדוש ברוך הוא למשה משה אתה צועק ועומד כבר שמעתי תפלת ישראל וצעקתם הה"ד מה אתה תצעק אלי אין בני צריכין לך. לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא יונתי בחגוי הסלע. **אמר** רבי יהודא (בל) בר סימון אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אצלי (הם) בני תומים כיונים אבל לאומות העולם הם ערומים כנחשים הה"ד ענו ואמרין שדרך משך ועבד נגו. ואמרין למלכא. אם מלכא נבוכד נצר למה. ואם נבוכד נצר למה מלכא אלא כך אמרו לו. אם למסים וארנוניות וגולגוליות ודימוסיות אתה מלך עלינו הה"ד ואם לזה שאתה אומר לנו להשתחוות לצלמך נבוכד נצר הוא נבוכד נצר שמך הוא וחד נבו חד כלב שוין עלינו. כחדא נבוכד נצר תפוח ככלבא כקול בת אינצר דצר צרה מיד נבו ככלבא ואתעבד כנצר ונצר כצר.

אני פי מלך שמור אני פי מלך מלכי המלכים אשמור. אותו הפה שאמר לנו בסיני אנכי יי אלהיך. ועל דברת ע"ש לא: תשא את שם אלהיך לשוא.

<ב,יד,ב> תאנא דבי רבי ישמעאל בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין ליונה מבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיף. הסלע ומצאה שם הנחש. אם היתה רוצה להכנס. לא היתה יכולה שהנחש. היה שם. תחזור לאחוריה הנץ עומד בחוץ. מה עשתה היונה התחילה לצווח ומטפחת בכנפיה כדי שישמע לה בעל השובך. וכששמע בעל השובך וכששמע. בעל השובך בא והצילה. כך היו ישראל דומין על הים. לירד לים לא היו יכולין שעדיין לא נקרע להם הים לחזור לאחוריהם לא היו יכולים שכבר פרעה היה אחוריהם מה עשו וייראו מאד ויזעקו בני ישראל אל יי (369ב) ויזעקו אל יי ויושע יי ביום ההוא. רבי יהודא בשם רבי חמא מכפר תחמין למלך שהיה לו בת יחידה והיה מתאוה לשמוע שיחתה מה עשה הוציא כרוז ואמר כל עמא יפוק לקמפון ומשיצאו מה עשה רמז לעבדיו ונפלו עליה פתאום כלסטס והיתה צווחת אבא אבא הצילני. אמר לה אלו לא עשיתי לה כך וכך לא היתה צווחת ואומרת אבא הצילני. כך כשהיו ישראל במצרים היו המצריים משעבדים אותם והתחילו צועקים ותולים עיניהם להקדוש ברוך הוא הה"ד ויהי בימים (ההם) הרבים ההם וימת מלך מצרים וגוי' מיד וישמע אלקים את נאקתם שמע הקדוש ברוך הוא תפלתם והוציאם ביד חזקה ובזרוע נטויה והיה הקדוש ברוך הוא לשמוע קולם ולא היו רוצים מה עשה הקדוש ברוך הוא חלק לבו של הקדוש ברוך הוא ורדף אחריהם הה"ד ויחזק יי את לב פרעה. () מלך מצרים וירדוף אחרי בני ישראל וכתוב ופרעה הקריב. מהו

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

הקריב. שהקריב בני ישראל לתשובה. כיון שראו תלו (?): עיניהם להקדוש ברוך הוא ויצעקו לפניו שנאמר ויצעקו בני ישראל אותו שעה שצעקו כיון ששמע הקדוש ברוך הוא אמר להם אלולי שעשיתי לכם כן לא שמעתי את קולכם. ועל אותה שעה נאמר יונתי בחגוי סלע.

השמיעני את הקול לא נאמר אלא השמיעני את קולך. שכבר שמעתי במצרים. וכשצעקו לפני הקדוש ברוך הוא מיד ויושע יי ביום ההוא.

<ב,יז,ג> **רבי** אלעזר פתר קרייה בישראל בשעה שעמדו עליהם על הים יונתי בחגוי הסלע בסתר שהיו חבויים בסתרו של ים.

הראיני את מראיך הה"ד התיצבו וראו את ישועת יי השמיעני את קולך זו השירה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל כי קולך ערב זה השיר. ומראך נאווה. שהיה ישראל מראין באצבע ואומרין זה אלי ואנוהו.

<ב,יז,ד> **רבי** עקיבא פתר קריה בשביל ישראל. בשעה שעמדו על הר סיני. יונתי בחגוי הסלע שהיו חביבין בסתרו של הר סיני. דכתיב (370א) וכל העם רואים את הקולות. השמיעני את קולך זה קול שלפני הדברות שנאמר כל אשר דבר יי נעשה ונשמע כי קולך ערב. זה קול שלאחר הדברות שנאמר וישמע יי את קול דבריכם הטיבו את אשר דברו. מה הטיבו את אשר דברו חייא בר אדא ובר קפרא. חד אמר הטבו כהטבת הנרות. וחד אמר הטיבו כהטבת הקטרת. ומראך נאווה שנאמר וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק.

<ב,יז,ה> **רבי** יוסי הגלילי פתר קריה זו במלכיות יונתי בחגוי הסלע. שחבויים בסתרים של מלכיות. הראיני את מראיך זו תלמוד. השמיעני את קולך זה מעשה הטוב. וכבר נמנו פעם אחת בבית עליית נגרים בלוד ואמרו מי גדול התלמוד או המעשה. רבי טרפון אומר גדול הוא המעשה. רבי עקיבא אומר גדול הוא התלמוד. נמנו וגמרו גדול הוא התלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה. כי קולך ערב זה התלמוד. ומראך נאווה זה מעשה הטוב.

<ב,יז,ו> **רבי** הונא ורבי אחא בשם רבי אחא בר חנינא פתר קריה באהל מועד. יונתי בחגוי הסלע. שחבויין בסתרי אהל מועד הראיני את מראיך שנאמר ותקהל העדה אל אהל מועד. השמיעני את קולך וירא כל העם וירונו שירה נאה אמר על ידי שראו דבר חדש. לפיכך אמרו שירה חדשה. כי קולך ערב. זה השיר ומראך נאווה המד"א(ה) ויקרבו כל העם ויעמדו לפני יי.

אמר רבי תנחומא אינון פתרי לה על רבי מאיר באהל מועד אף אגן נפתריני על רבנן בבית העולמים יונתי בחגוי הסלע שיהיו חבויין בסתרי העולמים הראיני את מראיך המד"א. אז יקהל שלמה השמיעני את קולך המד"א ויהי כאחד למחצצרים ולשוררים קול אחד. אבין בשם רבי אבא כהן בן דליה כתיב ויענו כל העם (ו)יחדיו ויאמרו וכתיב ויען כל העם קול אחד כי קולך ערב זה השיר. ומראך נאווה. אלו הקרבנות המד"א ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליי בקר. איזה בקר את ארבעת העגלות ואת שמנת הבקר.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ב,יז,ז> (ב370) אליהו פתר קריה זו בעולי רגלים. הראיני את מראיך אלו עולי רגלים. שלש רגלים בשנה יראה כל זכורך. השמיעיני את קולך זה קריאת ההלל בנועם. בשעה שישראל קורין ההלל קולם עולה למרום. מתלא אמר פסחא בביתא. וחלילה מתברא איגריא. כי קולך ערב זה השיר. ומראך נאווה זה הדוכן.

<ב,יז,ח> רבי יהודא בר סימון בשם רבי שמעון בן אלעזר. אומר מפני מה נתעקרה רבקה כדי שלא יהיו אומות העולם תפלתינו עשתה פירות שאמרנו לה אחותינו את תהי לאלפי רבבה עד שהתפלל עליה יצחק ונפקדה הה"ד ויעתר יצחק ליי לנוכח אשתו. רבי עזריה בשם רבי חנינא בר פפא אמר מפני מה נתעקרו אמהות. כדי שלא יהיו מתרפקות על בעליהן ברואין.

רבי חגא ורבי ירמיה בשם רבי אחא בר אבא אמר מפני מה נתעקרו האמהות כדי שיצאו רוב שנים בלא שעבוד. רבי חוני בשם רבי מאיר אמר מפני מה נתעקרו האמהות כדי שיתנו בעליהן מהן בנואין שבזמן שהאשה מקבלת עובריה היא מתרחקת ומתערבת תדע לך שהוא כן שכל שנים שהיתה שרה אמנו עקרה היתה יושבת בבית ככלה בתוך חופתה. כיון שעברה נשתנה זיוה הד"א בעצבי תלדי בנים. רבי לוי בשם רבי שילא דכפר תמרתא ורבי חלבו בשם רבי יוחנן מפני מה נתעקרו האמהות בשביל שאהב הקדוש ברוך הוא והיה מתאוה לשמוע שיחתן. וכן אמר יונתי ונותי מפני מה העקרתי אתכם. מפני שהייתי מתאוה לשמוע שיחתכן הה"ד כי קולך ערב ומראך נאווה.

<ב,טו,א> אחזו לנו שועלים כשהוא מושל את המלכיות אינו מושלם. אלא באש הה"ד ונתתי פני בכס מהאש יצאו והאש תאכלם כשהוא מושל את המצריים אינו מושלם אלא בדבר שכבה באש. הה"ד דעכו כפשתה כבו. כשהוא (א371) מושל המלכיות אינו מושלם אלא בכסף וזהב. הה"ד הוא צלמא רישיה. זידהב טב. כשהוא מושל את המצריים אינו מושל אלא בעופרת שנאמר צללו כעופרת כשהוא מושל במלכיות. אינו מושלם אלא בארזים שנאמר הנה אשור אחד בלבנון. וכתוב אילנא די חזית ואנכי השמדתי את האמורי וגו'. כשהוא מושל המצריים אינו מושלם אלא בקש שנאמר יאכלמו כקש. כשהוא מושל את המלכיות מושלן בחיות שנאמר וארו חיוא אחרי כנמר וארבע חיון רברבן. קדמיתא כאריה. כשהוא מושל את המצריים מושלן בשועלים שנאמר אחזו לנו שועלים שמרו אותן ליאור.

אמר רבי אלעזר ערומים היו המצרים לפיכך הוא מושלן בשועלים. מה שועל זה מביט לאחוריו כך היו המצרים מביטים לאחוריהם. והיו אומרים במה נדונם באש והלא כבר נאמר כי באש יי נשפט. נדונם בחרבו הלא כתיב ובחרבו את כל בשר. אלא נדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם. ועוד כתיב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו'. אמר להם הקדוש ברוך הוא חייכם. שכל אחד ואחד מכם אני גוררו למבול.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

שנאמר יגירוהו על ידי חרב אלו הרשעים שגררן לחרבו של ים מנת שועלים יהיו אמר הקדוש ברוך הוא ?ר:מנה הזאת תהיה מרפקות אל השועלים.

אמר רבי ברכיא () שועלים קדמאה מלא תנינא חסר שעלים כתיב אותם הם השועלים שירדו לשפלו של ים.

<ב,טו,ג> אמר רבי תנחומא בשם רבי ירמיה בר סימון. כתיב הנותן בים דרך אין זו מדה קשה המוציא רכב וסוס חיל ועוזו. **אמר** רבי יודן קניגון מכלל אודי. אריטרא. עתידין מן בליטור אדאדיאתו וייטור זה שטהר אחריהם בים. **אמר** רבי חנין מה היו בנות ישראל הכשרות והצנועות עושות היו נוטלות את בניהן וטומנות אותן במחילות והיו המצריים הרשעים נוטלות ביניהם הקטנים ומכניסין אותן לבניהן של ישראל ועוקצין אותן והיו בוכין והיה התינוק שומע קול חברו שבוכה ובוכה עמו (**ב371**) והיו נוטלין אותן ומשליכין אותן ביאור. הה"ד אחזו לנו שועלים שועלים קטנים. ושמרו אותן ליאור. וכמה תינוקות היו שהשליכו ליאור. עשרת אלפים שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך. ורבי לוי אמר ששים רבוא שכן אמר משה שש מאות אלף העם אשר אנכי בקרב. ומה היו המצריים עושים מביאים ביניהם מן האסכוליות שלהם משלחים אותם לבתי מרחצאות שלהם ורואים אי זו אשה מישראל מעוברת. והם מרשמים לפניהם. וחוזרין ואומרים לאבותם לפני יש לה שלשה חדשים פלנית יש לה כך וכך חדשים לסוף תשעה חדשים למנינם היו חוטפים אותם מדדיהם ומשליכים אותם ליאור. הה"ד אחזו לנו שועלים. ששומרים אותנו ליאור.

<ב,טו,ג> רבי יודן ורבי ברכיה רבי יודן אמר שועלים קטנים אלו עשו ודוכסיא. המד"א הנה קטן נתתיך בגוים. **אמר** רבי שמעון בן אלעזר למדינה שמגדלת אספתרין למלך והיתה שם אשה אחת וילדה בן עם אחד והיתה קוראה את בנה מיקרו ליפראוס. אמרו להם בני מקרו ליפארוס ואין אתם עושים אותו איספתריס. אמרו לה אינו בעינינו אלא בן ננס שבעסים כך אמר הקדוש ברוך הוא עשו זה הרשע אביו קראו גדול שנאמר ויקרא את עשו בנו הגדול. אמר להם הקדוש ברוך הוא אם בעיניכם הוא גדול בעיני הוא קטן שנאמר הנה קטן נתתיך בגוים ואין רב הוא לפני. תורה טבחיה. הה"ד כי זבח ליי בבצרה וטבח גדול בארץ אדום.

מחבלים כרמים אלו ישראל שנאמר כי כי כרם יי צבאות בית ישראל וכרמינו סמדר. המד"א. אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי. **רבי** ברכיה אמר שועלים קטנים אלו ארבע מלכיות שנאמר ארבעה הם קטני ארץ. מחבלים כרמים אלו ישראל שנאמר כי כרם יי צבאות בית ישראל וכרמים סמדר. מי גרם לכרמינו להיות סמדר. ואבקש מהם איש גודר גדר ועומד בפרץ לפני ולא מצאתי. אלו נח דניאל ואיוב. (**א372**)

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ב,טז,א> **דודי לי ואני לו** הוא לי לאלהים. ואני לו לאומה. הוא לי לאלהים שנאמר אנכי יי אלהיך. ואני לו לעם ולאומה. שנאמר הקשיבו אלי עמי. ולאמי אלי האזינו. ולאמי כתיב הוא לי לאב ואני לו לבן בני בכורי ישראל בנים אתם ליי אלהיכם הוא לי לרועה. רועה ישראל האזינה. ואני לו לצאן ואתנה צאני (צן) צאן מרעיתי אדם אתם. הוא לי לשומר. הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל ואני לו לכרם שנאמר כי כרם יי צבאות בית ישראל. הוא לי במקניאים שהכה בכורי מצרים. ועברתי בארץ מצרים ויהי בחצי הלילה. ויי הכה כל בכור. ואני לו במכעיסין שוכחתי לכל אלהי מצרים. וכן ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ואני זבחתים לו שנאמר הן נזבח את תועבת מצרים. וכן ויקחו להם איש שה לבית אבות. הוא אמר לי אל יחסר המזג ואני אמרתי לו את הוא רחמי טבא לא יחסר טיבתך לעולם המד"א יי רועי לא אחסר. **אמר** רבי יהודא בר עילאי הוא זמרני ואני זמרתיו הוא קלסני ואני קלסתיו. הוא קראני אחות רעיתי. יונתי תמתי ואני אמרתי ליה זה דודי וזה רעי. הוא אמר לי אשריך ישראל. מי כמוך ואני אמרתי לו מי כמוך באלים יי. הוא אמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ואני מיחדת שמו פעמים בכל יום ואומרת שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. לכשהיה לי דבר. לא תבעתי אלא מידו שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וגוי. וישמע אלקים את נאקתם וגוי. וירא אלקים את בני ישראל וכשהיה לו דבר לא תבע אותו אלא ממני. שנאמר ויצעקו בני ישראל אל יי. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. וכשהיה לי צרה לא תבעתי אלא ממנו. שנאמר ויצעקו בני ישראל אל יי. כי תשע מאות רכב ברזל לו. והוא לחץ בני ישראל בחזקה. מהו בחזקה בחרו בין בגידופין כשהיה לו דבר אינו תובע אלא ממני. שנאמר ועשו לי מקדש.

<ב,טז,ב> **(372ב) הרועה בשושנים** רבי יוחנן אתייסר ועבר השש בצמר מורייה שלש שנים ופלג סליק רבי חנינא למבקררה. אמר ליה מה אית עלך. אמר ליה אית עלי יותר ממשאוי. אמר ליה אל תהוי אומר כן אלא הוי אומר כן. האל הנאמן. כד הוה צערא קשי עלוי. הוה אומר האל הנאמן. וכד הוה עלויה צער יותר מצרכו. הוה סליק רבי חנינא אמר עלוי מילתא. והוה נסיב נפשיה לבתר יומין אישש ליה ר'בי חנינא סליק רבי יוחנן למבקררה. אומר מה אית עלך. אמר ליה כמה קשים הייסורין. וכמה שכרם מרובה אמר ליה לא אנא בעי להון ולא לאגריהון. אמר ליה למה לית אתה אמר ההיא מילתא. דהות אמר עלי. ואתנסיב נפש אמר ליה כד הוינא מלבר הוינא ערב לאחרנין וכדין דאנא מלגו לית אנא בעי אחרנין דערבונני. כתיב הרועה בשושנים אין שרביטו של הקדוש ברוך הוא ממשמש ובא. אלא בבני אדם שלבם רך כשושנים. **אמר** רבי אלעזר לבעל הבית שהיו לו שתי פרות אחת כו(כי?)ח]יפה ואחת כוחה רעה. על אי זה מהם הוא מטריח. לא על אותה שכתה יפה. כך אין הקדוש ברוך הוא מנסה את (הצדיקים) הרשעים למה שאינם יכולים לעמוד כדכתיב והרשעים כים נגרש וגוי. ומנין שהוא מנסה את הצדיקים שנאמר יי צדיק יבחן ויהי אחרי הדברים האלה. ותשא אשת אדוני עיניה אל יוסף.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אמר רבי יוסי בר חנינא פשתני זה כשפשתנו קשה אינו מקיש עליו ביותר היא משבחת והולכת כך אין הקדוש ברוך הוא מנסה את הרשעים שאינן יכולים לעמוד. ומנסה את הצדיקים שנאמר יי צדיק יבחן. **אמר** רבי יצחק היוצר הזה כשהוא בודק כבשנו אינו בודק בקנקנים הרעועים למה שכיון שמקיש עליהם הם נשברים ובמי הוא בודק בקנקנים יפים שאף על פי. שמקיש עליהם כמה פעמים אינם נשברים (א373) כך אין הקדוש ברוך הוא מנסה את הרשעים.

<ב,ז,א> עד שיפוח היום רבי יודן ורבי ברכיה רבי יודן אומר עד שאכניס פיח בליץ של מלכיות. דבר אחר כבר הכנסתי פיח בליץ של מצריים שהיו ארבע מאות שנה ועשיתים מאתים ועשר שנים ונסו הצללים לא כבר העברתי בהם שני צללים קשים של לבנים וטיט. רבי חלבו אומר הגוי. וגם את הגוי מצרים וארבע מלכיות. רבי יודן אומר גירות ועבדות ועינוי. בארץ לא להם אפילו בא סבל טיט שלהם.

סוב דמה לך דודי לצבי סוף שאני נהפך לכם ממדת הדין למדת הרחמים וממהר גאלתכם כרם הצבי וכרם האיל או לעופר האילים. רבי יוסי בר חנינא אומר. לעזיליהון דאילתא.

על הרי בתר בזכות התנאים שהתניתי עם אברהם בין הבתרים שנאמר ביום ההוא כרת יי את אברהם. רבי ברכיה אומר עד שירתיה היום באש עברתי אפוח עליך לפחת עליו אש. ומהו ונסו הצללים אלא צללי יגון ואנחה. סוב דמה לך סוף שאני נהפך לכם ממדת הדין למדת רחמים וממהר גאלתכם כדם צבי ואיל. או לעופר האילים. לעזיליהון דאילתא. על הרי בתר. רבי יודן אומר כדי שיטלו המלכיות בתר ארי חון.

אמר רבי לוי בר חיותא כד תיסוב מלכותא בתר כלא אמר רבי ברכיה אמר הקדוש ברוך הוא אפילו אין לי עליהם. אלא מה שעשו בביתר. ומה עשו בביתר. אמר רבי יוחנן קול אדריינוס קיסר הרג בביתר שמנים רבוא אלף בני אדם.

<ג,א,א> על משכבי בלילות אמר רבי אבא בר כהנא מהו על (ב373) על משכבי בלילות אמר רבי לוי אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם לשעבר היית מאיר לי בין לילות ללילות. בין לילן של מצרים ללילן של בבל. בין לילן של בבל ללילן של מדי. ובין לילן של מדי ללילן של אדום. ועכשיו שישנתי לי מן התורה ומן המצות וסמכו לי לילן ללילות. על משכבי בלילות באור הלילות.

<ג,א,ב> דבר אחר על משכבי בלילות. זה לילה של מצרים
בקשתי את שאהבה נפשי זה משה בקשתי ולא מצאתיו.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ג,ב,א> **אקומה נא** ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות בכרכים ובמדינות אבקשה את
שאהבה נפשי זה משה.

<ג,ג,א> **מצאוני** השומרים זה שבטו של לוי המדי"א עברו ושובו משער לשער . את
שאהבה נפשי . ראיתם . זה משה.

<ג,ד,א> **כמעט** שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי . זה משה . אחזתיו ולא
ארפאנו עד שהבאתיו אל בית אמי . זה סיני . ואל חדר הורתי . זה אהל מועד . שמשם ראה
שנתחייבו ישראל בהוראה.

<ג,ד,ב> **דבר** אחר על משכבי בלילות . זה ליל של בבל . בקשתי את שאהבה (בק) נפשי .
זה דניאל . אקומה נא ואסובבה בעיר וגומר בכרכים ובמדינות . אבקשה את שאהבה נפשי
זה דניאל . מאן דאמר לתענית . (מ)אן דאמר לסעודה . מאן דאמר לתענית . שהיה
מבקש רחמים על חרבן בית המקדש . ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך . ואל תחנונו .
ומאן דאמר לסעודה . לקרות כתביה של בלשצר הה"ד מנה מנה תקל ופרסין .. **רבי** חייא
רבי ורבי שמעון בן חלפתא . רבי חייא רבא מנא מכל מקום תוס עקפי אאלרן . רבי שמעון
בן חלפתא ט"ת אנספוי"ג חמסי"י . (374א) רבנין אמרין לקת לקת אנס ניסרפו .
רבי מאיר אומר כמשמעו . מנה מנה תקל ופרסין . מנה מנה אלהא מלכותך . והשלמה .
תקל תקל במאזניא . פרס פריסך מלכותך ויהי בת למדי ופרס . באותו שעה נתקבצו כל
ישראל אצל דניאל . ואמרו לו רבינו דניאל כל הנבואות הרעות והקשות . שהתנבא ירמיהו
באו עלינו . ונבואה טובה שהתנבא עלינו כי לפי מלאות שבעים שנה לבל עדיין לא בא
עלינו . אמר להם הביאו לי ספר ישעיה . והתחיל קורא והולך . עד שהגיע לפסוק זה משא
מדבר ים כסופות בנגב . אם ים למה מדבר . ואם מדבר למה ים אלא אלו ארבע מלכיות
שהם משולות כחיות כדכתיב . וארבע חויין רברבין סלקון מן ימא שנייאן דא מן דא . **רבי**
חנינא אומר שניין דא מן דא משונות מכותיהון זו מזו . אם זכיתם מן ימא . ואם לאו מן
חורשא מכיא . כך אם זכיתם אין האומות מושלות בכס . ודכותיה חזיר מיער . עיין
תלויה . אם זכיתם מן היאור ואם לאו מן היער . מן הדא (זכית) חיותא כד סלקא מן
נהרא לא מכיא . נפקא מן חורשא ומכיא . כך כסופות בנגב לחלוף ..

אמר רבי לוי אין לך עלעול קשה מזו יותר מן העלעול הזה שהוא בא מן הצפון ועולה
ומכסיף את הבריות שנתונות בדרום . ואי זה זה . זה נבוכד נאצר שעלה מן הצפון והחריב
בית המקדש שניתן (בצפון) . בדרום ממדבר בא מארץ נוראה . חזות קשה הוגד לי בעשר
לשונות נ?ת?ראת הנבואה . חזון . נבואה . הטיפה . דבור . אמירה . ציווי . משא . משל .
מליצה . חידה . אחת קשה מכלן . **רבי** אלעזר אומר חזון קשה מכלם שנאמר חזות קשה
הוגד לי .

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

רבי יוחנן אמר דבר קשה שנאמר דבר אדוני הארץ אתנו קשות . רבנן אמרין משא כמשמעו . כמשא כבד יכבדו ממנו הבוגד בוגד . והשודד שודד עלי עילם צורי מדי . כבר ציררה צרתה של מדי . כל אנחתה השבתי . כל אנחתה (השבתי) של בבל . על כן מלאו מתני . חלחלה . אמר רבי שמעון בר נחמני על ידי שהריחו מקצת צרתן של מלכיות קצרה רוחן של אבותינו בתחלה לסבב (ב374) את ארץ פלשתים ותקצר נפש העם בדרך . ירמיה אמר בנפשינו נברא לחמינו דניאל אמר אתכרית רוחי אנא דניאל בגו נרניא . ישעיה אמר על כן מלאו מתני חלחלה . אנו שאנו מובלעים בתוך מעי הם כמה ימים וכמה שנים וכמה קצים וכמה עבורים על אחת כמה וכמה .. על כן מלאו מתני חלחלה צירים אחזוני כציר יולדה נעוית משמוע נבהלתי מראות . נעויתי משמוע קול גדופין וחרופין של רשע . הה"ד ועל מארי שמיא התרוממתא ולמניא ביתיה היתיו קדמך . נבהלתי מראות שלותו של אותו רשע . הה"ד בלשצר מלכא עבד לחם רב . מהו רב . רבי חמא בר חנינא אמר רב משל אלוהו אמר ל(כ:?)ה]ם עומר שלכם בכמה קרב . אמר לו בשלש עשרה נפה . תעה לבבי . זה בית דין שטעה בחשבונות יום א' . פלצות בעתתני . רבי פנחס בשם רבי יהושע אומר פיילי . כהניתא אתה . דבר אחר פה שהוא מפיץ דברי ליצנות . דבר אחר () פלצות בעתתני . על ידי שנפלו לדברי ליצנות . את נשף חשק . שם לי לחרדה הנשף שהיתה נפשו חשוקה כל גאולה חשוקה כל גאולה שם לי לחרדה . ערוך השלחן סדרא פתורא . צפה הצפית אקימת מנרתא אדליקת בו ציניח קומו השרים זה כורש ודריוש . משחו מגן תכלו מלכותא . הוה כורש אומר לחד את הוא מליך לקדמי אמר כורש לדריוש . לא כן פירש דניאל פריסת מלכותך הוי את דמליך קדמי כיון ששלח אותו רשע ואמר לחיילותיו כל אומה ולשון ומלכות שמרדה (במ) בי נביאם ונכבשם אמר ליה הקדוש ברוך הוא רשע אצל הכל שלחת או שמא אצלי שלחתה . חייד לית פורענות דההוא גברא אלא מן גבי הה"ד כי לא ממוצא וממערב . וגוי . כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים ישפיל לבלשצר וירים לכורש . כורש ודריוש סופרים של בלשצר היו . וכיון ששמעו הכתובים האלו . אמר לון כל מן דמתחמי הכא לילי הדין אפילו דהוא אמר לכון דאנא הוא מלכא ארמון ליה רישיה ואין דרכן של מלכים להיות מניחין בית הרעי לפנים (א375) מנוריקלינהון אלא חוץ לכל הטריקולינין נ(ת?)ט[?]ת]ותנו מעיו כל אותו הלילה . כדנפק לא ארגישון ביה . וכדעייל ארגישון ביה . אמרי ליה מאן את אמר לון אנא הוא מלכא . אמרי ליה ולא כן פקיד מלכא דכל מאן דמתחמי . הכא לילי דין אפילו אמר לכון אפילו אנא הוא מלכא ארימון רישיה . מה עשו נטלו פרחא של מנורה ופצעו את מוחו הה"ד ביה בלילה קטיל בלשצר מלכא . כשדאה . באיזו שעה נהרג . רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן רבי אלעזר אומר בשעה מחיילתא שינתיה . עבר מפרפר כל ההוא יומא מה שהיה מתבקש לו מן המלכות . ומאן דאמר כבן דבלכלב דהוה מדמדס כל ההוא ליליה שהיה מבקש מן המלכות ..

אמר רבי בנימין כבן כוס לכוס נכנסה מלכות במלכות הה"ד כי כוס ביד יי . ויין חמר מלא מסך ויגר מזה זהו שהנביא מתנבא ואומר רדי ושבי על עפר מדה כנגד מדה מהו

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

להלן ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון . כן הכא רדי ושבי על עפר . אמר רבי חוניא כך אמר
ירושלים לבת בבל פגי פלייא תיתי טרטימא את סבורה בעצמך שאת בתולה . זקנה את
שבי לארץ ..

השבעתי אתכם בנות ירושלים אמרה כנסת ישראל לאומות העולם היום בהיותי בגלות
ביניכם אם תעירו אהבת דודי ממנו על ידי פתוי והסתה לעזבו לשוב מאחריו עד שתחפץ
בעוד שאהבת חפץ עלי ..

ג,ו,א < **מי זאת** עולה מן המדבר אלו ישראל .

ג,ו,ב < נתמרות עשן . אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בשעה שהיו ישראל מתנוודדין
ממסע למסע היה עמוד הענן ועמוד האש יורד ועשן המערכה עולה . כמה זקיקין של אש
יוצאין מבין שני בדי הארון ושורפין לפנייהם נחשים ועקרבים והיו אומות העולם רואין
ואימתן של ישראל נופלין עליהם שנאי תפול עליהם אימתה ופחד ..

375) **מקטרת מור ולבונה** זה אברהם אבינו מה מור זה ראש לכל הבשמים . כך
אברהם אבינו ראש לכל הצדיקים . ומה המור הזה אין מפית ריחו אלא באור . כך לא
נודע א(ב)רהם אבינו אלא על ידי האור .. ולבונה זו יצחק . שנתקרב כקומץ לבונה על ידי
המזבח .

מכל אבקת רוכל זה יעקב שכתוב בו ויאבק איש עמו . שהיתה מטתו שלמה כמו
שאבקת רוכל . דבר טוב ומתוק . והוא דבר של רפואה . כך במטתו לא נמצא דופי . **אמר**
רבי תנחומא מה קופת של רוכל יש בה מכל מיני בשמים כך יעקב אבינו כהונה ממנו לוויה
ממנו מלכות ממנו .

ג,ד < דבר אחר מקוטרת מור ולבונה . זה קטרת של בית אבטינס . תאנא בית אבטינס
היו בקיאים בפטום של קטרת ובמעלה עשן ולא רצו ללמד . שלחו חכמים והביאו אומנים
מאלכסנדרא . של מצרים . והיו בקיאים בפטום הקטרת . אבל לא במעלה עשן . ושלחו
חכמים בשבילם ולא רצו לבא עד שכפלו שכרים . אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא
ללמד אמרו מסורת בידינו מאבותינו שעתידין בית המקדש . ליחרב . ואין אנו (רו..ם)
רוצים ללמד שלא יהיו עושין לפני עבודה זרה . ובדבר הזה אנו מזכירים אותם לשבח ולא
עוד אלא שלא יצא אשה או תינוק מהם כמבושם לשוק . וכשמשאים אשה ממקום אחר
פוסקים עמה שלא תתבשם לעולם שלא יהיו אומרי' . מפטום הקטרת מתבשמת לקיים
מה שנאמר והייתם נקיים מיי וגומר .

ג,ז,א < **הנה מטתו** שלשלמה . הנה מטותיו ושבתיו כדאמר למטה ראובן למטה שמעון
שלשלמה . מלך שהשלום שלו . ששים גבורים אלו ששים אותיות של ברכת כהנים .
מגבורי ישראל שהם מגברים את ישראל . כלם אחוזי חרב דברים מבורכים בגבורתו של

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ישראל . יברכך (א376) יאר ישא . מלומדי מלחמה שהם נלחמים בכל מיני פורענות שבעולם .

איש חרבו על יריכו מפחד בלילות שאפילו רואה אדם בחלומו חרב מחתכת ראשו מה יעשה ילך לבית הכנסת ויקרא קריאת שמע . ויתפלל תפלתו וישמע ברכת כהנים ויענה אמן ואין דבר רע מזיקו לפיכך מזהיר את בני אהרן שנאמר כה תברכו את בני ישראל .
<ג,ז,ד> **דבר** אחר הנה מטותיו ושבטיו כדאמר שבועות מטות . שלשלמה למלך שהשלוש שלו . ששים גבורים אלו ששים רבוא שיצאו ממצרים מגבורי ישראל שהיו מבן עשרים שנה ומעלה . כלם אחוזי חרב שבשעה . שאמר להם משה לישראל וכל ערל לא יאכל בו מיד נתן כל אחד ואחד חרבו על יריכו ומל את עצמו .

<ג,ז,ה> מפחד בלילות תאנא עד שלא יחטא אדם נותנין לו אימה ויראה והבריות מתפחדים ממנו וכיון שהוא חוטא הוא מתפחד מאחרים . תדע עד שלא חטאו ישראל ראו פני שכינה . שנאמר זה אלי ואנוהו . והיו מראין אותו באצבע . וכיון שחטאו אפילו למשה לא היו יכולין לראות . שנאמר ויראו מגשת אליו . עד שלא חטא אדם הראשון היה שומע קול הדבור ועומד על רגליו . ולא היה מתפחד כיון שחטא נתפחד . שנאמר את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא ..

<ג,ט,א> **אפריזן** זה משכן . משל למה הדבר דומה למלך שהיתה לו בת קטנה עד שלא הגדילה . ובא לידי סמנין היה רואה אותה בשוק ומדבר אותה בפרהסיא כיון שהגדילה ובאתה לידי סימנין אמר המלך אין שבחה של בתי . שאביו מדבר עמה בפרהסיא עשה חדר קטן לדבר עמה . כך הקדוש ברוך הוא הוא המלך . הבת אלו ישראל שנאמר כי נער ישראל . ואוהבהו וממצרים קראתי לבני . במצרים ראו אותו (??) בפרהסיא שנאמר ועברתי [2](ב)מצרים [1]בארץ . בים ראו אותו שנאמר זה אלי ואנוהו . בסיני ראו אותו שנאמר (א376) כי ביום השלישי ירד יי (לעתיד) לעיני כל העם על הר סיני . אמר הקדוש ברוך הוא אין שבחה של בני . שהוא מדבר עמם בפרהסיא אלא יעשו לי משכן . וכשאני צריך לדבר עמהם אהיה מדבר עמהם בתוך המשכן . מעצי הלבנון הה"ד ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים ..

<ג,י,א> **עמודיו עשה כסף** שנאמר ווי העמודי וחשוקיהם כסף רפידתו זהב . שנאמר ואת הקרשים תצפה זהב . מרכבו ארגמן שנאמר ועשית פרכת תכלת וארגמן . תוכו רצוף אהבה זכות התורה וזכות הצדיקים העוסקים בה . דבר אחר תוכו רצוף אהבה השכינה שהיה באהל מועד . משל למה אהל מועד דומה למערה שהיתה סמוכה לים והיה סער בים ונתמלאה מערה מים והים לא חסר כלום כך אהל מועד מתמלא מזיו השכינה . והעולם לא חסר כלום מן השכינה?!

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

<ג,י,ב> דבר אחר אפריון עשה לו המלך שלמה זה הארון . משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בת יחידה ונאה וחסודה ומשובחת אמר המלך בתי נאה ומשובחת ואין אתם עושים לה חדר עשו לה (חסד) חדר נאה ומשובח ומוטב הוא שאראה יופי של בתי . מתוך החדר . כך אמר הקדוש ברוך הוא תורת נאה ומשובחת ואין אתם עושים לה ארון מוטב שאראה יופיה של תורת מתוך הארון .

<ג,י,ג> מעצי הלבנון שנאמר ויעש בצלאל את הארון עצי שיטים . עמודיו עשה כסף . רפידתו זהב שנאמר ויצפהו זהב טהור .

<ג,י,ד> מרכבו ארגמן זה פרכת הסמוך לה . תוכו רצוף אהבה לוחות ושברי לוחות מונחות בארון ..

<ג,יא,א> **צאנה וראנה בנות ציון** בני המצויינין במצות . בציצית במילה . במלך שלמה במלך שהשלוש שלו . דבר אחר במלך שלמה . במלך שברא בריותיו שלמות . ברא חמה ולבנה כוכבים ומזלות על מלואן . וברא אדם וחווה . כבן עשרים שנה נבראו . **(א377)** דבר אחר במלך שלמה שהשלים בריותיו למעשיו ומעשיו לבריותיו . כיצד השלים האש לאברהם אבינו . השלים החרד ליצחק . השלים המלאך ליעקב .. דבר אחר במלך שלמה שעשה שלום בין בריותיו כתיב המקרה במים עליותיו . וכתוב כי יי אלהיך אש אוכלת הוא . וכתוב כורסייה שביבין דינור לא זה מזיק את זה . ולא זה מכבה את זה . הרקיע (ב)מים והכוכבים אש . ואינן מזיקין זה לזה . במכת פרעה ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד . מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא שלום ביניהם . משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו שרים גדולים ועשו מלחמה זה בזה כיון שראו שהם קשים זה כנגד זה עשו שלום זה עם זה . והלכו לעשות מלחמה(ת)ו של מלך כך אש וברד עשו שלום ביניהם ועשו מלחמתו של הקדוש ברוך הוא במצרים שנאמר ויהי אש וברד מתלקחת ..

<ג,יא,ב> **בעטרה שעטרה לו אמו** שאל רבי שמעון בן יוחי את רבי אלעזר בר יוסי שמעת מאביך בעטרה שעטרה לו אמו . אמר ליה הן . אמר ליה היאך . אמר ליה משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בת יחידה . והיה מחבבה יותר מדאי והוא קוראה בתי . ולא מחבבה עד שקראה בתי . ולא זו מחבבה עד שקראה (קרא) חבב הקדוש ברוך הוא את ישראל וקראה בתי . שנאמר שמעי בת וראי . לא זו מחבבה עד שקראי לאמי . שנאמר הקשיבו אלי עמי ולאמי אלי האזינו . ולאמי כתיב . עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו ואמר ליה אלולי באתי אלא לשמוע דבר זה מפוך דיי לי . ורצה לומר שעטרה לו אומתי שהם כנסת ישראל להקדוש ברוך הוא ומהו העטרה שעשו אהל מועד שהיה דומה לעטרה . מה עטרה קבועים כן אבנים טובות ומרגליות . כך אהל מועד היה בתכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר .

ביום חתונתו זה סיני . שהיה יום חתונה . ועטרוהו ישראל שקבלו עליהם עולו . וביום

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

(ב377) וביום שמחת לבו אלו דברי תורה כדאמר פקודי יי ישרים משמחי לב. הוד
והדר לישראל.

<ד,ה,ב> תאמי צביה שהלוחות כשני תאומים על זה חמש דברות ועל זה חמש דברות.
דבור כנגד דבור. אנכי כנגד לא תרצח. שהרוצח ממעט את הדמות. לא יהיה לך כנגד לא
תנאף שהזונה הולכת אחר עבודה זרה. שנאמר האשה המנאפת תחת אשה תקח את זרים.
לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לשבע לשקר. זכור כנגד לא תענה ברעך שמהחלל את
השבת מעיד עדות שקר בבוראו. לומר שלא שבת בשבת. בראשית. כבד את אביך כנגד לא
תחמוד שסוף החומד להוליד בן שמקלל אותו ומכבד למי שאינו אביו..
הרועים בשושנים הלוחות רועים את ישראל ומדריכים אותם בדרך נחת וישרה.
כשושנים שהם רכים..

<ד,ו,א> עד שיפוח היום אמר רבי אבהו בשעה שמל אברהם עצמו ובני ביתו עשה
ערלותיהם גבעה וזרחה להם חמה והתליעו. ועלה ריחן לפני הקדוש ברוך הוא כריח
קטרת הסמים דקה וריח קומץ לבונה. ואמר רבי אבהו בשעה שמל יהושע את בני ישראל
העמיד להם מערלותיהם גבעה וזרחי עליהם חמה והתליעו. ועלה ריחן לפני הקדוש ברוך
הוא כריח קטרת סמים דקה וכריח קומץ לבונה. ופירש הפסוק עד שיפוח היום ונסו
הצללים כשימעטו הצדיקים שהם צל עולם.

אלך לי אל הר המור אל אברהם אל גבעת הערלות שעשה אברהם או (יש) יהושע שהיה
ריחן חשוב לפני כמור וכלבונה שהם מקריבים על גבי המזבח. דבר אחר עד שיפוח היום
ונ[ו] הצללים כשימעטו הצדיקים שהם צל לעולם
<ד,ו,ב> אלך לי אל הר המור זה זכותו של אברהם. מה מור ראש לכל הבשמים שנאמר
ואתה קח לך בשמים ראש. מור דרור. כך אברהם **(א378)** אבינו היה ראש לכל (הבשמים)
הצדיקים ואל גבעת הלבונה זה יצחק שנתקרב כקומץ ולבונה על גבי המזבח..

<ד,ז,א> כלך יפה רעיתי ומום אין בך זה יעקב. אבינו שהיתה מטתו שלימה ולא נמצא
בה פסולות. דבר אחר כלך יפה רעיתי תמצא כשחטאו ישראל היה בישראל זבים
ומצורעים חגרין וסומים אלמים חרשים שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב.
ומשעמדו על הר סיני לא היה בהם לא זב ולא מצורעים. ולא חגרין ולא סומין ולא אלמים
ולא חרשים לכך נאמר ומום אין בך. רבי חלבו אמר כתיב ויהי המקריב. ביום הראשון
ביום השני הקריב נתנאל בן צוער. ולמה עשה יהודא טפילה כדי שלא יתגאה יהודא הואיל
ואני הקרבתי תחלה. אני הוא גדול מכלם אלא העלהו הקדוש ברוך (על) הוא עליהם
כאילו הקריבו כלם ביום אחרון.. אמר רבי אלעזר כתיב זאת חנוכת המזבח. ביום המשח

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אותו והלא כל אחד ואחד מהם מזרק כסף אחת. ומה תלמוד לומר (כ)[ק]ערת כסף שתיים עשרה מזרקי כסף (כ) שנים עשרה כפות זהב. שתיים עשרה. אלא שלא יאמר יהודא הואיל ואני הקרבתי תחלה אני גדול מכולם לפיכך העלה עליהם הקדוש ברוך הוא כאלו הקריבו כלם ביום הראשון וביום האחרון.. **אמר** רבי ברכיה כתיב כל אלה שבטי ישראל שנים עשר מאחר שברכן. חזר וברכן. אלא מלמד שישב יעקב. אבינו ומשלם בחיות משל יהודא לאריה שני גור אריה יהודא. דן לנחש. וכן כלם חזר וקראם זאבים. כלם נחשים כלם שרפים. כלם עקרבים תדע לך שהוא כן שהרי דן שקראו וקראו אריה. שנאמר דן גור אריה וקראו נחש. שנאמי יהי דן נחש עלי דרך.. **אמר** רבי אידי מצינו בקרבנם של נשיאים. מה שהקריב זה הקריב זה. זה הקרב עולה וזה עולה. זה הקריב מנחה. וזה הקריב מנחה. זה הקריב חטאת חטאת. וזה הקריב חטאת. זה הקריב שלמים ושנים כאחד ומה ראה הכתוב ליחסן בספר ואלה שמות בני יעקב ראובן (ב378) לוי יהודא. דן הוא יהודא דן הוא יששכר. דן הוא זבולון. רבי חנין ורבי לוי. חד אמר מפני שקנתרן אביהן וחד אמר מפני שייחסן אביהן ולית אנו ידעין מה דאמר דא. ומה דאמר דא. אלא מאן דאמר רבי יודן בשם רבי יודא בר סימון. ורבי חנין הוא דאמר מפני שקנטרן אביהם. רבי יודן ורבי נחמיה ורבנין רב יודן אמר לפי שכל השבטים לא שמרו יחוסיהם במצרים. רבי נחמיה אמר לפי שכל השבטים עבדו עבודה זרה במצרים ושבט ראובן ושבט שמעון לוי ויהודא לא עבדו עבודה זרה. רבנין אמרין לא נהגו שררה(ת) במצרים על מצרים ושבטים אלו נהגו שררה במצרים. כיצד מת ראובן נתן שררה לשמעון. מת שמעון נתנה שררה ללוי. מת לוי נתנה שררה ליהודא. יצאת בת קול ואמרה הניחו אותה. עד שיגיע זמנה. ואימתי הגיע זמנה אחרי מיתת יהושע הה"ד ויהי אחרי מות יהושע עבד יי ויאמר יי יהודא יעלה בתחלה. שלשה שמות נקראו לו יהודא עתניאל יעבץ. רבי ברכיה ורבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר זה בועז. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר זה עתניאל כתיב בן אדם היו לי בית ישראל לסיג כלם נחשת ובדיל. אמר רבי ברכיה אני חמיתא כלו אלו כרסוון עד גואלנו יי צבאות. דכתיב מי זאת עולה מן המדבר. כתמרות עשן וגומר. אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וכלך יפה רעיתי. ומום אין בך..

<ד,ח,א> **אתי מלבנון כלה** אמר הקדוש ברוך הוא אתי תבאי. תמן תנינן נותנים לבתולה שנים עשר. משתבעה הבעל לתבעה לפרנס עצמה. ואני לא עשיתי כן. אלא עד שאתם עסוקים בטיט. ולבנים קצפתי וגאלתי אתכם. דיעה סרוחה של אחשורוש אמר המן ששה חדשים בשמן המור. רבי יהודא בר יחזקאל אמר. זה שמן של אנפיקנון שמשיר את השעיר. ומחליק את הבשר. ואני לא עשיתי כן.. רבי ברכיה בשם רבי ירמיה. ורבי זירא אמר. דרש רבי לוי בן סיסי בנהר דעה ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו זאת עד שלא (א379) נגאלו. אבל משנגאלו מיכאן היתה במקום שדרכה שלל מה ראויה להנתן שם היתה נתונה. **אמר** רבי ברכיה מעשה אין כתיב כאן אלא כמעשה היא וכל ארגליא. שלה

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

נתנה היא והסל והמגריפה. נתנה. בר קפרא. אמר עד שלא יצאו ישראל ממצרים. היתה רשומה ברקיע. ומשיצאו ישראל ממצרים עוד לא נראית בענן מה טעם. וכעצם השמים לטהר. כך אינון נסינין מן עננין אמר להם הקדוש ברוך הוא כשגליתם לבבל עמכם הייתי. שנאמר למענכם שלחתי בבלה. לכשתחזרו לבית הבחירה בקרוב אני עמכם הה"ד אתי מלבנון כלה.. **אמר** רבי לוי לא היה צריך קרא לומר אלא אתי ללבנון כלה. ואת אמרת אתי מלבנון אלא לכתחילה הוא נוער מבית המקדש ואחר כך הוא פורע אומות העולם. **אמר** רבי ברכיה בגי' שעות הקדוש ברוך הוא עוד עמן עשו הרשע ומאלופיו מה טעם עתה אקום יאמר יי'. עתה ארומם עתה אנשא.. **רבי** שמעון בר ינאי. אמר עתה אקום כל זמן שמוכפשת באפר. כב יכול הוא כן. שישעיהו אמר התנערי מעפר קומי. שבי ירושלם באותו שעה הס כל בשר. מפני יי'. למה כי נעור ממעון קדשו. אמר רבי אחא נהרא תרנגולא דמנערה גפה מגו קטמא..

<ד,ח,ב> תשורי מראש אמנה אמר רבי בשם רבי יוסטא עתידות הגליות מניעות. עד שומם מונוס. ואומרים שירה. ועתידין אומות העולם להביא סדריוטות למלך המשיח. מה טעם תשורי מראש אמנה. ואין לשון תשורי (אלא) אלא לשון מנחה המד"א. ותשורה אין להביא לאיש האלהים. ראייה היא ואינה ראויה לא כבר עשיתי לכם בימי חזאל. וילך חזאל לקראתו משא מ' גמל. אמר רבי יהודא וכי כל טוב דמשק משא ארבעים גמל. היה. אלא ללמדך שהיה לו אבן טובה ומרגליות שהיתה ראויה ליתן בדמיה כל טוב דמשק ויקח מנחה בידו וכל טוב דמשק אלו הן עצמן עתידין דוריות למלך המשיח. מה טעם והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה ליי'. בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים. ובכרכות. מהו **(379ב)** ובכרכות רבי ברכיא בשם רבי יהודא אמר כאלין סביא דלית אינון יכלין מנענין בכל קדרתא ואינון מנוענין להון ככר תידא. הבו ליי משפחות עמים. אין כתיב עמים הבו ליי משפחות. אלא הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כבוד ועוז. כשתהיו מביאין אותן לא תהיו מביאין אותן דרך בזיון אלא בכבוד ועוז. באיזה זכות בזכות שאמרו שירה עליהם. רבי נחמן אמר בזכות אמנה שהאמין אברהם שנאמר והאמין ביי'. **רבי** חלבו בשם רבי יוחנן אמר כתיב שירה וירא ישראל את היד הגדולה דא דין בני אדם שאינם מאמינים. אית בר נש. דחמי ולא מהימן. הוי בזכות אמנה שהאמינו ישראל במצרים שנאמר ויאמן העם..

<ד,ח,ג> דבר אחר תשורי מראש אמנה זה אברהם שכתוב והאמין ביי'. מראש שניר וחרמון. זה יצחק. מה שניר זה שונא את הניר. כך לא נכנס יצחק אלא פעם אחת בלבד. וחרמון זה יעקב. מה חרמון זה נתן כל טובו נתון בטטוי. כך כהוני מיעקב. לוייה מיעקב. מלכות מיעקב. ממעונות אריות זה סיחון ועוג. מה הארי הזה מבחוץ כך היו סיחון ועוג שחוצים וגבורים שלא היה מהלך בין זה לזה. אלא יום אחד בלבד. ולא זה בא לסיועו של זה ולא זה בא לסיועו של זה.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מהררי נמרים אלו הכנעניים מה הנמר הזה חצוף כך כנעניים חצופים הה"ד ולא נשאר איש בעי. רבי ברכיה בשם רבי אלעזר אומר ראויים היו ישראל לומר שירה על מפלתן של סיחון ועוג. וראוי היה חזקיה לומר שירה על מפלת סנחרב. אלא כגמול ידיו השיב לו חזקיה. למה כי גבה לבו. אתה חמי חזקיה מלך וצדיק ואת אמרת כי גבה לבו. אלא גבה לבו מלומר שירה. אתא ישעיהו לותהון דחזקיה וסיעתו אמר לון זמרו יי. אמרין ליה למה. כי גאות עשה. אמרין ליה כבר מודעת זאת בכל הארץ. **אמר** רבי אבא בר כהנא. אמר חזקיהו תורה שאני עוסק בה מכפרת על השירה. אמר רבי לוי וכי מה היו צריכים לומר שירה נפלאותיו וגבורותיו של הקדוש ברוך הוא מסוף העולם ועד סופו.. אלא (א380) כבר עמד גלגל החמה באמצע הרקיע וראו נסיו וגבורותיו של הקדוש ברוך הוא. עד סוף העולם. אמר רבי ישמעאל בר יוסי בשם רבי אחא. כבר פרעה מלך מצרים. ותרקה מלך כוש. היו באותו נס. ובאו לסייע את חזקיהו והרגיש בהם סנחרב מה עשה להם סנחרב הרשע בערבית כפתן בחצי הלילה ונגפם לחיילותיו של סנחרב. הה"ד ויצא מלאך יי ויך במחנה מלך אשור. ושחרית השיכם חזקיה ומצאן כפותין. אמר דומין שלא באו אלו אלא לסייעני. התירן והלכו וספרו נסיו של הקדוש ברוך הוא הה"ד כה אמר יי יגיע מצרים וסחר כוש. יגיע מצרים זה פרעה. וסחר כוש זה תרהקא מלך כוש. וסבאים אנשי מרה אלו חיילותיה' עליך יעבורו. זה חזקיהו וסיעתו. ולך יהיו מושלמים. בזיקים יעבורו. בכך ומניקאה. ואלריך ישתחוו זה ירושלים. ואלריך יתפללו. זה בית המקדש. ומה היו אומרים אך בך אל אפס אלהים אמר ישעיהו לפני הקדוש ברוך הוא. רבונו של עולם. אכן אתה אל מסתתר. מה אכן אתה אל מסתתר אכן יש בך דיומים. ואתה מסתתר. אמר לו אלהי ישראל מושיע חוזר אני ומתנקם. אמר רבי יהושע בן לוי. אלו אמר חזקיהו שירה על מפלת סנחרב היה נעשה הוא משיח והיה ראוי להיות מלך המשיח. וסנחרב ועוג ומגוג והוא לא עשה כן. אלא אמר עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו מה כתיב בתריה יי הושיעה המלך יענינו ביום קראינו..

ד,ט,א < לבבתני אחותי כלה אמר הקדוש ברוך הוא לב אחד היה לכם במצרים ונתתם לי שתי לבבות לבבתני באחד מעיניך. בדם הפסח ובדם מילה. באחד ענק מצוארוניך. זה משה המיוחד. והגבור שבשבטיך.. דבר אחר לבבתני אחותי כלה. אמר הקדוש ברוך הוא לב אחד היה לכם בים ונתתם לי שתי לבבות. באחד ענק מצוארוניך. שעמדתם לפני על הר סיני. ואמרתם כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. באחד ענק זה משה המיוחד והגבור שבשבטיך. דבר אחר לבבתני. זה הקדוש ברוך הוא. וכתיב באחד מעיניך בהקמת המשכן שנאמר וביום הקים את המשכן. באחת ענק (ב380) מצוארוניך זה משה המיוחד שבשבטיך. דבר אחר נשי המדבר כשרות היו כיון שהגיעו לאותו (ה)מקום ומעשה עמדו ונמלכו עצמן ולא נתנו כלום מנזמיהן למעשה העגל. וכיון ששמעו שהן אסורות נעלו דלתותיהן. דבר אחר לבבתני אחותי כלה. אמר הקדוש ברוך הוא לב אחד היה לכם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

במרגלים ונתתם לי שתי לבבות זה יהושע וכלב. שנאמר בלתי כלב בן יפונה ויהושע בן נון. באחד ענק מצוארוניך זה משה המיוחד והגבור שבשבטים. דבר אחר לבבתני אחותי כלה אמר הקדוש ברוך הוא לב אחד היה לכם ונתתם לי שתי לבבות בשטים. באחד מעיניך זה פנחס. שנאמר ויעמד פנחס ויפלל. ותחשב לו לצדקה. באחד מעיניך זה משה..

<ד,י,א> **מה יפו דודיך אחותי כלה** רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל בר נחמן אמר בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה. שיתא הכא. וארבעה בנביאים. שיתא הכא אתי מלבנון כלה. לבבתני אחותי כלה. מה יפו דודיך אחותי כלה. נופת תיטופנה שפתותיך כלה. גן נעול אחותי כלה. הא שיתא. וארבעה בנביאים. קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה. וזככלל(?) ה תעדה כליה. ותקשרם ככלה. ומשוש חתן על כלה. וכנגדן ה' לבש הקדוש ברוך הוא עשרה לבושים. יי מלך גאות לבש. לבש יי עוז התאזר הרי ג'. וילבש צדקה בשריין. הרי ד'. וילבש בגדי נקם הרי ה'. תלבשת הרי ו'. ויעט כמו עיל קנאה. הרי ז'. זה הדור בלבושו הרי ח'. מדוע אדום ללבושיך הרי ט'. הוד והדר לבושו הרי עשרה. כדי לפרע מאומות העולם. שבטלו מישראל עשרת הדברות שהיו מצמצמים עליהם נבלה. וריח בשמיד מכל בשמים. אמר רבי שמואל בר נחמן מה שמן זה חלק על ידי שאתה מפטמו. אתה מריח בו כמה ריחות כך הפסוק הזה אתה דורש בו כמה טעמים טובים..

<ד,יא,א> **נופת תטופנה שפתותיך כלה** רבי דוסא ור' ירמיה בשם (א381) רבי שמואל בר יצחק אמר ששים רבוא נביאים עמדו לישראל בימי אליהו. רבי יעקב בשם רבי יוחנן מאה ועשרים רבוא מגיבת ועד אנטיפרוס ששים ריבוא. עיירות ואין לך עיירות מקולקלות בכולן כבית אל ויריחו. שאררה יהושע בבית אל ששים היו שני עגלי זהב של ירבעם עומדים. כתוב אחד אומר ויצאו בני הנביאים אשר בבית אל אל אלישע. נביאים אין פחות משנים ולמה לא נתפרסם נבואתם שלא היה צריך לדורות. אמור מעתה כל נבואה ששעתה שהיתה צריך לדורות ונתפרסמה. וכל נבואה שלא היתה שעתה ולא היתה צורך לדורות לא נתפרסמה. אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מביאם ומפרסם נבואתם הה"ד ובא יי אלה וכל קדושים עמך.

רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר כשם שעמדו ישראל ששים רבוא נביאים כך עמדו ששים רבוא נביאות ובא שלמה ופרסן שנאמר נופת תטופנה שפתותיך כלה.. **רבי** חוניא ורבי חלפתא. קסרייא בשם רבי שמעון בן לוי אומר מה כלה זו מתקשטת בעשרים וארבע תכשיטין ואם חסרה אחת מהן אינו כלום כך תלמיד חכם צריך שיהא רגיל בארבע ועשרים ספרים. ואם חסרה אחד מהן אינו כלום. **רבי** חוניא בשם רבי שמעון בן לקיש אומר מה כלה זו צנועה בפוריה ואומרת ראו שאני טהורה. וזו עדותי מעידות עלי כך תלמיד חכם צריך שיהיה צנועה. ושלא יהיה בו דבר של דופי. רבי אלעזר בר שמעון ורבי יוסי. בר חנינא ורבנין. רבי אלעזר אומר כל מי שהוא אומר דברי תורה ברבים ואינם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ערבים על שומעיהם נפה על גבי נפה נוח לו שלא אמרן. רבנין אמרין דברי תורה אם אינן עורבים על שומעיהן כדבש זה שבא כצוף דבש נוח לו שלא אמרן. רבי יוסי אומר דברי תורה אם אינן (עונב)רבים) ערביי. על שומעיהן כדבש המעורבים זה בזה נוח לו שלא אמרן.. רבי יוחנן וריש לקיש. רבי יוחנן אומר כל מי שהוא אומר דברי תורה. ואינם ערבים לשומעיהם ככלה זו שערבה על כל בני אדם בחופתה (שלא) נוח לו שלא אמרן.. ריש לקיש אומר כל מי שהוא אומר דברי תורה ואינם ערבים לשומעיהם ככלה זו שערבה על **(381ב)** על בעלה בשעת חופתה נוח לו שלא אמרן..

<ד,יא,ב> דבש וחלב תחת לשונך רבי ברכיה אומר אין משקה סרוח יותר ממשקה זה. שמחת הלשון וזה אומר דבש וחלב תחת לשונך. אלא אם הלכות קהות תחת לשונך דבש וחלב הלכות המאוששות. על אחת כמה וכמה.

וריח שלמותיך כריח לבנון כתיב ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו. אמר רבי יוחנן אין לך דבר שריחו רע וקשה יותר משטף של עיזים והוא אומר וירח את ריח בגדיו אלא כיון שנכנס יעקב אבינו נכנס עמו גן עדן. הוא דאמר ליה ראה ריח בני כריח שדה. כיון שנכנס ע...> עשו הרשע אצל אביו נכנס עמו ריח גיהנם מה טעם בא זדון ויבא קלון. הדא דאמר ליה מי איפה. מי נאפה בתנור והשיבו רוח הקדש הוא הצד ציד.. שאל רבי אלעזר ברבי שמעון את רבי שמעון בר יוסי. לקוניה חמוי. אמר ליה כלי קורייס יצאו עם ישראל למדבר. אמר ליה לאו. אמר ליה מהיכן היו לובשין כל אותן ארבעים שנה שעשו במדבר. אמר ליה ממה שהלבישום מלאכי השרת הה"ד ואלבישך רקמה. רבי סימן אמר פורפירא ותרגם אונקלוס איפליקטא. אמר ליה ולא היו בליים. ולא קרית מימדך שמלתך לא בלתה מעליך. אמר ליה ולא היו גדלים אמר ליה צא ולמד מן החלזון הזה שכל זמן שהוא גדל נרתיקו גדל עמו. אמר ליה ולא היו צריכין תכבוסת אמר ליה הענן הזה צף ומגהיצן. אמר ליה ולא היו נשרפין. אמר ליה צא ולמד מן המליטון הזה שאינו מגוהץ אלא באור. אמר ליה ולא היו עושין כרמיות ולא היו עושין ריח רע. מזיעת הגוף. אמר ליה מתגעגעין היו בעשבי הבאר. הה"ד בנאות דשא ירביצני. והיה ריחן נודף מסוף העולם ועד סופו. בא שלמה ופי'.. וריח שלמותיך כריח לבנון..

<ד,יב,א> גן נעול אחותי כלה רבי יהודא בר סימון בשם רבי יהושע בן לוי למלך שהיו לו שתי בנות אחת גדולה ואחת קטנה. ולא נפנה להשיאן. והניחם המלך שנים רבות והלך לו למדינת הים. ועמדו **(382א)** הבנות ומיחו על עצמן והשיאו עצמן לאנשים והיתה כל אחת נוטלת חותם של בעלה. וסימנטרין שלו לאחר שנים בא המלך ממדינת הים ושמע קול הבריות מלחשין אחר בנותיו ואומרים כ?כ?בר זנו בנותיו של מלך. מה עשה הוציא כרוז ואמר כל עמא לקמפון בא וישב עליהם בפרוזדור אמר להם בנותי כך וכך עשיתי וקלקלתם את עצמיכם מיד הוציאה כל אחת ואחת חותם בעלה (?וס?:) וסימנטרין שלו. קרא לחותנו. אמר ליה למי אתה נשאו אמר ליה אני חותנך הראשון לבתך הגדולה. זה

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מהו. אמר ליה חותם שלי וזה סימנטרין שלי. וכן לשני. באותה שעה אמר המלך בנותי גדורות מן העריות ואתם מליזין אותם חייכם שאני עושה בכס דינין. כך הם אומות העולם לפי שהיו מונים לישראל. ואומרים ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך. אם בנפשותן מפריכין. כל שכן בגופן ובנשותיהן באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא גן נעול אחותי כלה. גן נעול מהו גן נעול אמר הקדוש ברוך הוא גנתי נעולה והיא גנויה. **אמר** רבי פנחס בשעה שעה קרא הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על ההריון ואמר לו צא וציר אותם בכל קימורין של אבותם. אמר רבי אושיעא ראובן הראובני. שמעון השמעוני. אמר רבי מרינוס בר אושיעא הה"ד תימא ברוני סברוני. סינוי. רבי הונא בשם רבי אידי ה"א בראש התיבה הוא המעיד עליהם שהם בני אבותם. **אמר** רבי פנחס גן נעול אלו הבתולות. מעין חתום אלו הזכרים.. תני רבי בשם רבי נתן גן נעול שתי פעמים למה. אלא שתי ביאות לאשה אחת כדרכה ושלא כדרכה. רבי הונא בשם בר קפרא אמר בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים. שלא שנו שמותם ולא שנו לשונם. ולא אמרו לשון הרע. ולא נמצא בהם אחד פרוץ בעריות. לא שנו שמותם ראובן שמעון. ראובן ושמעון נחתין. ראובן ושמעון סלקין. ולא היו קורין לראובן רוכים? ולשמעון לא היו קורין ליליגי. וליוסף ליסטס. ולבנימין לא היו קורין אלכסנדר. ולא שנו לשונם. להלן כתיב ויבא הפליט ויגד לאברם העברי. וכאן כתיב אלהי העברים נקרא עלינו וכתוב כי פי המדבר אליהם בלשון **(382ב)** הקדש. ולא אמרו לשון הרע. שנאמר דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו. את מוצא דבר זה מופקד אצלם שנים עשר חדש ולא נמצא בהם אחד שהלשין על חבירו. ולא נמצא בהם אחד פרוץ על העריות שנאמר ויצא בן אשה ישראלית ויקוב בן האשה הישראלית את השם להודיע שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זה ופירשו הכתוב.. אמר רבי אבא שרה ירדה למצרים וגדרה עצמה מן העבירה וכל הנשים נגדרו בזכותה. יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן העבירה. ונגדרו בזכותו כל הזכרים. רבי פנחס בשם רבי חייא כדאי היתה גדרה גזורה שבזכותה נגאלו ישראל ממצרים מה טעם גן נעול אחותי כלה מה כתיב בתריה..

<ד,יג,א> שלחין פרדס רמונים תני רבי שמעון בן יוחי אחד שנפלה לו ירושה. במקל אשפה. והיה יורש עצל והלך ומכרה בדבר מועט וקל והלך הלוקח ונזדרז וחפר ומצא בה שימה ובנה בה פלטין גדולין התחיל הלוקח מהלך בשוק ועבדים הולכין אחריו מן השימה ההיא שקנה בה. התחיל המוכר רואה ונחנק ואמר ווי מה אבדתי. כך כשהיו ישראל במצרים היו משעבדים בטיט ולבנים והיו מאוסים בעיני מצרים. וכיון שראו דגלים דגלים הולכים חונים על הים. בתכסיסי מלכות התחילו המצרים נחנקים ואומרים מה זאת שלחנו מארצנו. שנאמר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו.. **אמר** לאחד שהיה לו שדה בית כור. והלך ומכרו בדבר קל והלך (המוכר) הלוקח וחפר בו גנות

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ופרדסים וכו'. רבי יוסי אומר לאחד שהיה לו קצצה של ארזים ומכרה בדבר קל והלך הלוקח ועשה בה תיבות ומגדלים שדה ושדות וכו'.

<ד,יג,ב> **דבר** אחר שלחך פרדס רמונים דמיא לפרדס דרמונים לישן בני נשא הוא מה שלח פלוני לאמסתייה רמונים.. רבי חנינא ורבי סימון. חד אמר הכניסה לו שלש עשרה. והוא הכניס לה שלש עשרה. מה שמפורש בספר ואלה שמות וזאת התרומה אשר תקחו מאתם (383א) זהב וכסף ונחשת והיא הכניסה לו שלש עשרה. מה שמפורש ביחזקאל. ואלבשך רקמה. רבי סימא אמר פורפירא תרגם עקילס אפליקא. ואנעלך תחש. תחות עורות תחשים ואחבשך בשש תחת שש ועיזים. ואכסך משי. רבי איבו אמר עשאן ממש (ל)עולם. ורבי יהודא בר סימון אמר הקיפן בענני כבוד המד"א לא ימוש עמוד הענן יומם ואעדך עדי זה זיין. תני רבי שמעון בן יוחי אומר זין שנתן להם בחורב שם המפורש כתוב עליו וכיון שחטאו נוטל מהם. רבי איבו אמר מאליו היה נקלף. ורבנן אמרי מלאך ירד וקלפו. ואתנה צמידים על ירך אלו שני לוחות הברית שחקק עליהם עשרה דברות המד"א. והלוחות מעשה אלקים המה. ורביד על גרונך אלו דברי תורה כד"א וכן לגרנותיך. ואתן נזר זה נזר הקדש. ועגילים על אזניך. זה הציץ. דתנינן הציץ דומה לטס של זהב ורוחב שתי אצבעות. ומקיף מאוזן לאוזן. ועטרת תפארת בראשך זה השכינה. המד"א. והיית עטרת תפארת ביד יי. וכתוב ויעבור מלכם לפנייהם ויי בראשם. ואילין תרתין אחרנייתא מה אינון ותעדי זהב וכסף ויצא לך שם בגוים.

כפרים עם נדרים רבי הונא אמר הכניסה לו היא שלש עשרה והוא הכניס לה ששה ועשרים שכן דרך החתן להיות כופל כתובתי של כלה.. רבי אחא אמר היא הכניסה כלים ובשמים. והוא הכניס לה כלים ובשמים. כלים על ידי משה. ובשמים על ידי שלמה. הה"ד ותתן למלך שלמה מאה ועשרים ככר זהב. רבי סימון אומר היא הכניסה לו כלים ובשמים שלא במנין. בא שלמה ופירש כפרים עם נדרים..

<ד,יג,ג> **דבר** אחר שלחך פרדס רמונים. שלחך עתיד הקדוש ברוך הוא לעשותם כפרדס רמונים לעתיד לבא. ואיזה זה זו הבאר מכאן היו ישראל מנסכין כל ארבעים שנה שהיו במדבר. רבי יוחנן אמר מן הבאר דאמר רבי יוחנן היתה מעלה להם הבאר מיני דשאים מיני זרעונים. מיני אילנות. תדע לך שהוא כן שכיון שמתה מרים (383ב) נפסקה הבאר מהם והיו אומרים לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון רבי לוי אמר מן האשכול על שם ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבי. אחד. אפשר כן אמר רבי אבא פירות היו גסין באותה שעה. ורבנין אמרי ממה שהיו תגרי גוים מוכרים להם לישראל. תני רבי שמעון בן יוחי עדיין לא נאסר יינם של גויים.

<ד,יג,ד> **דבר** אחר שלחך פרדס רמונים. שלוחך לעשות הפרדס רמונים לעתיד לבא. ואיזה זה הנחל. דכתיב ועל הנחל יעלה על שפתו וגו'. ועלהו לתרופה. מהו לתרופה אמר רבי יוחנן מציץ עליה ותרף מזונם. רב ושמואל חד אמר להתיר פה אלמים. וחד אמר

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

להתיר פה (של מעלי). עקרות. רבי חנינא ורבי יהושע בן לוי חד אמר להתיר פה של מעלה.
וחד אמר להתיר פה של מטה.

<ד,יג,ה> **דבר** אחר שלחך פרדס רמונים עתיד לעשות הפרדס רמונים ואיזה זה זהו אליהו. משפחת בית צריפא הית' בעבר הירדן. וקרבוה בני ציון בזרוע. ועוד אחרת היתה. ורחקוה בני ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב. רבי יהודה אמר לקרב אבל לא לרחק אלא לעשותם שלום. רבי שמעון או' להשוות המחלוקת. וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב אלא לעשותם שלום לעולם. שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו'.

<ד,יד,א> **נרד וכרכום** נרד נר דינון. כרכום כמשמעו. קנה זה קנה בושם שנאמר וקנה בושם. וקנמון אמר רבי הונא בשם רבי יוסי. קנמון היה גדול בארץ ישראל והיו אוכלים ממנו עזים וצבאים. מור אינמרכון. ואהלות למה נקרא שמן אהלות. רבי יוסי אמר פילטא. רבי אבא בר יודא בשם רבי יהוד' מפני שהוא בא דרך אהלים ורבנין אמרין שהוא פיסא באהל ומהיכן היו בנות ישראל צנועות והכשרות מתקשטות ומשמחות לבעליהן. כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר. רבי יוחנן אמר מן הבאר. הה"ד מעין גנים באר מים חיים. רבי אבהו אמר מן המן הה"ד מור ואהלות קציעות כל בגדותיך.

<ד,טו,א> **מעין גנים באר מים חיים** אמר רבי יוחנן ארבעים ושמונה (א384) פעמים נאמר בתורה באר כנגד ארבעים ושמונה פעמים שנתנה בהם התורה. הה"ד (!כ?) מעין גנים בא' מ"ח. ונוזלים מן לבנון. אמר רבי עזריא זה מזיל מקצת דבר וזה מזיל מקצת דבר. עד שתהא הלכה יוצאת כמין לשונו. אמר רבי תנחומא זה מליזין מקצת דבר. וזה מליזין מקצת דבר עד שתהא הלכה יוצאת כמין לחייו..

<ד,טז,א> **עורי צפון ובואי תימן** רבי אלעזר ורבי יוסי בר חנינא רבי אלעזר אמר שלמים הקריבו בני נח. רבי יוסי אומר עולות הקריבו בני נח. מתיב רבי אלעזר לרבי יוסי והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו. ומחלביהן. דא מה עבד לה. רבי יוסי אומר מן שמניהון. מתיב רבי אלעזר לרבי יוסי. וישלח את נערי בני ישראל דא מה עבד לה. רבי יוסי או' שלמים בגופן בלא הפשט ונתוח.. מתיב רבי אלעזר כתיב ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלהים עולה לשם עולה. ושלמים לשם שלמים דא מה עבד לה. רבי יוסי בר חנינא אמר לאחר מתן תורה בא יתרו ואחר אמר קודם מתן תורה ולא פליגי. מאן דאמר קודם מתן תורה בא יתרו עולות הקריבו בני נח. ומאן דאמר אחר מתן תורה בא יתרו. שלמים הקריבו בני נח. ודאי מסייעא לרבי יוסי בר חנינא. עורי (צ)[פ]ון זה העולה שנשחטה בצפון. ולמה קורין לה עורי. שהיה ישן ונתעורר. ובאי תימן אלו השלמים שנשחטין בדרום ולמה קורין אותה ובאי דבר שלא חדש. רבי אבא בר כהנא ורבי חננא בר

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

פפא ורבי יהושע בן לוי. אף הדין קרא מסייעא לרבי יוסי זאת תורת העולה היא העולה שהקריבו בני נח בתחלתה. וכד הוי מטי גבי שלמים אמר וזאת תורת זבח השלמים. אשר הקריבו לא נאמר אלא אשר יקריב מכאן ולהבא. מה מקיים רבי אלעזר קרא דין עורי צפון ובואי תימן לכשיתעוררו הגליות שנתונות בצפון ויבאו ויחנו בדרום המד"א הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ. לכשיתעורר גוג ומגוג שנתון בצפון ויבא ויפול בדרום המד"א ושובבתיך וששאתיך.. לכשיתעורר מלך המשיח שנתון בצפון ויבא ויבנה בית המקדש שנתון בדרום המד"א העירותי (ב384) מצפון ויאת. הפיחי גני יזלו בשמיו. אמר רבי חוניא בשם רבי יהושע בן לוי לפי שבעולם הזה כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת. וכשרוח צפונית מנשבת אין רוח דרומית מנשבת. אבל לעתיד לבא מביא רוח א[ר]גטטס בעולם ומנהיג שתי רוחות כאחד ושתייהם משמשות הה"ד אומר לצפון תני. ולתימן אל תכלאי..

יבא דודי לגנו אמר רבי יוחנן למדתך תורה דרך ארץ שלא יהיה החתן נכנס לחופי עד שתתן לו הכלה רשות הה"ד יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו..

ה,א,א <באתי לגני אחותי כלה אמר רבי מנחם חתניה דר' אלעזר בר אבונא בשם רבי שמעון בן יוחי באתי (ל)גני אחותי כלה אין כתיב כאן אלא לגני. לגנוני במקום שהיה עקרו מתחלה. ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה. הה"ד וישמעו את קול יי אלקים מתהלך בגן. אמר רבי אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך. קפיץ וסליק קפח וסליק. חטא אדם הראשון ונסתלק לרקיע ראשון. חטא קין ונסתלק לב'. חטא אנוש. ונסתלק לג'. דור המבול לרביעי. דור המג(לד)[דל] לחמישי. דור אנשי סדום לששי. המצריים לשביעי. וכנגדם עמדו שבעה צדיקים והורידוהו לארץ. ואילו הן. אברהם הורידה [2]מששה [1]לשבעה. יצחק מששה לחמישי. יעקב מחמישי לארבע. לוי מארבע לשלשה. קהת משלשה לשנים. עמרם משני לראשון. עמד משה והורידה לארץ. הה"ד וירד יי על הר סיני. אמר רבי יצחק כתיב וענוים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה. ישכנו שכינה עליה. ואימתי שרתה שכינה עליה. ביום המשכן שנאמר וביום הקים את המשכן. ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן. רבי עזריא בשם רבי יהודי אומר למלך שכעס על מטרונה והוציאה מתוך פלטרין שלו. לאחר זמן בקש להתרצות לה. שלחה ואמרה לו אם תעשה לי דבר חדש תבא אצלי. כך לשעבר היה הקדוש ברוך הוא מקבל הפורענות מלמעלה דכתיב וירח יי את ריח הניחוח. עכשיו מלמטה הה"ד באתי לגני אחותי כלה. אריתי מורי עם בשמי זה קטרת הסמים וקומץ הלבונה אכלתי יערי עם דבשי. אלו דברי עולה ואמורי קדשי קדשים. שתיתי (א385) ייני עם חלבי. אלו הנסכים ואמורי קדשים קלים. אכלו רעים אלו משה ואהרן. שתו ושכרו דודים. אלו נדב ואביהוא שנשתכרו בצרתן.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

אמר רבי אידי בקש דוד עליו השלום להקריב קרבנו כקרבן של נשיאים הה"ד עולות מחים אעלה לך עם קטרת אלים. אי זה הוא קרבן שיש בו פרים ועתודים ואלים הוי אומר זה קרבן של נשיאים הה"ד ולזבח השלמים בקר שנים. אמר רבי שמעון בר יוסינא למה הוא קורא לנשיאים רעים. אלא שהתכוון להאחיבם ולקרבם. אמר רבי שמעון בכל מקום היחיד מביא חטאת ונדבה. וכאן חטאת ונדבה. בכל מקום אין קרבן יחיד דוחה טומאה ושבט בכל המקום אין היחיד מביא חטאת על חטאו. **דבר** אחר אכלו רעים אלו הנשיאים. שתו ושכרו אלו הנסיכים. דבר אחר אכלו רעים אמר רבי ברכיה משל למלך שעשה סעודה. וזמן האורחים ונפל השרץ לתוך התמחוי שאלו משך המלך את ידו היו הכל מושכין את ידיהם אלא פשט המלך את ידו ופשטו הכל את ידיהן. אמר רבי ינאי למלך שעשה סעודה וזמן האורחים אצלו והיה מחזיר עליהם ואומר להם יערבו לכם ויבסס לכם. אמר רבי אבהו למלך שעשה סעודה וזמן אורחים אצלו לכשאכלו אמר להם טלו מנה זו יפה. ותנו לבעל הבית. אוף הכא נמי באתי לגני. אחותי כלה אכלתי אוף אתון אכלון. שתיתי אוף אתון שתו ושכרו דודים.

<ה,ב,א> אני ישנה ולבי ער אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אני ישנה מן המצוות. ולבי ער לגמילות חסדים אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותם. אני ישנה מן הקרבנות ולבי ער לקריאת שמע ולתפלה. אני ישנה (ל) מן הגאולה. ולבו של הקדוש ברוך הוא ער לגאלני. אני ישנה מבית המקדש. ולבי ער לבתי כנסיות ולבתי מדרשות אני ישנה מן הקץ ולבי ער לגאולתו של הקדוש ברוך הוא.. אמר רבי חייא בר אבא היכן מצינו שנקרא הקדוש ברוך הוא לבן של ישראל מן הדין קרייא דכתיב צור לבבי וחלקי אלקים לעולם..

<ה,ב,ב> קול דודי דופק על ידי משה בשעה שאמר ויאמר משה כה אמר יי כחצות **(385ב)** הלילה.

פתחי לי אמר רבי ייסא אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני פתחו לי. פתח אחת של תשובה כחדודה של מחט ואני פותח לכם פתחים עגלות וקורוניות נכנסות בו.. רבי תנחומא ורבי חוניא ורבי אבהו בשם ריש לקיש. כתיב הרפו ודעו כי אנכי אלקים אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הרפו ממעשיכם הרעים ועשו תשובה כהרף עין ודעו כי אנכי אלהים וגו'. רבי לוי אומר אלו היו עושין ישראל תשובה אפילו יום אחד היו נגאלין ומיד בן דוד בא מה טעם היום אם בקולו תשמעו.

אחותי במצרים שנתאחו לי בשתי מצות בדם פסח ובדם מילה. הה"ד ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדומיך חי זה דם הפסח ואומר לך בדמיך חי זה דם מילה.. רעייתי שריעו אותי בים ואמרו זה אלי ואנוהו יי ימלוך לעולם ועד.. יונתי במרה שמשם נצטוו ונצטווינו כל המצוות וצדקות ומעשים טובים כיונה זו שמצויינת במה שם שם לו חק ומשפט. תמתי תמותי שנתממו עמי בסיני. ואמר כל אשר דבר יי נעשה ונשמע.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

רבי ינאי אומר תומתי כביכול לא אני. גדול ממנה ולא היא גדולה ממני.. רבי יהושע דסכנין משום רבי לוי תאומתי מה התאומים הללו. אם חושש אחד מהם בראשו חברו מרגיש כך כביכול אמר הקדוש ברוך הוא עמו אנכי בצרה.. שראשי נמלה טל קווצתי רסיסי לילה.. כי הנה אנכי מצוה והכה הבית הגדול רסיסים לא דמי הדין (רסיס) ריסא להדין בזעא. הדא ריסא לית מיניה איליסים. ברם הדין בזעא. אית מיניה איליסים.

<ה,ג,א> פשטתי את כתנתי אמר רבי יוחנן אפילו תמה שבתמות יודעת לפשוט וללבוש. ואת אמרת פשטתי את כתנתי וגו'. רבי יוחנן ורבי חנינא תרווייהו אמרי יום שנזדווג להם נבוכד נצר הרשע לישראל עירם מהם שני לבושים גדולים לבוש כהונה ולבוש מלכות..

(א386) רחצתי את רגלי מטנוף עבודה זרה אף על פי כן דודי שלח ידו מן החור.. אמר רבי אבא בר כהנא וכי מה טיבו של חור זה להיות מגדל שרצים אלא כך אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כל ניסים שעשית לי על ידי כורש לא היה מוטב לעשותם לי על ידי דניאל או על ידי אדו(ם) צדיק אף על פי כן המו מעי. אמר רבי עזריא אמר הקדוש ברוך הוא גדי טב אנא ואתון אמרין ומעי המו עלי גם אני אמרתי מעי מעי אוחילה.

<ה,ג,א> פשטתי את (קט) כתנתי. אמר רבי יוחנן בשם ריש לקיש אפילו תמה שבתמות יודעת לפשט וללבוש. ואת אמרת פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה אלא מה זה לפי ששינת העצרת ערבה והלילה קצרה. רבי יודן אף פורס של עבודה זרה יודעת הייתי שאבק של אותו מקום משיאני לעבודה זרה אף על פי כן..

דודי שלח ידו מן החור אמר רבי כעני שמבקש צדקה. אף על פי כן ומעי המו עלי. והוא אמר אלי רחם ארחמנו נאום יי.

<ה,ה,א> קמתי אני לפתוח לדודי קמתי אני ולא אומות העולם לפתוח לדודי בתשובה. וידי נטפו מור מררים שאמרתי לעגל אלה אלהיך ישראל. ואצבעות מור עובר. אף על פי כן מור עובר שנאמר וינחם יי על הרעה..

על כפות המנעול שמשם ננעל בפניהם שלא יכנסו לארץ ישראל

<ה,ה,א> קמתי אני לפתוח לדודי אני ולא אומות העולם תרגם רבי יעקב בר אבונא לפני רבי יצחק. ויקומו ראשי האבות ליהודא ובנימין ליהודא שהוא מלך. ובנימין שבת המקדש לחלקו. וחלקו לכהנים מפני העבודה וללויים מפני הדוכן. לפתוח את דודי בתשובה. וידי נטפו מור מררים דגזר ואמר דיעבר פרת עבר. דלא עבר לא עבר.. אמר רבי יוחנן חשך השמש בצאתו לוי הוה קבל ההוא יומא ולא דנחא. יצא כורש לטייל במדינה

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

וראה המדינה שוממת אמר (ב386) מה טיבה של מדינה זו שוממות. היכן הם הזהובים. היכן הם הכספים. אמר ליה ולא הוא דגזרת ואמרת כל יהודאין ייפיקון ויבנון בי מקדשא מהנהון זהובים מהנהון כספים הוא דסלקא למבני בי מקדשא בההיא ענתה גזר ואמר מאן דעבר פרת עבר מאן דלא עבר לא יעבור. דניאל וחבורתו עלו באות' שעה אמרו מוטב שנאכל סעודת ארץ ישראל ונברך על ארץ ישראל. עזרא וסיעתו שהיה צריך לברר תלמודו לפני ברוך בן נריה ויעלה ברוך בן נריה. אמרו בן נריה אדם גדול ושיש היה. (וא) [פ]לו [ואפילו] בגלקטירא לא היה יכול להטעין. אמר ריש לקיש מקודש הבית לא עלה עזרא באותו שעה לשטן ולקטרג ולומר מוטב שישמש עזרא בכהונה גדולה מלשמש יהושע כהן גדול בן כהן גדול. אבל עזרא על ידי שהיה אדם גדול צדיק לא היה ראוי לשמש בכהונה גדולה כמותו. אמר רבי סימון קשה היא שלשלת של יחסים לפני הקדוש ברוך הוא להעקר ממקומה. על כפות המנעול שמשם ננעל פרת מפניהם..

<ה,ו,א> פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר. נתחטא נתמלא עלי עבירה. נפשי יצאה בדברו בדבורו של כורש. דגזר דעבר פרת עבר. דלא עבר לא יעבור. בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני.

<ה,ו,א> דבר אחר פתחתי אני לדודי. ודודי חמק עבר. נתחטא עלי עבירה כאשר עוברת. נפשי יצאה בדברו בדבורו מקול דבורו הראשון שנאמר אנכי יי אלהיך בקשתיהו וגו'..

<ה,ז,א> מצאוני השומרים הסובבים בעיר. זה תתני פחת עבר נהרא וחביריו. הכוני פצעוני כתבו על ירושלים שטנה. נשאו את רדידי מעלי. שומרי החומות. מלאכים שומרים החומות חומותיה של ירושלים אמר רבי אבא בר כהנא לשעבר היתה ירושלים נבנית אבן שמנה אמה. ואבן עשר אמות נתון תחת השן. וממנו היו בנות ישראל הצנועות והכשרות מתקשטות ומשמחות לבעליהן כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר.

<ה,ז,א> דבר אחר מצאוני השומרים שבטו של לוי דכתיב כי שמרו אמרתך. (א387) הסובבים בעיר המד"א עברו ושובו משער לשער. הכוני פצעוני הה"ד הרגו איש את אנשיו. נשאו את רדידי מעלי. זה הזיין תני רבי שמעון בן יוחאי זיין שניתן להם בחורב שם המפורש חקוק היה עליו וכיון שחטאו נוטל מהם. כיצ[ד] נוטל מהם. רבי איבו אמר מלאך ירד וקלפו. ורב אמר מאליו היה נקלף. שומרי החומות שומרי חומותיה של תורה. ..

<ה,ח,א> השבעתי אתכם בנות ירושלים וגומר שחולת אהבה אני מה חולה זה מצפה לרפואה. כך דור שבמצרים היו מצפים לגאולה..

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ה,ט,א> מה דודך מדוד היפה בנשים אומות העולם אמרו לישראל מה דודך מדוד
מה אלהיך מאלוהות מה פטרון מפטרונין וישראל אומרים להם
דודי צח ואדום צח לי במצרים ואדום לי במצרים שנאמר ועבר יי לנגוף את מצרים
וראה את הדם. צח לי בים שנאמר ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים ואדום לי בתוך
הים שנאמר וינער יי את מצרים בתוך הים. צח לי לאומות העולם בעולם הזה ואדום לי
לעולם הבא. רבי לוי פתר קרייא אבי תלת. צח לי בשבת. ואדום לי כל ימי השבת. צח לי
בראש השנה. ואדום לי כל ימות השנה. צח לי בעולם הזה. ואדום לי לעולם הבא.

<ה,י,א> דגול מרבבה אמר רבי אבא בר כהנא מלך בשר ודם מעטיפתו עבר ברם הכא
הוא אש. וכל משרתיו הוא אש. ואתא מרבבות קדש...

<ה,יא,א> ראשו כתם פז ראשו זה תורה. שנאמר יי קנני ראשית דרכו. כתם פז אלו
דברי תורה. שחביבין מזהב ומפז רב שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב רבי הונא בשם ריש
לקיש. שני אלפים שנה קדמה התורה לבריאת העולם מה טעם ואהיה אצלו אמון ואהיה
שעשועים יום יום. יומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנה שנאמר כי אלף שנה בעיניך כיום
אתמול כי יעבור. קווצותיו תלתלים זה הסרגול שחורות (387ב) כעורב אלו האותיות.
דבר אחר קווצותיו תלתלים על כל קוף וקוף תילי תילים של הלכות. דבר אחר רבי עזריא
אומר אפילו דברים שאתה רואה אותם שהם קוצים בתורה הם קוצי קוצים. רבי אלעזר
ורבי יהושע תילי תילים דאמר רבי אלעזר אפילו דברים שאתה רואה אותם שהם קוצים
בתורה תלי תלים הם ובמי הם מקיימות שחורות כעורב במי שהוא משכים ומעריב בהם..
רבי יוחנן ורבי שמעון בן לוי. רבי יוחנן אמר אין רנה של תורה אלא בלילה. על שם שנאמר
ותקם בעוד לילה. והגית בו יומם ולילה. וכן למדנו מרבי יוחנן שאין רנה של תורה אלא
בלילה. אמר רבי שמעון בן לקיש כד הוינא לעי באורייתא ביממא הות לי מנה מנהרא
בליליא. והגית בו יומם ולילה.

<ה,יא,ב> רבי יוחנן דצפורי פתר קרייא בתלוליות של עפר. מי שהוא טפש מה הוא אומר
מי יכול לקצות אי זה. מי שהוא פקח מהו אומר הריני קוצה שתי משפלות ביום ושתי
משפלות בלילה. ולמחר כן עד שאני קוצה כלה. ומי שהוא טפש. אומר מי הוא יכול ללמוד
את כל התורה. נזיקים. שלשים פרקים. כלים שלשים פרקים. והחכם אומר הריני לומד
שתי הלכות היום ושתיים למחר. עד שאני למד את כלה. אמר רבי ינאי ראמות לאויל
חכמות לככר נקוב שתלוי באוירו של בית. הטפש אומר מי יכול לזה. והפקח אומר ולא
אחר תלאו הריני מביא קנים קנים ומחברן זה עם זה. עד שאביאנו כך הטפש אומר מי
יכול ללמוד [ה]תורה שבלב. והפקח אומר והוא לא מאחר למדה. הרי אני לומד שתי
הלכות היום ושתיים למחר. עד שאני לומד תורה של חכם זה.. אמר רבי לוי לטרסקל נקב.
ששכר בעליו למלאותו מים הפועל הטפש אומר מה אני מועיל מכניס בזו מוציא בזו

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

והפקח אומר ולא שכרו אני נוטל ולא כל שכר חבית וחבית אני נוטל מבעל הבית. כך הטפש אמר הריני למד התורה ומשכחה. מה אני מועיל. והפקח אומר והלא שכר יגיעי נותן לי הקדוש ברוך הוא. דאמר רבי לוי אפילו דברים שאתה רואה קוצים בתורה תלי תילים הם יכולות להחריב את העולם ולעשותו תל המד"א תל עולם. כתוב שמע ישראל יי אלקינו יי אחד. אם (388א) תעשה מן (התלרת) הדלי"ת רי"ש תחריב את העולם. ולא תחללו את שם קדשי. כי לא תשתחוה לאל אחר. אם תחליף רי"ש בדלי"ת תחריב את העולם. כל הנשמה תהלל יה. אם תחליף ה"א בחי"ת תחריב את העולם. כחשו ביי. אם תחליף ביי"ת בכי"ף תחריב את העולם. אין קדוש כיי כי אין בלתך. כולא כלא ואת לא כלה. כי אין בלתך כי אין כלותך.

<ה,יא,ג> מי יכין לעורב צידו רבי אלכסנד אלכסנדראי בר חברין אומר אפילו מתכנשין כל באי עולם להלבין כנף אחד מן העורב אינם יכולים. כך אם מתכנשין כל באי עולם לעקור יו"ד אחת שהוא קטן שבאותיות שבתורה. אינם יכולים. ממי אתה למד משלמה המלך שעל ידי שבקש לעקור יו"ד מן התורה עלה וקטרג. ומי קטרג. רבי יהושע בן לוי אומר יו"ד שבידכה קטרג רבי שמעון בן יוחי אומר ספר משנה תורה קטרג. ועלה ונשתטח לפני הקדוש ברוך הוא. ואמר לפניו רבונו של עולם כתוב בתורתך דייתיקי. שאם מקצתה בטלה כלה בטלה. והרי שלמה המלך בקש לעקור יו"ד שבתורה. אמר הקדוש ברוך הוא הוא יהיה בטל. ואף אלף כיוצא בו. ויו"ד שבך אינו בטל. לעולם..

<ה,יא,ד> רבי יהושע בן קרחא אומר יוד שבשרי עלה ונשתטח לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבונו של עולם עקרתני משמה של צדקת זו. להיות נעקרת מן העולם אמר לו הקדוש ברוך הוא מתחלה היית בסוף של אותיות שם שרי ובשם נקבה עכשיו אני נותנך בשמו של זכר צדיק ובראשון של אותיות שמו של צדיק. הה"ד ויקרא משה להושע בן נון יהושע. רבי אלעזר בן אביני בשם רבי אחא היה אלף קורא תגר לפני הקדוש ברוך הוא ואומר רבונו של עולם נתתני בראש אותיות. והלא ביי"ו(ת) שנית אלי. ולא בראת בי העולם אלא בבי"ת. שנאמר בראשית ברא אלקים. אמר לו הקדוש ברוך הוא עולמי ומלו(א)ו. לא נבראו אלא בזכות התורה שנאמר יי בחכמה יסד ארץ. ולמחר אני נגלה ונותן תורה לישראל ואני נותן לך בראש של דברות ובך אפתח בתחלה. שנאמר אנכי יי אלהיך. בר חוטרא אמר ולמה נקרא שמו אלף שהוא מסכים מאלף דור. שנאמר דבר צוה לאלף דור..

<ה,יא,ה> (388ב) ר' יהודא פתר קריה בתלמידי חכמים שחורות כעורב אלו תלמידי חכמים שאף על פי שנראין כעורין ושחורין כעולם הזה לעתיד לבא לבא מראיהם כלפידים כברקים ירצצו. רבי שמואל בר יצחק פתר קרייה בפרשיות התורה. שחורות כעורב אלו פלמידות של תורה שאף על פי שנראית כעורות ושחורות כעורב מלאמרם ברבים אמר הקדוש ברוך הוא ערבות הם עלי. המד"א וערבה ליי מנחת יהודא וירושלים. תדע לך

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

שהדבר כן שהרי פרשת זב וזבה. לא נאמרו שתיהן כאחד. אלא זו בפני עצמה. וזו בפני עצמה. שנאמר איש כי יהיה זב מבשרו. ואשה כי תהיה זבה. ואשה כי יזוב דמה. ..
<ה,יא,ו> אמר רבי שמעון בן לוי תורה שנתן הקדוש ברוך הוא היתה עורה של אש לבנה. וכתובה באש שחורה. היא אש וחצובה מאש. והיא מלוכלכת באש. הה"ד מימינו אש דת למו.

<ה,יב,א> **עיניו** אלו סנהדרין שהם עינים לעדה. שנאמר והיה אם מעיני העדה. וגוי. מאתים וארבעים ושמונה אברים יש בו באדם. וכלן הולכים אחר העינים כך ישראל אין יכולים לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהם. על אפיקי מים אלו מימיה של תורה. דאמר רבי חמא בר עוקבא דברי תורה מגינים הם לכל מי שהוא עוסק בהם כל צרכם. רוחצות בחלב. אלו ההלכות שהן רוחצים אותם בשינים עד שעושים אותם נקיים כחלב. יושבת על מלאת על מלאתה של תורה..

<ה,יב,ב> דבר אחר יושבת על מלאת על מלאתה של ישראל. המד"א מלאתי משפט. רבי פנחס בשם רבי הושעיא רבא ארבע מאות ושמונים ואחד בתי כנסיות היו בירושלים מניין מלאתי. אמר רבי תנחומא על מלאת זה ממלא מקצת דבר וזה ממלא מקצת דבר. עד שתהא הלכה יוצאה כמין (לבונה) לבנון. אמר רבי תנחומא אלו ממלאין מקצת דבר ואלו ממלאין מקצת דבר עד שתהא הלכה יוצאה כמין לחייו..

<ה,יג,א> **לחייו כערוגת הבושם** אמר רבי ינאי ביומוי דזמנין תרתין חבורין (א389) והוינן נפקין ולעיין באורייתא בהירא אסטרין ולא כטעם. שהיתה זאת אומרת..
מגדלות מור(חק)[קח]ים אמר רבי תנחומא מה המגדל הרקחיי הזה יש בו מכל בשמים מכל מינים כך כהונה ולוייה ומלכות מיעקב.. שפתותיו שושנים זה תלמיד חכם שרגיל במשנתו ששפתותיו כשושן..
נוטפות מור עובר זה תלמיד שאינו רגיל במשנתו ששפתותיו נוטפות מור. אף על פי כן עובר הוא וחוזר ומברר תלמודו.

<ה,יד,א> **ידיו גלילי זהב** אלו לוחות הברית שנאמר והלוחות מעשה אלקים המה. גלילי זהב אלו דברי תורה שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב. אמר רבי יהושע בר נחמיה מעשה נס של סמפרינון והיא גלילין. רבי מנחמא בשם רבי א'ס'רון. אומר חצובין מגלגל חמה כיצד היו כתובין עשרת הדברים. חמשה על לוחות זה. וחמשה על לוחות זה על שם שנאמר גלילי זהב בדבר. רבי חנניא בן גמליאל הה"ד את הדברים האלה דבר יי וגוי. ורבנין אמרין עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה שנאמר. ידיו גלילי זהב. רבי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה. רבי סמאי אומר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה שנאמר לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה. טטרגונא

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ה,יד,ב> חנניא בן אחי יהושע אומר. בין כל דבר ודבר פרשיותיה ודקדוקיה של תורה היו כתובים. רבי יוחנן כד הוא פשיט קרייה והוא מטי להדין פסוקי ידיו גלילי זהב. הוה אומר יפה למדני בין אחי רבי יהושע. מה גל זה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין כל דבור ודבור פרשיותיה ודקדוקיה של תורה היו כתובים.

ממולאים כתרשיש זה התלמוד שהוא כים הגדול המד"א תרשישה והד"א כל הנחלים הולכים אל הים..

מעיו עשת שן זו תורת כהנים מה הלב הזה מעים (ב389) מכאן והכרעים מכאן והוא בתוך ר' כ? תורת כהנים שני ספרים מכאן ושני ספרים מכאן. והוא באמצע. עשת שן. מה עשת שן זה את עושה ממנו כמה יתרות כמה רמחים כך תורת כהנים יש בו כמה מצות כמה דקדוקים כמה קלים כמה חמורים כמה פעלים נותרות כתובים בתורת כהנים..

<ה,יד,ג> **מעולפת ספירים** כחם של בני אדם שהוא קשה כספיר הזה. רבי יודן ורבי פנחס ר' יודן אומר אין תימה שהספיר הזה רך הוא בא וראה מעשה שהיה באדם אחד שהביא ספיר אחד לרומי למכרו אמר לו הלוקח על מנת לבדוק אותו נבחין אותו לשבור ממנו חתיכה קטנה. נתנו על הסדין התחיל מכה עליו בפטיש נבקע הסדין ונחלק הפטיש. והספיר במקומו ולא חסר הה"ד מעולפת בספירים. אמר רבי אבא בר ממל אם נתעלף אדם בדבר תורה והלכה סוף שנעשה בהם קסם. ורבנין אמרין כל מי שעושה קסם בדבר תורה. סוף שהוא בהם מלך הה"ד קסם על דברי מלך..

רבי אלעזר ברבי שמעון אתו חמריא גבי אבוי למזבן עבור מן קריתא חמוניא יתיב גבי תנורא אמיה נוסחא והוא אכל כל צוותא אמרין ווי חיזא רישא שדיא בטיעני דהדין דומה שהוא מביא רעבון לעולם שמע קלהון מדנפקי למזבן טעניהום נסב חמריהון ואסקון לאוגרא אתון תבעין חמריהון ולא אשכחום יתהון תלון עיניהון וחמוון יתהון יתיבין באיגרא אזלין גבי אבוי. תנן ליה עובדא אמר לון דילמא מלה אשמעתוניה. אמרין ליה לא מארי אלא כקוכן. הוה עובדא אמר לון ולמה הכנסתם בו עין הרע. ומה אפשר דכין הוה או עליכון אינון מזונוי. לא ההוא דברא ליה ברא מזונוי. אף על פי כן אזולו ואמרין ליה מן שמי והוא מחית להום הנס האחרון היה קשה מן הראשון מן מסיק להום הוה מסיק להום חד אמר מאן נחית להון תרי תרי. וכיון שנתעסק בתורה אפילו טליתו לא היה יכול לסבול. לקיים מה שנאמר מעולפת ספירים.

בן בית (א390) אחד היה לו לרבן גמליאל והיה למוד ליטול קופה של ארבעים סאה ומוליכה אצל הנחתום אמר ליה כל הדון חילא טבא אית בך ולית את עסיק באוריתא כיון שנתעסק בתורה התחיל נוטל של שלשים של עשרים של שנים עשר. של שמנה סאים כיון דאמר סיפרא אפילו קופה של סאה לא היה נוטל. ואית דאמר אפילו סאניה לא היה יכול לקיים מה שנאמר מעולפת ספירים..

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ה,טו,א> **שוקיו עמודי שש** זהו עולם. עמודי שש שהיה מיוסד לשהה ימים ששת ימים עשה י"י מיוסדים על אדני פז. אלו פרשיותיהם של תורה. שנדרשת לפנייהם ולאחריהם ולמה הן דומות לעמוד זה שהיה לו בסיס מלמטה. וקיפוג ודוסיס מלמעלה כך פרשיות התורה נדרשת לפנייהם ולאחריהם. לפנייהם מנין שנאמר ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע ומה כתיב בתריה וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל. וכי מה ענין זה אצל זה. מה סנה מנרוש הוא אזיל ומתעבר ברבים מתוך שהוא נכנס ויוצא לתוך ביתו הוא נחשד על שפחתו אמר לא חטאת אני חייב. ולא אשם אני חייב. חטאת אני מביא. אשם אני מביא. דאמי רבי יודן בשם רבי לוי אלו שנוהגין היתר בשפחות לעולם עתידין הם להתלות בקדקדי ראשיהם. לעתיד לבא. הה"ד אך אלקים ימחץ ראש אויביו קדקד שער מתהלך באשמיו. ונדרשות לאחריהן כיצד כתיב שלש שנים יהיה לכם ערלים מה כתיב בתריה לא תאכלו על הדם לא תנחשו אמר הקדוש ברוך הוא לערלה אתה ממתין שלש שנים ולאשתך אינך ממתין שתטהר מטומאת נדתה. לערלה אתה ממתין שלש שנים ולבהמתך אי אתה ממתין עד שתמצא במה שתקיים מצות הדם. הה"ד ויגידו לשאול לאמר הנה העם חוטאים ליי לאכול על הדם. ויאמר שאול? חו:צו לעם ואמרתם להם הגישו אלי. והביאו אלי איש שורו ואיש שיו ושחטתם בזה ואכלתם בזה. מהו בזה רבנין אמרין סכין בת י"ד הראה להם חשבון בז"ה אמר להם בסדר הזה היו שוחטים ואוכלים ואימתי ואימתי פרע להם הקדוש ברוך הוא במלחמה דכתיב והיה ביום (ב390) מלחמת ולא נמצא חרב וחנית ביד כל העם אשר את שאול ואת יהונתן ותמצא לשאול ולא נמצא. אמר רבי אבא ומי המציאה לו רבי חגי בשם רבי יצחק מלאך המציאה לו. ורבנין אמרין הקדוש ברוך הוא המציאה לו דכתיב ויבן שאול מזבח ליי אותו החל לבנות מזבח. וכמה מזבחות בנו ראשונים. נח בנה מזבח. אברהם בנה מזבח. יעקב בנה מזבח. ואת אומר אותו החל לבנות מזבח. אלא אותו החל להיות ראש למלכים. אמר רבי יודן לפי שנתן את נפשו על הדבר הזה העלה עליו הכתוב כאלו אותו החל לבנות מזבח ליי.

<ה,טו,ב> רבי שמעון בר יוסי בן לקוניא אומר לפי שבעולם הזה אדם בונה בנין ואחר מכלה אותו. אדם נוטע ואחר יאכל אותו. אבל לעתיד לבא מה כתיב לא יבנו ואחר ישב לא יטעו ואחר יאכל. לא יגיעו לריק. ולא ילדו לבהלה וגו'..

<ה,טז,א> **חכו ממתקים** כתיב כה אמ' יי לבית ישראל דרשוני וחיו. יש לך חיד מתוק מזה שנאמר חי אני נאום יי אלקים אם אחפוץ במות הרשע. יש לך חיד מתוק מזה. כי לא אחפוץ במות המת. ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה יש לך חיד מתוק מזה. אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות הא כיצד תני רבי שמעון בן יוחאי. הרי אדם צדיק כל ימיו ובסוף הוא יעשה רשע עליו הכתוב אומר (צד) כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה. הרי שהיה אדם רשע כל ימיו ולבסוף נעשה צדיק עליו הכתוב אומר וברשעתו אשר עשה לא יכשל בה. ביום שובו מרשעתו. אמר רבי יוחנן ולא עוד אלא שכל עבירות שעשה מונה

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

לו הקדוש ברוך הוא זכיות הה"ד מור ואהליות וקציעות כל בגדותיך כל הבגידות שבגדת
בי הרי הן כמור ואהליות לפני. תני בן כמה שנים הכיר אברהם את בוראו. רבי חנינא ורבי
יוחנן דאמרי תרוייהו בן ארבעים ואחד שנים. הכיר אברהם את בוראו. בן לקיש אומר בן
שלש שנים הכיר אברהם את בוראו שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי. מניין עקב..

<ה,טז,ב> אמר רבי שמעון (א391) בן נחמן בשלשה מקומות מתוכח הקדוש ברוך הוא עם
ישראל ושמחו אומות העולם שמחה גדולה. ולבסוף יצאו בבשת פנים בשעה שאמר להם
הנביא לכו נא ונוכחה יאמר יי. שמחו אומות העולם ואמרו היאך יכולין להתוכח עם
בוראם עכשיו הוא מכלה אותן מן העולם כיון שראה הקדוש ברוך הוא שאומות העולם
שמחים הפכה להם לטובה. הה"ד אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. תמהו א"ה
ואמרו זו תשובה וזו תוכחה אלא לא אתא אלא להתענג עם בנוי ובשעה שאמר הקדוש
ברוך הוא שמעו הרים את ריב יי וגוי. כי ריב ליי עם עמו ועם ישראל יתוכח וגוי. כיון
שראה הקדוש ברוך הוא שמחתן של אומות העולם. על ישראל הפכה להם לטובה. הה"ד
עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך. זכור נא עמי מה יעץ בלק מלך מואב וגוי תמהו אומות
העולם ואמרו היאך הוא מתוכח עמהם. לא בא אלא להתענג עם בניו.. ד? בשעה שאמר
(ורב) וריב ליי עם יהודא שמחו אומות העולם שמחה גדולה. וכיון שראו (ה)[ש]הקדוש
ברוך הוא הפכה להם לטובה שנאמר בבטן עקב את אחיו. עצבו עצבון גדול. אמר רבי יודן
לאשה אלמנה שהיתה קובלת על בנה לדין. כיון דחמאת דיינא דדאין לפה בנור ובזפת
ומגבלין ומגלבין אמרה אין מהודעא ליה לדיינא. סרחנא דברי קטיל ליה כיון שאתה
דיינא לדיינא. אמר לאמיה מה סרח הדין בריך עלך. אמרי ליה מארי כד הוה במעיי הוה
בעט בי. אמר לה לאו בר ענשא הוא. הה"ד בבטן עקב את אחיו. רבי אלעזר בר סימון אמר
אלוהו של יעקב אבינו חלק לו כבוד.

<ה,טז,ג> רבי עזריא ורבי אחא בשם רבי יוחנן אמרי בשעה שאמרו ישראל בסיני אנכי
יי פרחת נשמתם הה"ד אם יוספים אנחנו לשמוע הה"ד נפשי יוצאה בדברי. חזר הדבור
לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבונו של עולם אתה קיים ותורתך קיימת ושלחתני אל
מתים כלם מתים באותו שעה חזר הקדוש ברוך הוא והמתין להם. הה"ד קול יי בכח.
אמר רבי חמא בר חנינא קול יי בכח. לבחורים. קול יי בכח. לשישיים. (ב391) תני רבי
שמעון בן יוחאי תורה שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל החזירה להם נפשותם הה"ד תורת
יי תמימה משיבת נפש.

דבר אחר חייו ממתקים למלך שדבר כנגד בנו ונתיירא ונשמטה נפשו ממנו כיון שראה
שנשמטה נפשו התחיל מגפף ומנשק אותו ומפתהו ואומר לו מה לך בני יחיד. אתה לא
אני אביך כך כשדבר הקדוש ברוך הוא עם ישראל אנכי יי אלהיך מיד פרחת נשמתם. כיון
שמתו התחילו המלאכים מגפפים ומנשקי אותם ואומרים להם אל תראו בניס אתם ליי
אלקיכם והקדוש ברוך הוא ממתיק בחכם הדבר ואומר להם לא בני אתם אנכי יי אלהיך.
עמי אתם חביבין לפני והתחיל מפתה אותם עד שחזרה נשמתם והתחילו מבקשים לפניו.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

הוי חכו ממתקים. התחילה התור' מבקשת רחמים על ישראל מהקדוש ברוך הוא ואמרה לפניו רבונו של עולם יש מלך משיא בתו והורג את בן בתו. כל העולם כלו שמח בשבילו ובניך מתים מיד חזרה נשמתם הה"ד תורת י"י תמימה משיבת נפש..

<ה,טז,ד> רבי אחא ורבי תנחום בר אחא בשם רבי יוחנן ואת שבתותי קדשו. במה את מקדשו אקדשהו במאכל ובמשתה וכסות נקייה דכתיב והיה לאות ביני וביניכם אני י"י נאמן לשלם שכר טוב. אמר רבי אחא בר אבא בנוהג שבעולם אדם עושה מלאכה עם בעל הבית ועל ידי שהוא מאכל את עצמו בטיט הוא נותן לו שכרו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא מזהיר לישראל ואומר להם אל תנבלו עצמיכם בדבר רע ואני נותן לכם שכר טוב לעולם הבא הה"ד אל תשקצו את נפשותיכם. ושרט לנפש. אני י"י אלהיכם נאמן לשלם שכר.

<ה,טז,ה> רבי יודן בשם רבי חמא בר חנינא. ורבי ברכיא בשם רבי אבהו אמר כתיב ואבדיל אתכם מן העמים. אלו נאמר ואבדיל את העמים מכם לא היתה תקומה לשונאיהם של ישראל אלא נאמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי לשמי לי לעולם. אמר רבי אחא מכאן שאמר הקדוש ברוך הוא לאומות העולם שיעשו תשובה ויקרבו תחת כנפיו. אמר רבי כל מעשיהם של ישראל הם משונים מאומות העולם בחרישתם בזריעתם. (א392) בקצירתן. בעמורין. בדישן. בגרניהם. ביקביהם. בגגותיהם. בבכורותיהן. בבשרם. בתגלחתן. במנינם. בחרישתן. שנאמר. לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. בזריעתם. שנאמר לא תזרע כרמך כלאים בנטיעתם שנאמר וערלתם ערלתו את פרו. בקצרתם. ובקצרכם את קציר ארצכם. ובעמורין שני ושכחת עומר בשדה. בגרנס ויקבם מלאתך ודמעך לא תאחר. וכתיב כתבואת גורן וכתבואת יקב. בגגותיהם שנאמר ועשית מעקה לגגך. בבכורותיהם שנאמר כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליי. בבשרם. שנאמר ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם. במנינם. כי תשא את ראש בני ישראל ישראל מונין ללבנה. ואומות העולם לחמה.

<ה,טז,ו> רבי ברכיה אמר תרתי חדא בשם כהנא וחדא בשם רבי לוי. חדא בשם כהנא היא קלסתו והוא קלסה. היא קלסתו ממעלה למטה. שהיה בעליונים והשרה שכינתו בתחתונים והוא מקלסה מתחתן למעלה. שהוא במדרגה התחתונה והוא עתיד להעלותה. שנאמר ונתנך י"י אלהיך עליון. וחדא בשם רבי לוי למלך שקדש אותה מטרונה. ואמר מבקש אני לראותה. כיון שראה אותה התחיל מקלסה ומשבחה. הה"ד. זאת קומתך דמתה לתמר. גם היא אמרה רוצה אני לראותו. כיון שראה אותו לקלסו. הה"ד חכו ממתקים וכלו מחמדים..

<ו,א,א> **אנה הלך דודך היפה בנשים** אומות העולם אומר לישראל אנה הלך דודך למצרים. לים. לסיני אנה פנה דודך מה כנסת ישראל משיבם מה טיבכם שואלים אתם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

עליו. ואין לכם חלק בו. מאחר שנדבק בי. יכול הוא לפרש ממני כלהן דהוא לגבי. הוא אתי לי.

<ו,ב,א> **דודי ירד לגנו לערוגת הבשם** אמר רבי יוסי בר חנינא הפסוק (לא) הזה לא ראשו סופו ולא סופו (ל)ראשו לא הוה צריך קרא למימר אלא דודי ירד לרעות בגנים ואת אמרת ירד לגנו אלא דודי זה הקדוש ברוך הוא. לגנו זה העולם. לערוגת הבושם זה ישראל. לרעות בגנים אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ולקוט (ב392) שושנים לסלק את הצדיקים שבישראל. מה בין מיתת זקנים למיתת נערים. רבי יהודא ורבי אבהו. רבי יהודא אומר הנר הזה בזמן שהוא מכבה מאליו יפה לו ויפה לפתילה. ובזמן שאינו כבה מאליו רע לו ורע לפתילה. רבי אבהו אומר (בזמן) התאנה הזו בזמן שנלקטת בעונתה רע לה ורע לתאנה.

<ו,ב,ב> יומא חדא הוה רבי חייא בר אבא ותלמידיו הוה נהוגין תחות חד תאינה. ובכל יום ויום היה משכים בעל התאינה ומלקט תאינתו. אמרו נשבוק את מקומינו. שמא הוא חושדן מה עשו הלכו וישבו במקום אחר. השכים בעל התאנה ללקוט. התאנים ולא מצאן. אמר להם רבותי מצוה אחת הייתם עושים לי ואתם מבקשים למענה ממני. אמרו לו חס ושלום. אמר להם ומפני מה הנחתם מקומכם וישבתם במקום אחר. אמרו לו אמרינן שמא אתה חושדני. אמר להם חס ושלום אלא אומר לכם מפני אני משכים ללקוט. תאנתי. שכיון שהחמה זורחת על התאנים הם מתלעות מיד חזרו לתמן ההוא יומא אשכחון ולא לקט. נטלו מהם ופצעו אותם ומצאום מותלעות אמרו יפה אמר בעל התאנה ואם הוא יודעה עונתה של תאנתו והוא לקטה. כך הקדוש ברוך הוא יודע אימתי עונתם של צדיקים לסלקם והוא מסלקם.

<ו,ב,ג> **אמר** רבי שמואל בר נחמן למלך שהיה לו פרדס ונטע בו שורות של אגוזים ושל תפוחים ושל רמונים ומסרו ביד בנו בזמן שבנו עושה רצונו. היה המלך מחזיר ורואה אי זה נטיעה יפה בעולם. והיה עוקרה ומביאה ושותלה בתוך אותו הפרדס. ובזמן שלא היה בנו עושה רצונו. היה המלך רואה איזה נטיעה יפה בתוך הפרדס. ועוקרה ושותלה במקום אחר. כך בזמן שישראל עושין רצונו של מקום רואה אי זה צדיק יש באומות העולם כגון יתרו ורחב מביאו ומדבקו בישראל וכל זמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום רואה אי זה צדיק וישר וכשר וירא שמים ונוטלו מביניהם. והמשל על אלו החכמים

<ו,ב,ד> כד דמך ר' חמא בר אביי בר אחתיה דבר קפרא אמרו לרבי יוחנן עול ואפטר עלויה. אמר לון ייעול ריש (א393) לקיש. דהוא תלמידיה דהוא ידע חייליה. על רבי שמעון בן לקיש ואפטר עלוי. דודי ירד לגנו לערוגת הבושם והוא ידע במעשיו של ר' חמא וסלקו מן העולם.

<ו,ב,ה> כד דמך רבי סימון בן זבד עאל רבי ואפטר עלויה והחכמה מאין תמצא ונעלמה מעיני כל חי. תהום אמר לא בי היא. ארבע דברים שהם תשמישו של עולם. ואם אבד ויש

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

להם חליפין. ואלו יש להם כי יש לכסף מוציא ומקום לזהב יצוקו. ברזל מעפר יוקח וגוי. תלמיד חכם אם מת מי הביא תמורתו. אנו שאבדנו את רבי סימון מהיכן נמצא כמוהו. הוי אומר והחכמה מאין תמצא. אמר רבי לוי מציאה מצאו שבטים דכתיב ויצא לבם ויחרדו. אנו שאבדנו את רבי סימון בר זבד מהיכן אנו מוצאין תמורתו. הוי והחכמה מאין תמצא.

<ו,ב,ו> כד דמך רבי בון דומה למלך שיש לו כרם ושכר עליו פועלים והיה שם פועל אחד משתכר במלאכתו יותר מכלם. כיון שראהו המלך כשר במלאכתו יותר מכלם אחזו בידו והתחיל מטייל עמו. ארוכות וקצרות. לעת ערב באו הפועלים (ליתן) [ליטול] שכרן ונטל עמהם שכרו שנתן לו המלך כנגד כלם. התחילו כל הפועלים מצירים. אמרו לו אדונינו המלך אנו שיגיענו כל היום וזה לא יגע אלא שתיים או שלש שעות ביום והוא נוטל שכרו כמותינו אומר להם המלך מה אתם מצירים יגע זה בשתיים מה שלא יגעתם אתם כל היום כלו. כן יגע בון בר חייא לעשרים שמנה שנה בתורה. מה שלא יגע תלמיד וותיק. למאה שנה. אמר רבי כל מי שהוא יגע בתורה בעולם הזה אף לעתיד לבא אין מניחין אותו לישן אלא מוליכין אותו לבית מדרשו של שם ועבר ושל אברהם יצחק ויעקב ושל משה. ועד היכן עד ועשיתי לך שם גדול..

<ו,ד,א> **יפה את רעיתי כתרצה** רבי יהודא בר סימון פתר קרייה בקרבנות. כתרצה אלו הקרבנות המד"א. ונרצה לו לכפר עליו. נאוו כירושלים אלו הקרבנות. כד"א כצאן קדשים כצאן ירושלים.

(393ב) דבר אחר יפה את רעיתי אלו נשי תרען. דאמר רבי נשי תרען כשרות היו ועמדו ומיחו על עצמן ולא נתנו ל?מ?וני מנזמיהן למעשה העגל. אמרו (ל) מה לי סטטרין הקשה שיבאו הקדוש ברוך הוא סטטרין הרך לו על אחת כמה וכמה. נאוו כירושלים שכל מי שהיה רוצה ומבקש טיפוסין של פעור היה הולך ומוצאה בירושלים הה"ד ופסיליהם מירושלם ומשומרון..

<ו,ד,ב> **דבר** אחר יפה את רעיתי כתרצה נשיא' (כ)תרצה כד את בעיא לית את צריכא מילף מכלים מי אמר להם להביא עולות ובקר ולעשות המשכן לא מהם. ובהם הביאו אותם הה"ד וביאו את קרבנם לפני יי שש עגלות צב. כנגד ששה רקיעים. ולא ששה הם. אמר רבי אבון הן דמלכא שם טימוקין כנגד שבעה ארצות ארץ ארקא אדמה גיא (ה) ציה נשיה תבל. וכתוב והוא ישפוט תבל בצדק שש כנגד מערכי שנה. שש כנגד ששת ימי בראשית שש כנגד שש אמהות שרה רבקה רחל לאה זלפה בלהה. צב דמה לקלינון. צב מצויינת. צב מטוכסת צב כל צבא הלויים העומדים על הדוכן. תני בשם נחמיה. כמין קדי?מ?נון. היו. שלא יהיו כלי שרת מבקעים ושנים עשר בקר כנגד שנים עשר נשיאים. עגלה על שם שני הנשיאים. ושור לאחד מלמד שלא לקחום בדמים אלא זה הביא שור וזה הביא שור זה הביא עגלה וזה הביא עגלה. ויקריבו אותם לפני המשכן. מלמד שמסרום

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

לצבור. ויאמר יי אל משה לאמור. מהו לאמור אמר לו הקדוש ברוך הוא צא ואמור להם דברי שבח ונחמות. אמר רבי אושיעא אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליכם דבר הייתי צריך לסבול בו את עולמי. והבאתם לי באותי (ש נתן) שעה נתיירא משה ואמר שמא תאמר רוח הקדש נסתלקה ממני ושרתה על הנביאים או שמא נברא אחר עמד וחדש את ההלכה. אמר לו הקדוש ברוך הוא משה אלו הייתי אומר להם שיביאו לך הייתי אומר לך שתאמר להם. אלא קח מאתם והיו מהו קח מאתם מאתם והיו מהו קח מאתם היו הדברים. ומי נתן להם העצה. אמר (א394) רבי סימון שבטו של יששכר אמר להם המשכן הזה שאתם עושים פורח הוא באויר עשו לו עגלות עשו עגלות כדי שיהא נטען בהם. הוא שכתוב משבחו שבטו של יששכר. שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים. מהו לעיתים. רבי תנחומא אמר לקירסין. רבי יוסי בר קסרייא לעבורים לדעת מה יעשה ישראל שהיו יודעים את הקודם ראשיהם מאתים אלו ראשי סהדריות שהיה שבטו של יששכר מעמיד וכל אחיהם על פיהם מלמד שכל אחיהם היו מסכימים ההלכה על פיהם כהלכה למשה מסיני. באותו שעה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם שמא תמות אחת מן הפרות וישאר אחת מהגלגלים ונמצא קרבנם של נשיאים פסול. ונמצא עבודת המשכן בטלה מיד. ויאמר יי אל משה לאמר קח מאתם והיה נתק להם ההויה שיהיו חיות וקיימות לעולם ולעולמי עולמים עד היכן היו קיימות רבי יודן ורבי (נחמיא) חנינא בשם רבי קפרא עד הגלגל הה"ד בגלגל שוורים זבחו גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי. והיכן הקריבו אותם. אמר רבי בון (ביום) [בנוב] הקריבו אותם. רבי אסא אמר בגבעון הקריבו אותם. רבי לוי אמר בשילה הקריבו אותם. ורבנין אמרין בבית עולמים הקריבו אותם. רבי חמא אומר טעמא דרבנין דכתיב ויזבח (זבח) שלמה את זבח השלמי אשר זבח ליי בקר. אי זה בקר הוי אומר שתי העגלות. ואת ארבעת הבקר. וכתב את ארבעת העגלות ואת שמונת הבקר. רבי מאיר אומר עד עכשיו הן קיימות ולא הוחמו ולא הזקינו ולא הוסלעו. אלא הן חיות וקיימות והן דברים קל וחומר ומה אם הפרות שנדבקו על ידי מלאכת המשכן (ו)נתן להם הוייה ושהייה והן חיות וקיימות לעולם ולעולמי עולמים (י..). ישראל שנדבקם בחי העולמים על אחת כמה וכמה. שנאמר ואתם הדבקים ביי אלהיכם חיים כלכם היום.

<ו,ה,א> **הסבי ענין מנגדי** רבי עזריא בשם רבי יהודא בר סימון למלך שכעס על מטרונה ודחפה והוציאה מפלטרין שלו בחוץ מה עשתה הלכה וצמצמה פניה אחר העמוד חוץ לפלטרין לכשעבר המלך אמר העבירה מנגד (ב394) פני שאיני יכול ל(ס)בול לי כך בשעה שבית דין גוזרין תענית והיחידים מתענין והקדוש ברוך הוא איני יכול לסבול לי. שהם הרהיבוני הם גרמו לי לפשוט ידי לעולמים ובשעה שבית דין גוזרין תעניות ותינוקות מתענין אמר הקדוש ברוך הוא איני יכול לסבול שהם הרהיבוני והם המליכוני. עליהם ואמרו יי ימלוך לעולם ועד. ובשעה שגוזרים תעניות וזקנים מתענין איני יכול לסבול

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

שהם הרהיבוני. הם המליכוני עליהם ואמרו כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. וכתב אזכיר רהב ובבל ליודעי. רבי פנחס בשם רבי חנינא בר פפא. כתיב אך סוררים לשכון יה אלהים. סוררים וקדוש ברוך הוא משרה שכינתו ביניהם ובאיזה זכות. בזכות כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. שערך כעדר העיזים מה עז זו בזויה כך היו ישראל בזויים בשטים שנאמר וישב ישראל בשיטים

<ו,ו,א> שניך כעדר הרחלים מה רחל זו צנועה כך ישראל היו צנועים וכשרים במלחמת מדין. רבי נחוניא בשם רבי אבא שלא אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד. שאלו הקדים אחד מהם לא נותר. משונאיהם של ישראל וכו'.

<ו,ח,א> ששים המה מלכות רבי חייא צפורה. ורבי לוי פתר קרייה באומות העולם רבי חייא אמר ששים המה מלכות. ושמונים פלגשים הרי מאה וארבעים שבעים מהם יש להם לשון ואין להם כתב ועלמות אין מספר שאין להם לא כתב ולא לשון יכול אף ישראל כן תלמוד לומר ואל היהודים ככתבם וכלשונם. רבי לוי אמר ששים ושמונים הרי מאה וארבעים שבעים מהם מכירים אבותיהם ואין מכירין אמותיהן ושבעים מהם מכירים אמותיהם. ואין מכירין אבותיהן. ועלמות אין מספר שאין מכירין אבותיהם ואמותיהן. יכול ישראל כן. תלמוד לומר ויתילדו על משפחותם לבית אבותם.

דבר אחר ושמונים פלגשים אלו חבריות בנוניות שיושבות ועוסקות בתורה. חוץ להם תחת עץ חיים. ועלמות (395א) אין מספר. אין קץ לתלמידים. יכול שאין חולקין זה עם זה תלמוד לומר אחת היא יונתי תמתי. כלם דורשים מטעם אחד ומהלכה אחת בגזירה שוה ובקל וחומר.

<ו,ט,ב> רבי יצחק פתר קרייה. בפרשיותיה של תורת כהנים. ששים מלכות אלו הן ששים מסכתיות של הלכה. ושמונים פלגשים. אלו שמונים פרשיות שב(ס?) [ת]ורת כהנים. ועלמות אין מספר. אין קץ לתוספתות. אחת היא הן חולקין אלו עם אלו וכלהון דורשין מטעם אחת ומהלכה אחת ומגזרה שוה ומקל וחומר. רבי יודן פתר קרייה בעץ החיים ובגן עדן. ששים המה מלכות. אלו ששים חברות של צדיקים שיושבות בגן עדן תחת עץ החיים מהלך (ארבע מ) חמש מאות שנה. וכל מיני בראשית מתפלגין ויוצאין מתחתיו.

<ו,ט,ג> רבי יהודא בר עילאי. לא סוף דבר נופו. אלא אפילו קורתו מהלך חמש מאות הני מצית כור שותה תרקב. ותמצית כוש. מצרים שותה מצרים מהלך ארבעים ועוד פרסה. והיא אחת מהלך ככוש שבע שנים ועוד אחד מששים בעולם לארכו של עולם חמש מאות שנה ושתי שנים ורבעו חמש מאות שנה והוא אחת מארבע מאות שנים לגיהנם ומוצא הלוכה לגיהנם שני אלפים ומאת שנה. מצינו שכל העולם כלו ככסוי קדרה לגיהנם לעולם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

אחד מששים לגן עדן. וגן עדן מהלך חמש מאות שנה ויש אומרים כשנותיהן של אבות והיא אחד מששים בגן עדן. ועדיין אין לה שעור.

<ו,ט,ד> רבנין פתר קרייה ביוצאי מצרים ששים המה מלכות אלו ששים רבוא שיצאו ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה. ושמינים פלגשים אלו שמינים רבוא שיצאו ממצרים מבן עשרים שנה ולמטה. ועלמות אין מספר אין קץ ואין סכום לגרים. רבי ברכיא בשם רבי לוי אמר אומות העולם ואין להם סכום יש להם מנין בני יפת גמר ומגוג. אבל ישראל יש להם מנין ויש להם סכום. הה"ד פקודיהם במספר כל זכר פקודיה' זה המנין במספר זה הסכום. דכתיב ויתן יואב את מספר מפקד העם אל המלך. מספר זה המנין. מפקד זה הסכום. ואם תאמר שאנו מעידין על עצמינו. והלא בלעם הרשע העיד בנו. (395ב) דכתיב מי מנה עפר יעקב זה המנין. ומספר את רובע ישראל זה הסכום.

<ו,ט,א> אחת היא יונתי תמתי אחד זה אברהם שנאמר אחד היה אברהם. אחת היא לאמה זה יצחק. שהיה יחיד לאמו. ברה היא ליולדתו זה יעקב אבינו שהיה ברור ליולדתו ושהיה צדיק גמור ראוה בנות אלו השבטים. שנאמר והקול נשמע בית פרעה. דבר אחר ויאשרוה זו לאה. שנאמר באשרי כי אשרוני בנות. מלכות ופלגשים ויהללוה. זה יוסף שנאמר ויאמר פרעה אל עבדיו. הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו. אם אנו מהלכים מסוף העולם ועד סופו אין אנו מוציאים כזה שנאמר אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך.

<ו,ט,ה> דבר אחר [אחת] [2] יונתי [1] היא תמתי. אמרה כנסת ישראל שנאמר ומי כעמך ישראל. גוי אחד בארץ. אחת היא לאמה שנאמר הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו. ולאומי כתיב. ברה היא ליולדתו ראוה בנות ויאשרוה המד"א ויאשרוה) אתכם כל הגוים. מלכות ופלגשים ויהללוה המד"א והיו מלכים אומניך.

<ו,י,א> מי זאת הנשקפה כמו שחר יומא חדא היו מהלכין רבי חייא ורבי שמעון בר חלפתא בהדא בקעא אדבאל וראו אילת השחר שבקעה אורה. אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון. בר חלפתא כך היתה גאולתן של ישראל. מצפצפת דכתיב כי אשב בחשך יי אור לי. כתחלה היא קימאה. קימאה. ואחר כך היא מצפצפת רבאה. ואחר כך פרה ורבה. ואחר כך מרבה והולכת כך בתחלי בימים ההם ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. ואחר כך ליהודים היתה אורה ושמוחה. כמו שחר כשחר הזה שאין לו צל. אף ישראל כן תלמוד לומר יפה כלבנה. אי מה הלבנה הזו אין אורה. ברור. כך ישראל תלמוד לומר ברה כחמה. הה"ד. ואוהביו כ:צ?את השמש בגבורתו. אי מה החמה קופחת. יכול אף ישראל כן תלמוד לומר יפה כלבנה. הה"ד. מה יקר חסדך אלהים. אי מה (396א) לבנה. זו. פעמים חסרה ופעמים מלאה. יכול אף ישראל כן תלמוד לומר יפה כלבנה זו משמשת ביום ובלילה. דכתיב ביה ולמשול ביום בלילה כך ישראל הם בעולם הזה והם בעולם הבא. אי מה חמה ולבנה [אין להם] אימה אף ישראל כן תלמוד לומר איומה כנדגלות. כדגלים של

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מעלן. כגון מיכאל ודגלו. גבריאל ודגלו. ומנין שיש להם אימא. שנאמר וגביהן וגובה להם ויראה להם. רבי יהושע אומר אימן של מטן כגון דוכסין ואפרכין ואסט?ר?טליטין ומנין שיש להם אימה שנאמר דחילא ואמתני ותקיפא. רבי יודן ורבי חונא בשם רבי אלעזר המודעי כדגלים אין כתיב כאן אלא כדגלות כדור שנתנדלו לגלות ולא גלה להם. ואיזה זה זה דורו של (ל)חזקיהו שנאמר יום צרה ותוכחה ומנין שיש להם אימא שני' וינשא לעיני העמים מסכים. רבי יוחנן בשם רבי אלעזר המודעי. כדגלות אין כתיב כאן אלא כנדגלות. כדור שהוא עתיד נדנד לגלות ולא גלה. ואי זה זה דורו של משיח הה"ד ואספתי את כל הגויים אל ירושלים למלחמה. ומנין שיש להם אימא. שנאמר והכה ארץ בשבט פיו. רבי אלעזר בשם רבי יוסי בר ירמיה אימי' בשעה ההיא יהיו ישראל מתנדדן ממסע למסע. רבי יהושע דסכנין אומר אמרה כנסת ישראל הבאני הקדוש ברוך הוא למרתף גדול של יין זה סיני. ששם מיכאל ודגלו גבריאל ודגלו. אמר הלואי נהא בטכסיס. הזה של מעלן. באותו שעה אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ונתאוו בני להיות בדגלים. כן אעשה להם הה"ד איש על דגלו באותות.

ו,יא,א < **אל גינת אגוז ירדתי** אמר רבי יהושע בן לוי למה נמשלו ישראל באגוז. מה אגוז הנגזזת ונחלפת לטובתה היא נגזזת למה שהיא מתחלפת כשער הזה שנגזז ונחלף וכצפרנים הללו שנגזזין ונחלפין כך כל מה שישראל נגזזים מעמלם ונותנין לעמלי תורה בעולם הזה לטובתם הם נגזזים ונחלפים להם ומרבים להם. עושר בעולם הזה ושכר טוב לעולם הבא. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר תרתי מה הנטיעות הללו כל מה שאתה מכסה שרשיהון **(ב396)** משבחות. אבל האגוז הזה אם מתכסה שרשיהן בשעת נטיעתם שרשו אינו מצליח ואחורי הנטיעות הללו אם אתמכסה שרשיהן בשעת נטיעתם הן מצליח. ואם לאו אין מצליחות. אבל האגוז הזה אם את מכסה שרשו בשעת נטיעתו אינו מצליח כך ישראל שנאמר מכסה פשעיו לא יצליח.

אמר רבי אלעשה לא היה צריך קרא למימר אלא אל גנת ירק. אלא מה האגוז הזה משמר עצו לפריו. כך עמי הארץ שבתוך ישראל מחזיקים לבעלי תורה. הה"ד עץ חיים היא למחזיקים בה. ואמר חורי מה האגוז. אם נופל לתוך טנופת את נוטלו ומורקו ומדיחו ושוטפו. והוא חוזר כתחלתו ויפה לאכילה. כך כל מה שישראל מתלכלכים עונות כל ימות השנה בא יום הכפורים ומכפר עליהם הה"ד כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם. רבי יהודא בר סימון אומר מה אגוז זה יש לו שני קליפות כך ישראל יש להם שתי מצוות מלה ופריעה.

דבר אחר על גינת אגוז. זה חלק. דתנינן רבי שמעון אומר אף בחלקי אגוזים. וכל מי שעלה לראשו. ואינו נותן דעתו. היאך יעלה הוא נופל ומת ונוטל שלו מן האגוז. כך כל מי שהוא מנהיג שררה על ישראל. ואינו נותן דעתו היאך הוא מנהיג את ישראל סוף שהוא

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מת ונוטל את שלו מתחת ידיהם הה"ד קדש ליי ישראל ראשית תבואתו כל אוכליו
יאשמו.

דבר אחר אל גינת אגוז ירדתי מה אגוז זה צחוק לתינוקות ושעשוע למלכים כך ישראל
בעולם הזה. על ידי עוונות הם שחוק לכל העמים. אבל לעתיד לבא יהיו המלכים אומניך.
דבר אחר מה אגוז זה יש בו אגוזי פרך ואגוזים בינוניים ואגוזים קנטרכין כך ישראל יש
בהם עושי צדקה מאליהן. ויש שאת תובעם והם עושים. ויש שאת תובעם פעמים ואינם
עושים אמר רבי לוי מתלא אמר תרעא בלא פתוח למצותא. יהא פתיח (לאסותי). לאסיא.
דבר אחר מה אגוז את נוטל עליו ושברו כך התורה קרויה אבן ויצר הרע קרוי אבן. התורה
קרויה אבן שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן. ויצר הרע קרוי אבן שנאמר והסירותי את
לב האבן. אמר רבי לוי למקום ארימון משובש בגייסות מה עשה המלך הושיב בו (א397)
נוסטרינוס. בשביל לשמרו כדי שלא יקפחו לעוברים ושבים. כך אמר הקדוש ברוך הוא
תורה קרויה אבן. תהא אבן משמר את האבן.

דבר אחר מה אגוז זה אינו יכול לגנוב את המכס שלו שהוא נכר ונשמע כך הם ישראל כל
מקום שאחד מהם הולך אינו יכול לומר אלא שהוא יהודי. למה שהוא נכר שנאמר כל
רואיהם יכירום כי הם זרע ברך יי

דבר אחר מה האגוז הזה השק מלא אגוזים בידך ואתה נותן לתוכו כמה שומשמין כמה
מיני זרעונים והם מחזיקים כך. כמה גרים באו ונתוספו בישראל הה"ד מי מנה עפר יעקב.
דבר אחר מה אגוז זה את נוטל אחת מהכרי מרדדין ומתגלגלין זה אחר זה. כך הם ישראל
לקה אחת מהם כלם מרגישים הה"ד האיש אחד יחטא. אמר רבי ברכיה מה אגוז זה עשוי
ארבע מגירות והסירא באמצע כך היו ישראל שרויין במדבר ארבע דגלים ארבע מחנות
ואהל מועד באמצע. הה"ד ונסע אהל מועד.

דבר אחר אל גינת אגוז ירדתי זה העולם לראות באיבי הנחל אלו ישראל לראות הפרחה
הגפן אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. הנצו הרמונים אלו תינוקות שעוסקי בתורה.

ו,יבא <לא ידעתי נפשי שמתני. תני רבי חייא. לבת מלכים שהיתה מלקטת בשבלים
עבר המלך והכיר שהיא בתו. של אוהבו והושיבה עמו בקרון עם המלך והיו חברותיה
תמהות ואומרת אתמול היית מלקטת בשבולים והיום יושבת בקרון עם המלך. ואמרה
להם כשם שאתם תמהות עלי כך אני תמה על עצמי. וקראה עליה לא ידעתי נפשי שמתני.
כשהיו ישראל במצרים משעבדים בטיט ולבנים והיו מאוסים ובזויים בעיני המצריים
וכשנעשו בני חורין ונגאלו ונעשו סגנים על כל בני עולם. והיו אומות העולם תמהות
ואומרו אתמול הייתם עובדיי בטיט ולבנים והיו נעשתם בני חורין וסגנים על כל העולם
וישראל אומרים כשם שאתם תמהים עלינו כך אנו תמהין על עצמינו וקראנו על עצמנו לא
ידעתי וכו'.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

דבר אחר לא ידעתי ביוסף (ב397) הכתוב מדבר. אתמול ענו בכבל רגלו והיום ויוסף הוא השליט על הארץ וקראו על עצמו לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדב. הה"ד וירכב אותו במרכבת המשנה.

דבר אחר במרדכי הכתוב מדבר אתמול וילבש שק ואפר. והיום ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגומר. וקרא על עצמו לא ידעתי וגו'.

דבר אחר בכנסת ישראל הכתוב מדבר. כנסת ישראל אומרת לאומות העולם אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי שבשעה שהייתי () יושבת בחשך הוא יוציאני לאור הה"ד יי אור לי. ואז קראו על עצמן פסוק זה לא ידעתי וגו'.

יוסטא חייטא דצפורי סליק למלכותא ואתקבל למלכותא. אמר לו מלכא שאל שאלה. ואתן לך. אמר ליה הב לי דוכסותא לגבן יהב ליה. כד נסב דוכסותא ונחית מן ביתא דמלכא הוה אלין רחמאין ליה אמרין הוא יוסטא ומנהון אמרין לית הוא הוא. אמר חד בר נש. כדין יעיבר בשוקא אין הוא מסתכל להווא מסטוביתא דהוה נהיג ומחייט עליה הוא הוא. ואי לא לית הוא הוא. עבר בשוקא והוה מסתכל בהווא מסטוביתא דהוה נהיג יתיב מחייט עלה וחמו דהוה הוא. אמר לון אתון תמהון עלי אנא תמה עלי יותר (ונכון) מנכון. וקרן עלויה. ולא ידעתי נפשי שמתני וגו'. עמי נדיב. עמי הוה אזיל נדיב חי העולמים.

<ז,א,א> **שובי שובי השולמית** רבי שמואל בר חייא בר יודא כתיב שובי שובי כנגד ארבע מלכויות ששולטין בישראל וישראל נכנסין תחת ידיהן בשלום ויוצאין בשלום. השולמית אומה של שלום חי העולמים מתנהג בה. הה"ד ואהיה מתהלך באהל ובמשכן. דבר אחר השולמית אומה שמסיימת להשלים בכל יום המד"א וישם לך שלום. דבר אחר אומה שאני עתיד להושיבה בנוה שאנן ושלום הה"ד וישב עמי בנוה שלום. דבר אחר שאני עתיד לנטות עליה שלום הה"ד הנני נוטה אליה כנהר שלום. רבי אלעזר בר מרום אומר אומה שמשלמת איסטיטיונרין של עולם הוא בעולם הזה ובעולם הבא. רבי (א398) יהושע דסכנין בשם רבי לוי אומר אומה שכל טובות שבעולם אינם באות אלא בזכותה. הה"ד ויתן לך האלקים מטל השמים לך בזכותך ובך תלוי הדבר בזכותך יתן. יפתח יי לך את אוצרו הטוב לך בזכותך ובך הדבר תלוי. רבי שמואל ורבי חנין בריה דרבי ברכיה בוצריה בשם רבי ירמיה אומה שעשה שלום ביני ובין עולמי. שאלו לא קבלה התורה הייתי מחזיר את העולם לתוהו ובוהו. דאמר רבי חנינא בשם רבי אחא כתיב נמוגים ארץ וכל יושביה אלולי שעמדו ישראל לפני הר סיני. ואמרו כל אשר דבר יי נעשה ונשמע כבר העולם היה מתמוגג והולך אנכי תכנתי עמודיה סלה בזכות אנכי תכנתי עמודיה סלה.

<ז,א,ב> **ונחזה בך** אומות העולם אומרות לישראל עד מתי אתם מתים על אלהיכם ומושלמי' לו הה"ד על כן עלמות אהבוך. עד מות אהבוך. ועד מתי אתם נהרגים עליו

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

לבתיהון ומחריבין להון וזמן להון אלהיהון מלאכים כדמותהון דהוון נפקין ועללין בגו
בתיהון בגין דאיתרחיצו. ביה לקיים מה שנאמר מה יפו פעמיך
<ז,ב,ב> בנעלים בשני נעלים. אמר רבי חמא בר חנינא לשני פרגמטוטין שנכנסו למדינה.
והיה אחד מהם אומר אם פותחין אנו שנינו במדינה אנו עושים אפרגמטיא במדינה אלא
פתח אתה שבתך ואני שבתך. רבי חנינא בריה דר' אידי. מה יפו פעמיך בנעל אין כתיב כאן.
אלא בנעלים שתי נעלים. נעילה בפסח ונעילה בחג. אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם
נועלים לפני בתי. ואני נועל בפניכם בפסח אתם נועלים לפני בחג ואני פותח ומשיב
הרוחות ומעלה עננים. מוריד הגשמים ומפריח חמה ומגדל צמחים ומדשן פירות. ועורך
שלחן לפני כל אחד ואחד ונותן לכל אחד ואחד צרכו. ולכל גויה וגויה די מחסורה. ואני
נועל בפניכם בפסח. ואתם יוצאים וקוצרים ודשים וזרים ועושים כל צרכיכם (בפסח)
בשדה ומוציאין. אותה מלאה ברכות. **אמר** רבי יהושע בן לוי ראויה היתה עצרת של חג.
שתהא רחוקה חמשים יום כנגד עצרת של פסח אלא עצרת של חג על ידי שהם יוצאים מן
הקיץ אל החורף. לית מי שיבא וילך. **משל** למה הדבר דומה למלך שהיו לו בנות הרבה
מהם נשואות במקום קרוב. ומהם נשואות במקום רחוק. יום אחד באו כלם לשאול שלום
המלך אביהם. אמר המלך אלו שנשאו במקום קרוב. אית שעתא למיזל ולמתי אלא עד
דהיכן כלהון אצלי הכא נעביד כלן חדא יומא טבא ונחזי עמן. כך עצרת של פסח עד דאינון
נפקין מהחורף לקיץ אמר הקדוש ברוך הוא אית ביומא למיזל ולמתי. אבל עצרת של חג
שהם יוצאים מהקיץ לחורף ואבק דרכים קשה והדרכים קשות לפיכך אינה רחוקה
חמשים יום. אמר הקדוש ברוך הוא לית ביומא למיזל ולמתי אלא עד דאינון הכא נעביד
כלן יום חד יום טוב ונחדי. לפיכך משה הזהיר לישראל ואומר להם ביום השמיני עצרת
תהיה לכם. הוי אומר מה יפו פעמיך בנעלים

<ז,ב,ג> (ב399) בת נדיב. בתו של אברהם שנקרא נדיב המד"א נדיבי עמים נאספו עם
אלהי אברהם.

חמוקי ירכיך אמר רבי יוחנן כל חוטטין ופרפקין שישראל מחטין ומתפרנקין בעולם
הזה בזכות מילה. שנתנה בהן בין הירכים. אמר רבי חייא מה ראו חכמים לקבוע רופא
חולי עמו ישראל בברכה שמינית כנגד המילה שנתנה בשמיני הה"ד בריתי היתה אתו
החיים והשלום. כמו חלאים. כמו חליים מתחת ידיה. כמו תינוקות הנימולים ומתים
תחת ידיה. אמר רבי יונתן מעשה שבאתי למדינת קטפוטיאה והיתה שם אשה אחת
והיתה יולדת בנים זכרים ונימולים. מת לה ראשון מת לה שני ומת שלישי ומת רביעי
והבאותו לפני ואני ראיתי בשרו ירוק ונסתכלתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרה לי אנו
מולין אותו אמר להם המתינו לי. והניחו אותו עד שיבא לו דם ברית דתנין תמן קטון
החולה אין מולין אותו עד שיבריא והניחו אותו ונמצא הבן של חיים וקראו שמו נתן
כשמי הוי כמו חלאים למה חליים היה דומה.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

רבי חוניא ורבנין רבי חוניא אמר לחוליא של עמוד ורבנין אמרי לחוליא של מרגליות. אמר רבי שמעון בר נחמן למלך שהיה לו פרדס ונטע בו שורות שורות של אגוזים ות(פ)וחים ורמונים ומסרן לבנו. אמר לו בני איני תובע ממך דבר אלא בשעה שהנטיעות הללו מבכרות תהא מביא לפני מהן ומטעימיני כדי שאראה מעשה ידי ואשמח בך. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני איני תובע מכם דבר אלא כשילד לאחד מכם בן בכור. יהא מקדישו לשמי הה"ד קדש לי כל בכור וכשאתם עולים לפעמי רגלים תהיו מעלין אותו. וכל זכרים שלכם להראות לפני לפיכך הזהיר משה רבינו עליו השלום לישראל שלש פעמים בשנה.

ז,ג,א < **שרך אגן הסהר** שרך אלו סנהדרין מה תינוק זה כל זמן שהוא במעי אמו. אינו חי אלא טבורו כך אין ישראל יכולין לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהן. אגן הסהר. אדרא דאזהרא. (400א) אבוי בר חסדאי אמר אית אתרין דקריין ווצחין לזיהרא סיהרא. **אל יחסר המזג** אל יחסר סנהדרין מעשרים ושלוש. דבר אחר אל יחסר המזג אל תחסר סנהדרין שהוא ממזג להן את ההלכה. כההיא דתנינן תמן מזג שני חלקים מים ואחד יין. מיינן השמן אל יחסר המזג. אל נחסר מזיגה דעלמא הה"ד יי רועי לא אחסר

ז,ג,ב < **בטנך ערמת חיטים** זו תורת כהנים. מה הכרס הזה הלב מכאן והכרעים מכאן והוא באמצע כך תורת כהנים שני ספרים מכאן ושני ספרים מכאן והוא באמצע. ערמת חיטים. ערמה של חטאים.

סוגה בשושנים אלו דברי תורה שהם רכים כשושנים. כמה מצות ודקדוקים יש בתורת כהנים כמה קלים וחמורים פגולים ונותרות יש בתורת כהנים. אמר רבי לוי בנוהג שבעולם אדם נושא אשה בת שלשים בת ארבעים מי שהוא מוצא יציאותיו הוא בא להזקק לה. והיא אומרת לו כשושנה אדומה ראיתי והוא פורש מיד ממנה. מי גרם לו שלא יקרב אליה. איזה כותל ברזל יש ביניה ואי זה עמוד ברזל ביניהם. אי זה נחש (עוקצו) נשכו. ואיזה עקרב עוקצו. שלא יקרב לה דברי תורה שהם כשושנה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. וכן מי שהביאו תמחוי של חתיכות אומרים לו חלב נפל שם ומשך ידו ולא טעם מידי. מי גרם לו שלא יטעום דברי תורה שהם כשושנה שכתוב בהם כל חלב וכל דם לא תאכלו.

ז,ג,ג < דבר אחר בטנך ערמת חיטים והלא ערמת אסטרובלין יפה משל חיטים אלא אפשר לעולם כלו אסטרובלין ואי אפשר להחיות בלתי חיטים. אמר רבי אידי מה חטה זו מסודקת כך ישראל סדוקה. רבי יוסי בר חנינא אמר מה חטה זו סופגת כך ישראל סופגין נכסיהן של אומות העולם הה"ד ואכלת את כל העמים וכתוב חיל גויים תאכלו. אמר רבי שמעון בן לקיש מה החיטים הללו פסולות אין (400ב) נמדדות עמהן כך ישראל מחוטב עציך עד שואב מימך. אמר רבי יצחק מה חיטים הללו כשהן יוצאין לזריעה אין יוצאין אלא במנין וכשנכנסין מן הגורן נכנסין במנין כך כשירדו ישראל למצרים ירדו במנין

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

וכשיצאו ממצרים יצאו במנין. רבי חוניה אומר על הדא דרבי יצחק כשם שאין בעל הבית משגיח לא על משפלות זבל ולא על משפלות של תבן. ולא על המוץ. למה שאין חשובות לכלום. כך אין הקדוש ברוך הוא משגיח על אומות למה שאינן נחשבות לכלום. שנאמר כל הגוים כאין נגדו. ועל מי הוא משגיח על ישראל שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל וכתוב שאו את ראש כל עדת בני ישראל. רבי מנחמא בשם רבי אבון אמר אומות העולם אין להן נטיעה. ואין להם זריעה ואין להם שרש. ושלתם בפסוק אחד אף בל נטעו אף בל זורעו אף בל שרש בארץ. בארץ גזעם. אבל ישראל יש להם נטיעה שנאמר וזרעתיה לי בארץ ויש להם שרשים שנאמר הבאים ישרש יעקב ויש להם נטיעה שנאמר נצר מטעי מעשה ידי. משל התבן והמוץ שהיו מדינין זה עם זה זה אומר בשבילי נזרע הארץ וזה אומר בשבילי נזרעה הארץ. אמר להם החטה המתינו לי עד שתבואו לגורן ואז נדע בשביל מי נזרע השדה. בא הגורן יצא בעל הבית לזרותה. הלך לו (ל) המוץ לרוח נטל התבן והשליכו לארץ. נטל את הקש ושורפו. נטל את החיטים ועשה אותם כרי. היו עוברים הבריות כל מי שראהו מנשקו. הה"ד נשקו בר. כך אומות העולם אלו אומרין בשבילנו נברא העולם והללו אומרין בשבילנו נברא העולם. וישראל אומרין המתינו עד שיבא יומו של הקדוש ברוך הוא ואנו יודעין בשביל מי נברא העולם. הה"ד כי הנה יום יי בא בוער כתנור. וכתוב תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם ואתה תגיל ביי בקדוש ישראל תתהלל.

<ז,ה,א> צוארך כמגדל השן כתיב וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צואריו וינשקהו נקוד כלו אמר רבי שמעון בן אלעזר (א401) כל מקום שאתה מוצא הכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב ומניח הנקודה. וכל מקום שאתה מוצא הנקודה רבה על הכתב את מניח את הכתב ואתה דורש הנקודה. ברם הכא לא כתב רבה על הנקודה ולא הנקודה רבה על הכתב. אלא נקוד וישקהו וכלו. אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו. ונעשה צואר יעקב אבינו כעמוד של שיש. וקהו שיניו של אותו רשע ונמסו כדונג. ומה תלמוד לומר ויבכו. אלא זה בוכה על צוארו וזה בוכה על שיניו. רבי אבהו בשם רבי אלעזר מיייתי לה מן הדא צוארך כמגדל השן כתיב וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה ויברח משה. וכי יש לך אדם שיכול לברוח מן המלך. אלא מלמד שהיה עומד ונדון באותו היום וחייבוהו להתזי ראשו. אמר רבי אביתר ניתזה החרב מצוארו. של משה והתניזה צוארו של קוסטניס הרשע. הה"ד כי אלהי אבי בעזרי. ויצלני מחרב פרעה. אותי הציל ולקוסטניס לא הציל. רבי אבין הוה קרי עליה. צדיק מצרה נחלץ. ויבא רשע תחתיו. אמר רבי ברכיה כפר לצדיק רשע. בר קפרא אמר מלמד שירד מלאך כדמותו של משה. ותפשו את המלאך. וברח. רבי אבא בריה דר' פפי ורבי יהושע דסיכנין בשם רבי לוי כל אסקולין של פרעה נעשו באותה שעה מהם אלמים מהם חרשים. מהם סומין. מהם חגרין. חגרין אומרים לאלמים היכן הוא משה. ולא היו מדברים ולסומין. ולא היו רואין ולחרשין ולא

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

היו שומעין ולחגיגין ולא היו מהלכין שנאמר ויאמר יי אליו מי שם פה לאדם וגוי. הלא אנכי יי אנא הוא דעביד כל אלין ועתה לכה ואשלחך אל פרעה.

ז,ה,ב > עיניך ברכות בחשבון עיניך אלו סנהדרין. שהם עינים לעדה. המדי"א ואם מעיני העדה. מאתים וארבעים ושמנה יש בו באדם וכלם הולכים אחר העינים כך הם ישראל אינם הולכים לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהם. ברכות בחשבון מלין דחושבן לא מזכין ולא מחייבין. על שער בת רבים זו ההלכה שיוצאה מבית שער ומרווחת לרבים. יהודא ברבי אומר כן לנטות אחר רבים.

ז,ה,ג > אפך כמגדל הלבנון. זו בית המקדש שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון. מה האף הזה נתון **(401ב)** בגבהו של אדם כך בית המקדש נתון בגבהו של הארץ. מה האף הזה רוב תכשיטין תלויין בה. כך כהונה ולוייה ומלכות תלויין ביעקב. רבי טביומי אמר כשמלכין עוונותיהן של ישראל כשלג. שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. רבי שמעון בן יוחאי אומר על שם שכל לבבות שמחים בו דכתיב יפה נוף משוש כל הארץ ורבנין אמרין על שם והיו עיני ולבי שם כל הימים. צופה פני דמשק. אמר רבי יוחנן עתידה היא ירושלים שתהיה מגעת עד שערי דמשק. שנאמר משא דבר יי בארץ חדרך. ומהו חדרך רבי יהודא ורבי נחמיה. רבי יהודא. מקום הוא שנקרא חדרך. אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית העבודה שאני דמשק ויש שם מקום ששמו חדרך. רבי נחמיה אומר זה מלך המשיח שעתידי להדריך כל העולם בתשובה. לפני הקדוש ברוך הוא ודמשק מנוחתו. וכי דמשק מנוחתו והלא אין מנוחתו אלא בית המקדש שנאמר זאת מנוחתי עדי עד. אלא עתידה היא ירושלים להיות מרחבת מכל צדדיה עד שתהא (מגעת לשערי דמשק וגליות באות ומגיעות ונחות תחתיה לקיים מה שנאמר ודמשק מנוחתו ומה מתקיים רבי יוחנן אמר שנאמר ונבנית עיר על תילה כתאנה זו שקצרה מלמטה ורחבה מלמעלה כך ירושלים עתידה להיות מתרחבת בכל צדדיה וגליות באות ונחות תחתיה לקיים מה שנאמר ימין ושמאל תתרוצי. הוי לאורך ולרחב מניין תלמוד לומר ממגדל חננאל עד יקבי המלך. רבי זכאי אמר עד שיחיא ויפיע עד למעלה מנין תלמוד לומר ורחבה ונסבה למעלה לצלעות. תני עתידה ירושלים להתרחב ולעלות ולהיותה מגעת עד כסא הכבוד עד שתאמר צר לי המקום. רבי יוסי בר ירמיהו עדיין לא למדנו שבח ירושלים. ומהיכן אתה למד שבחיה מחומותיה שנאמר ואני אהיה לה נאום יי חומת אש סביב.

ז,ו,א > **ראשך עליך ככרמל** אמר הקדוש ברוך הוא לישראל ראשך עליך ככרמל רשים שבכם חביבין עלי ככרמל כאליהו שעלה להר הכרמל **(402א)** שנאמר ואליהו עלה אל ראש הכרמל. וישם פניו בין ברכיו. ולמה שם פניו בין ברכיו. אלא אמר לפני הקדוש ברוך הוא אם אין בנו זכות הבט לברית.

ודלת ראשך כארגמן אמר הקדוש ברוך הוא הדלים והרשים שבכם חביבין עלי כדוד שנאמר והיה הנכשל בכם כדוד. דבר אחר כדניאל דכתיב ביה והלבישו לדניאל ארגוונא.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

מלך אסור ברהטים זה מלך מלכי המלכ"י הקדוש ברוך הוא דכתיב ביה י"י מלך גאות לבש. אסור ברהטים שאסר עצמו בשבועי שהוא משרה שכינתו בתוך בני ישראל. ברהטים של יעקב אבינו. בזכות מי. רבי אבא בר כהנא ורבי לוי חד אמר בזכותו של אברהם אבינו שנאמר ואל הבקר רץ אברהם. ורבי לוי. אמר בזכות יעקב אבינו שכתוב בו ויצג את המקלות. וגומר אמר רבי ברכיא זה משה שנאמר ויהי בשורון מלך אמר הקדוש ברוך הוא למשה מניתך מלך על כל ישראל ודרכו של מלך להיות גוזר ואחרים מקיימים כך אתה תהא גוזר על ישראל והם מקיימיו. הה"ד צו את בני ישראל.

ז,ז,א < מה יפית ומה נעמת מה יפית במצות. ומה נעמת בגמילות חסדים מה יפית במצות עשה. ומה נעמת במצות לא תעשה. הך כקדמית' כתיב. אהבה בתענוגים זו בתו של אברהם שהיה מתחטא על מלך סדום. הה"ד ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל י"י אם מחוט ועד שרוך נעל. דבר אחר אהבה בתענוגי זו בתו של דניאל שהיה מתחטא על בלשצר שנאמר מתנתך לך להויין ונבזביתך לאחרון הב. רבי אבא נכור אשה תמן הינון צווחין ליה לאיפורכא נבזנתן. רבי ברכיה אומר בזבויך בזיזין בני בזיזין אתון. מחלא אמר מן דיירות ולא מן דבזין ליה.

ז,ח,א < זאת קומתך [2] לתמר [1] דמתה רבי חוניא בשם רבי דוסתא (402ב) בר טבת. שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא בעולם. יצר עבודה זרה ויצר זנות. יצר עבודה זרה כבר נעקר. ויצר זנות הוא קיים. אמר כל שהוא יכול לעמוד בזנות מעלה עליו הכתוב כאילו עומד בשתייהן. אמר רבי יהודא משל לחבר. שהיו חברים. חבר את הגדולה ומניח את הקטנה אמר כל מי שהוא יכול לעמוד בזו מעלה עליו (הכתוב) כאלו מעמיד בשתייהן כך עקר הקדוש ברוך הוא יצר עבודה זרה. והניח של זנות. אמר כל מי שהוא עומד ביצר זנות מעלין עליו כאילו מעמיד בשתייהן ואמרתי (נקר) נעקר עבודה זרה. רבי בניה אמר אלו מרדכי ואסתר. ורבנין אמרין אלו חנניה מישאל ועזריה. מתיבין רבנן לרבי בניה וכי על ידי יחידי היה נעקר. מתיב רבי בניה לרבנן. וכי מרדכי ואסתר יחידים היו. חדא מסייעא ליה לרבי בניה. רבי תנחומא ורבי מיישא ורבי ירמיה בשם רבי שמואל בר כהנא. כתיב שק ואפר יוצע לרבים. רובן של אותו הדור זקנים היו. ודא מסייע לרבנן רבי פנחס ורבי חלקיא בשם רבי שמואל ופלטו פליטיכי אותי אילו חנניה מישאל ועזריה שהיו פלטים מכבשן האש בגוים אשר שבו שם אין כתיב כאן אלא בגוים אשר נשבו שם. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל. אפרים מה לי עוד לעצבים. אני עניתי ואשורינו. מה לי ליצרה של עבודה זרה. אני עניתי. אני עניתי לא אשורנו. ולא אמרנו לפניך שירה. הוי אומר אני הוא שכפפתי יצרה של עבודה זרה. אם כן למה באו ישראל בספק. בימי המן. רבנין ורבי שמעון בן יוחי אמרו עד שעבדו ישראל עבודה זרה. ורבי שמעון בן יוחי אמר עד שאכלו תבשיל הגויים והלא לא אכלום אלא אנשי שושן בלבד הה"ד ובמלאת הימים

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

האלה. אמרו לו והלא כל ישראל ערבים זה לזה. דכתיב וכשלו איש באחיו. איש בעון אחיו. אמר להם אם כדעתכ' אתם חייבים את כל ישראל כלייה. דכתיב זובח לאלקים יחרם. אמר להם אף על פי לא עבדו אותם בכל לבם דכתיב לא ענה מלבו. אף על פי ויגא בני איש העמידו עליהם בני קשה ביותר (403א) לנסותם זה נבוכד נצר ועמד והכה את מכתם. רבי ברכיה בשם רבי לוי. אמר בשני מקומות פעלו ישראל עם הקדוש ברוך הוא בפיהם. ולא פעלו בלבבם שנאמר ויפתוהו בפיה'. ובלשונם יכזבו לו. ולבם לא נכון עמו. בבבל פעלו בלבם. ולא פעלו בפיהם שנאמר כי לא ענה מלבו ויגא בני איש. הביא עליהם איש שנאמר איש צר ואויב המן הרע הזה. ההד"א. וה(ג)א (ו)את מכתן. על דעת דרבנן עבדו ישראל עבודה זרה. בימי נבוכד נצר. על דעת דרבי שמעון בן יוחי. לא עבדו ישראל עבודה זרה בימי נבוכד נצר. על דעת דרבנן עבדו ישראל עבודה זרה. כיצד נבו כדנאצר העמיד צלם והפריש (כהן גדול) [כ"ג] מכל אומה ואומה. ו(כהן גדול) [כ"ג] מישראל. ועל דעת דרבי שמעון בן יוחי לא עבדו ישראל עבודה זרה כיצד נבוכד נצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ג' ג'. וחנניה מישאל ועזריה שהיו שלשה מישראל. עבדו ומיחו על עצמן ולא עבדו עבודה זרה. הלכו אצל דניאל. אמרו לו רבינו דניאל נבוכד נצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ג' ג' ולנו הפריש מכל ישראל מה אתה אומר נסגוד ליה או לא. אמר להם הרי הנביא הוא לפניכם לכו אצלו הלכו אצל יחזקאל אמרו לו כמו שאמרו לדניאל נסגוד ליה או לא. אמר להם כבר מקובלני מישעיה רבי חבי כמעט רגע עד יעבור זעם. אמרו ליה מה את דיהון אמרין הדין צלמא סגדין ליה כל אומ' אמר לון ומה אתון אמרין ליה. אן בעינן ליה. ביה פגם דנהוי תמן ולא נסגוד ליה. סוגין דיהון אמרין הדין צלמא כל אומיא סגדין ליה. לבד מישראל. אמר להם אם לדעתכם המתינו לי עד שאמלך בגבורה הה"ד ויבואו אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני. ומי היו אלה היו חנניה מישאל ועזריה שהיו מבקשים ליתן נפשם על קדושת השם ואמר יחזקאל מתקיים את עליהון או לא. והשיבוהו איני מתקיים הה"ד בן אדם דבר אל זקני ישראל. ואמרת אליהם כה אמר יי אלקים הדרוש אותי אתם באים. מאחר שגרמתם לי להחריב ביתי ולשרוף היכלי ולגלות עמי בין האומות. ואחר כך אתם באים לדורשני. חי אני אם אדרוש לכם נאום יי אלהים באותו שעה בכה (403ב) יחזקאל בכי גדול. ואמר ווי לשונאיהין של ישראל. אבדה כל יהודא שלא נשתייר מיהודה אלא אלו בלבד שנאמר ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה. וזו תשובה באה להם. והיה בכי ואזיל כיון דאתא אמרו ליה מה אמר לך הקדוש ברוך הוא אמר ליה אינו מתקיים עליכם אמרו לו בין מתקיים ובין אינו מתקיים. אנו נותנין נפשותינו על קדושת שמו. תדע לך שהוא כן. שעד שלא באו אצל יחזקאל מה אמרו לו לנבוכד נצר לא חשחין אנחנא על דנא פתגם להתבותך. הין איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכיל לשזבותנא. ולאחר שבאו אל יחזקאל ושמעו התשובה. מה אמרו לנבוכד נצר. והן לא ידיע להוי לך מלכא. בין מציל בין לא מציל די לאלהך לא נסגוד. וכיון דנפקו מגבי דיחזקאל נגלה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל ואמר לו יחזקאל מה את סבור שאיני מתקיים עליהם. מתקיים אני עליהם בודאי. הה"ד כה אמר יי אלקים עוד תאדרש

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

לבית ישראל. אלא שבוק ולא תימא להון מידי שביק להון מהלכין על תום. הה"ד הולך בתום ילך בטח. מה עשו הלכו ופזרו עצמן בין האכלוסין. והו אמרין. והא לא מציל ידיע להוי. הדא דבריאתא אמרין כמאן דאתים עלמא על תלתא עמודין. אית דאמרין אלו אברהם יצחק ויעקב. אינון. ואית דאמרין אלו הן חנניה מישאל ועזריה. זאת קומתך דמתה לתמר. מה תמר זו נגזרה עליה גזירה ולא נשרפה. אף אלו נגזרה עליהם גזרה ולא נשרפו. כיצד נעשית להם האור. רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמני. רבי אלעזר אומר כמין טלנס. ורבי שמואל בר נחמני אמר כמין אותי.

<ז,ט,א> **אמרתי אעלה בתמר** אמרתי שאני מתעלה בכל האומות. ולא נתעלתי אלא בכס. אחזה בסנסניו בסנסנייה הדא תמרתא בדלא עבדא כלום. לא פשיתא דהיא עבדא מן תלת אלבנין. אבון בר חסדאי אמר באתרין צווחין לא לבנייא סנסנייא. הה"ד באדין גובריא אילך כפיתו בסרבליהון. רבי חוניא ורבי יודן. רבי יודן אומר בגויליהון. ורבי חוניא אמר בקומיהון. ביקומהון. אבדימי (404א) דמן חיפא אמר ששה נעשו באותו היום. צף הכבשן. ונפרץ הכבשן ונשרפו ארבע מלכיות ונעשה נבוכד נצר אימקסרוס. והפלה הרוח את הצלם. והחיה יחזקאל המתים בבקעת דורא. צף הכבשן מנין אמר רבי יהודא מן הדא קרא אדין נבוכד נצר תוה וקם בהתבהלה. ענו ואמרין הא אנא חזי וגומר. רבי פנחס בשם רבי ראובן. אמר באותה שעה ירד מיכאל המלאך. וסטרו על פיו אמר ליה רשע ליחה סרוחה בראתי לי יחזור ויתייב מילך חזור ויתייב מילך חזור ויתייב עלוי ענה נבוכד נצר ואמר בריך אלההן די שדרך מישך ועביד נגו. די שלח בריה אין כתיב כאן. אלא כי שלח מלאכיה. אמר ליה ראובן פריטים משלו היה. נפרץ הכבשן מנין דכתיב באדין קריב נבוכד נצר. לתרע אתון נורא יקידתא וגומר. פוקו ואתו פוקו אין כתיב כאן אלא פוקו ואתו. מכאן שנפרץ הכבשן. שנשרפו ארבע מלכיות מנין. אמר רבי יצחק אדרגזריא גדבריא דתברייא תפתיי. דראגזריא איפרכייא גדבריא איסטרטטי. דתבריא. איסכולוס. קוקי הוא קורא להם דתבריא שהם שוברים את הדברים. תפתייא. שמפתין יצר הרע לזנות. אין לי אלא אלו מנין לרבות דסכוסין ואגריקין ואגמונים. תלמוד לומר וכל שלטוני מדנתא אין לי אלא אלו בירידתן בעלייתן מנין דכתיב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחות' אחשדרפניא. רבי אחא ורבנן רבי אחא אומר אלו הארכונות שהם נחשדין ופונין דין לכל צד. ורבנין אמרין שמהדרין פנים ופוני'. סגנייא. סכילוס. טיתי. ופחותא קאתאליקי. והדברי מלכא קשישי ואסטרוולוגיסי. כפיתו לגובריא האילין. ונעשה נבוכד נצר אימקרוס מנין. אמר רבי יצחק מן הדא דכתיב ההוא דאמר בפומיה אתיא ותמהיא די עבד עמי אלהא עילאה. ע'מ' עבד בגופי עבד. הפילה הרוח את הצלם מנין. אמר רבי יצחק מן הדא קרא כרע בל קורס נבו. החיה יחזקאל את המתים מנין אמר רבי יצחק מהדא קרא מארבע הרוחות בואי הרוח. ואמר רבי יצחק אותה הרוח שהפילה הצלם היא הרוח שהחיה את המתים. אמר רבי אלעזר אותו היום שבת ויום (404ב) הכפורים היה.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ורבנין אמרין כמה הוי נבוכד נצר מפתה לדניאל ואמר לו לית אתה סגיד לצלמא דאית ליה מששא אמר ליה את חמי מהו ואת מאן גרמך את סגיד. מה עשה אותו רשע. נטל ציצו של כהן גדול ונתנו לתוך פיו וכנס כל זני זמרא והווי מקלסין קדמוהי ואמר הוא אנכי יי אלהיך כיון דחמא דניאל כך אמר ליה לית את יהיב לי רשותא למיסק ולנשק הדין צלמא על פומיה. ולמה על פומיה אמר ליה דהוא טעים משתעי מיד נתן לו רשות וסלק וכססלק אשתבע לציצא ואמר ליה בשר ודם אני ושלוחו של הקדוש ברוך הוא אני והזהר שלא יתחלל שם שמים (על ו)בך וגוזר אני עליך שתבא אחרי. בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו. מן דנחת מתכנשין כל זנא זמרא והווי מקלסין קדמוהי. ולא הוה עביד כלום באותו שעה הפילה הרוח את הצלם כיון שראו אומות העולם ניסים וגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא עם חנניא מישאל ועזריה הווי נסבין טעוותהון ומתכבדין יתהון ועבדין יתהון זוגין פעמונים זוגים ותלן יתהון בכלהון ובחמריהון והוון מקרקרין בהון ואמרון אתון חמין למה הויתון סג[ד]ין לקיים מה שנאמר עצביהם לחיה ולבהמ'.

ויהיו נא שדיך כאשכלות הגפן. זה פרץ זורח. מה פרץ זורח נגזרה עליהם גזירת שריפה. ולא נשרפו. אף אלו נגזרה עליהם גזירה לשרפה ולא נשרפו. וריח אפיך כתפוחים אמר רבי אלעזר מאחר שכתו' בהם וריח נדר לא עדת בהון ואת אמרת וריח אפך כתפוחים. ולמה היה דומין ריחן לריח השדה של תפוחים.

ז, י, א < **והכך כיון הטוב** אמר רבי יוחנן באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת כלם ואמר להם רדו ונשקו שפתותיהם של אבותיה' של אלו. שכשם שפעלו הם לפני באש כך פעלו (ל) בניהם לפני באש. רבי עזריא בשם רבי יהודא בר שמעון באו(ת) שעה קרא הקדוש ברוך הוא אל מלאכי השרת רדו ונשקו שפתותיהם של אלו אלו לא קבלו תורתו ומלכותי בסיני עליהם הייתי נעשה בעל רכב לאלו שהם ישנים (405א) במערת המכפלה. אמר רבי יוחנן בן תורה אף על פי שמת שפתותיו רוחשות עליו בקבר. מאי טעמא דובב שפתי ישנים. שמואל בכמר זה של ענבים שהוא זב מאליו. רבי יוחנן אמר כהדין דשאתי אמר עתיק אף על פי דהוא שתי טעמא וריחא בפומיה.

ז, י, א < **אני לדודי ודודי לי** ועלי תשוקתו. שלשה שווקין הן. אין שווקין של ישראל אלא באזניהם שבשמים שנאמר אני לדודי ועלי תשוקתו. אין שווקה של אשה אלא לבעלה. שנאמר ואל אשך תשוקתך. אין שווקו של יצר הרע אלא בקין ובחבורתו שנאמר ואליד תשוקתו. רבי יהושע בשם רבי אסא אין שווקין של גשמים אלא בארץ שנאמר פקדת הארץ ותשוקקה רבת תעשרנה. אם זכיתם תעשרנה. ואם לאו תעשרנה. שתעשה לכם אחד מעשרה. **דבר** אחר ועלי תשוקתו תשים אנו. ואף על פי שאנו תשים אנו מצפים ומקוים לישועתו של הקדוש ברוך הוא בכל יום ויום ומיחדים שמו בכל יום פעמים ואומר שמע ישראל יי אלקינו יי אחד.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ז,יב,א> **לכה דודי נצא השדה** רוח הקדש צווחת ואומרת נצא ונטייל בדימוסין של עולם. נלינה בכפרים בכופרים בו. אלו כרכי אומות העולם שכפרו בהקדוש ברוך הוא אמר רבי אבא בר כהנא. אף על פי לשעה.

<ז,יג,א> **נשכימה לכרמים** אלו ישראל שנאמר כרם יי צבאות בית ישראל. נראה אם פרחה הגפן זו קריאת שמע. פתח הסמדר אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. הנצו הרמונים אלו התינוקות שיושבים ועוסקים בתורה. שם אתן את דודי לך. שם אני נתן את הצדיקים והצדיקות. הנביאים והנביאות. שעמדו ממני.

<ז,יד,א> **הדודאים נתנו ריח** אלו עלומי ישראל שלא טעמו טעם חטא

(405ב) ועל פתחינו כל מגדים אלו בנות ישראל שדבקו בבעליהן ואינן מכירות אדם אחר. דבר אחר הדודאים נתנו ריח. רבי יודן ורבי לוי. רבי יודן אומר בוא וראה כמה הן חביבין הדודאי לפני מי שאמר והיה העולם שבשני הדודאים הללו עמדו שני (ג) שבטים גדולים מסויימין. ואלו הן שבטו של יששכר ושבטו של זבולן שנאמר ויבא יעקב מן השדה בערב. רבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמן. רבי אלעזר אומר זו הפסידה וזו הפסידה. זו נשתכרה וזו נשתכרה. לאה הפסידה דודאים ונשתכרה שבטים וקבורה. ורחל נשתכרה דודאים והפסידה שבטים וקבורה. רבי שמואל אומר זו הפסידה וזו הפסידה זו נשתכרה וזו נשתכרה. לאה הפסידה הבכורה ונשתכרה שבטים רחל נשתכרה (שבטים) דודאים ובכורה. והפסידה שבטים. אמר רבי לוי כתיב כה הראני יי והנה שני דודאים תאנים. הדוד האחד תאנים טובות מאד. זו גלות של יכניה. והדוד האחד זו תאנים יפות מאד זו גלות צדקיהו יכול לא עשה תשובה. תלמוד לומר הדודאים נתנו ריח. הדודאים הטובות נתנו ריח. ועל פתחינו כל מגדים דבי רבי שילא אמרי משל לאשה כשרה שהניח לה בעלה מעט חפצים ומעט יציאות. כיון שבא בעלה אמרה לו ראה מה הנחת לי ומה סגלתי לך. ומה הוספתי לך עליהם. ורבנין אמרין למלך שהיה לו פרדס ונתנו לאריס. מה עשה אותו האריס מלא כלכלות של תאנים. מפירותיו של פרדס. ונתנם לפתח הפרדס כשהיה המלך עובר וראה כל השבח הזה בפתח הפרדס. כלו על אחת כמה וכמה. כך בדורות הראשונים אנשי כנסת הגדולה הלל ושמאי. ורבן גמליאל הזקן. בדורות האחרונים רבן יוחנן בן זכאי ורבי אלעזר ורבי יהושע. ורבי מאיר ורבי עקיבא ותלמידיהון על אחת כמה וכמה. ועליהם הוא אומר חדשים גם ישנים. דודי צפנתי לך. אמר רבי אבא בר כהנא אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אתם צופנים לי **(406א)** ואני צופן לכם אתם צופנים לי במצות ובמעשים טובים ואני צופן לכם באוצרות מלאים יותר מכל הטובות שבעולם. אמר רבי אבא בר כהנא בר יודן אלא דידיה הנון סגיין מן דיך הה"ד מה רב טובך אשר צפנת ליריאך וגוי.

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

<ח,א,א> **מי יתנך כאח לי** כאיזה אח כקין להבל קין הרג להבל שנאמר ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו אלא כישמעאל ליצחק. ישמעאל שונא ליצחק. אלא כעשו ליעקב שנאמר וישטום עשו ליעקב. אלא כאחי יוסף ליוסף שהיו שונאים אותו שנאמר ולא יכלו דברו לשלום. ויקנאו בו אחיו. כאיזה אח. יונק שדי אמו הוי כיוסף לבנימין שאהבו בלבו שנאמר וירא יוסף אתם את בנימין.

אמצאך בשוק אשקך בחוץ זה מדבר שהוא חוץ ליישוב אשקך כשני אחים שנשקו זה לזה ואלו הן משה ואהרן שנאמר וילך ויפגשוהו בהר האלקים וישק לו. גם לא יבזו לי. אמר רבי פנחס מעשה בשני אחים שהיה אחד מהם במירון ואחד בגוש חלב. נפלה דליקה בבית זה שהיה במירון. ובא אחותו שהיה בגוש חלב. התחילה מגפפתו וימחבתו ומנשקתו ואומרת ליה דא מבריא לי דהוה אחי באננקי ונתפלט ממנה.

<ח,ב,א> **אנהגך אביאך** אנהגך מעליונים לתחתוניי. אביאך אל בית אמי זה סיני. אמר רבי ברכיה למה קורין לסיני בית אימי. שמשם נעשו ישראל כתינוק בת יומו תלמדני מצות ומעשים טובים. אשקך מיין הרקח אלו משניות גדולות. כגון משנתו של רבי חייא רבא ומשנתו של רבי הושעיא ובר קפרא. ומשנתו של רבי עקיבא. מעסיס רמונים. אלו ההגדות שטעמן כרמון. מעסיס רמונים אלו. דבר אחר אשקך מיין הרקח. זה התלמוד שמפוטם במשניות כרקח. מעסיס רמונים אלו בגדי כהונה גדולה המד"א פעמון זהב ורימון..

<ח,ה,א> **מי זאת עולה מן המדבר** עלויה מן המדבר סלוקה (406ב) מן המדבר. מיתתה מן המדבר. המד"א (מן) במדבר הזה יתמו ושם ימותו. מתרפקת על דודה. אמר רבי יוחנן שהיא מונחת פרקי תורה ופרקי מלכות לעתיד לבא.

תחת התפוח עוררתיך דרש פליטון איש רומי נתלש הר סיני ויערב בשמי מרום והיו ישראל נתונים תחתיו. שנאמר ותקרבו ותעמדון תחת ההר. דבר אחר תחת התפוח עוררתיך למה לא באילן אחר או באגוז. אלא כל אילנין דרכן מוציאין עליהם תחלה. ואחר כך פירותיהם. ותפוח זה מוציא פירותיו תחלה ואחר כך מוציא עליו כך הקדימו ישראל עשייה לשמיעה. שנאמר נעשה ונשמע אמר הקדוש ברוך הוא אם אתם מקבלים עליכם תורתי מוטב ואם לאו הריני כובש עליכי להר זה והורג אתכם.

שמה חבלתך אמך וכי מה ושמה חבלתך ילדתך. אמר רבי ברכיה לאחד שהלך במקום סכנה ונוצל ופגע ביה חבריה. ואמר ליה בההוא אתרא דסכנת' עברת כמה סכנת עברת. כדון ילדתך אמך. כמה צערא עברה עליך וכדון אתכרית צדיק חדתא. אמר רבי אבא בר כהנא שמה חבלה ושמה חובלה שמה חבלה בשעה שאמרו כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. שמה חובלה בשעה שאמרו לעקל אלה אלהיך ישראל. וחובלו. נתמשכנו. תני רבי שמעון בן

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

יוחי זיין שנתן להם בחורב שם המפורש חקוק עליו וכשחטאו נוצל מהם. רבי איבו ורבנן. רבי איבו אמר מאליו היה נקלף רבנן אמרי מלאך ירד והיה קולף אותו. אמר רבי שמעון בר חלפתא עלובה היא הכלה שמקלקלת בתוך החופה אמר רבי יוחנן איבדו עצה טובה שנתנה להם בסיני. ואין עצה אלא תורה. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי כתיב ובחורב הקצפתם את יי. אמר הקדוש ברוך הוא באתי לברך אתכם ומצאתי חיככם נקוב שאינו מחזיק ברכה. ואין נקוב אלא פרוע. המד"א (407א) ותפרעו כל עצתי. רבי לוי אמר עשיתם להקדוש ברוך הוא כאילו מתאבל עליכם אית אתרין דצווחין לבית אבילא בי קציפא.

<ח,ו,א> **שימני כחותם** אמר רבי מאיר אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה שחשבת בלבך לעשות לנו עשה. דאמר רבי יוחנן בשם רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני. ואמרו כל אשר דבר יי נעשה ונשמע. באותו שעה קרא הקדוש ברוך הוא למלאך המות. ואמר ליה אף על פי שמניתיך אספקלטור מיקליטור על. בריותי. אין לך עסק באומה זו הה"ד והיה כשמעם את הקול מתוך החשך. וכי יש חשך למעלה והא כתיב ונהורא עמיה שרי. ומהו מתוך החשך זה מלאך המות שקרוי חשך שנאמר והלוחות מעשה אלקים המה. והמכתב מכתב אלקים חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות. רבי יהודא אומר חירות מלאך המות רבי נחמיה אומר חירות מן המלכיות רבי יוסי אומר חירות מהייסורין.

<ח,ו,ב> דבר אחר שימני כחותי על לבך. רבי ברכיה אומר זה קריאת שמע שנאמר והיו הדברי' האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך כחותם על זרועך אלו תפילין הה"ד וקשרתם לאות על ידך. אמר רבי מאיר שימני כחותם על לבך. זה יהויכין דאמר רבי לוי נשבע הקדוש ברוך הוא שבועה שהוא נותק מלכות בית דוד מידו. הה"ד. חי אני נאום יי אלהים כי אם יהיה כנייהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני. כי משם אתקנד. אמר רבי חננא בר יצחק משם אני נותק מלכות בית דוד. אין כתיב אנתקך אלא אתקנד אמר רבי זעירא אנא שמעית קלא דרבי יצחק יתיב ודריש הא מילתי. ולית אנא ידע מה היא. אמר ליה רבי אחא אריכא הה"ד כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו. בימיו אינו מצליח אבל בימי בנו מצליח. דכתיב ביום ההוא נאום יי אקחך זרובבל בן שלתיאל. עבדי ושמתיך כחותם על יד ימיני. אמר רבי אחא גדולה כחה של תשובה. שמבטלת את הגזירה ומבטלת (407ב) השבועה. מבטלת הגזירה מנין שנאמר כתבו את האיש הזה ערירי. וכתב ביום ההוא נאום יי כי אם יהיה כנייהו בן יהויקי' וגו'. וכתב ובני כנייהו אסיר בנו שאלתיאל בנו. אסיר רבי תנחום בר ירמיה אמר שהיה חבוש בבית האסורין. שאלתיאל שממנו הושתלה מלכות בית דוד. דבר אחר שאסר הקדוש ברוך הוא את עצמו בשבועה. שאלתיאל ששאל לבית דין של מעלה והתירו לו נדרו.

<ח,ו,ג> אמר רבי איבו שני דברים שאלו ישראל מלפני הקדוש ברוך הוא ולא שאלו כהוגן עמדו הנביאים ותקנום. ישרי שאלו ויבא כגשם לנו כמלקוש יורד ארץ. אמרו להם

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

הנביאי'. לא שאלתם כהוגן שהגשמים הללו טרחוניהם לעולם יוצאי דרכים מצירים להם מפרשי ימים מצרים בהם. טחי גנות מצרים בהם. דורכי גחות מצירין בהם. ואתם אומרים ויבא כגשם לנו. ועמדו הנביאים ותקנוה ואהיה כטל לעולם לישראל. ועוד אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם שימני כחותם על לבך. אמרו הנביאים לא שאלתם כהוגן שהלב פעמים נראה ופעמים אינו נראה. ואין חותמו נגלה. ואי זה כהוגן והיית עטרת תפארת (ישראל) ביד יי'. רבי שמואל בן הוזות בשם רבי לוי אומר אמר להם הקדוש ברוך הוא לא אתם ולא נביאכם שאלתם כהוגן וכראוי שמלך בשר ודם עובר ועטרת נובלת מעל ראשו וצניף מלוכה ומלוכה מעליה. ואי זו הוא כהוגן הה"ד הן על כפים חקותיך. חומותיך נגדי תמיד. כשם שאי אפשר לו לאדם לשכח כפות רגליו גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך.

ח,ו,ד < כי עזה כמות אהבה. עזה אהבה כמות. שהקדוש ברוך הוא אוהב אתכם. הה"ד אהבתי אתכם אמר יי'. קשה כשאל קנאה. בשעה שמקנאים אותי (בעולם הזה) בעבודה זרה שלהם שנאמר יקניאוהו בזרים. דבר אחר כי עזה כמות אהבה אהבה שאהב יצחק את עשו. הה"ד ויאהב יצחק את עשו קשה כשאל קנאה. שקנא עשו ליעקב הה"ד וישטום עשו את יעקב. דבר אחר כי עזה כמות אהבה. שאהב יעקב ליוסף שנאמר וישראל אהב את יוסף מכל אחיו. קשה כשאל קנאה. שקנאו בו אחיו שנא' ויקנאו בו אחיו. דבר אחר כי עזה כמות אהבה. **(א408)** שאהב יהונתן לדוד. שנאמר ויאהב יהונתן לדוד. קשה כשאלו)ל קנאה שקנא שאול לדוד שנאמר ויהי שאול עויין את דוד. דבר אחר כי עזה כמות אהבה. שאוהב האיש לאשתו שנאמר ראה חיים עם האשה אשר אהבת. קשה כשאל קנאה. שמקנא לה. ואומר לה אל תדברי עם איש פלוני. והלכה ודברו עמו מיד ועבר עליו רוח קנאה. וקנא את אשתו. דבר אחר כי עזה כמות אהבה שאהב דוד דורו של שמד לפני הקדוש ברוך הוא. הוא. שנאמר כי עליך הורגנו כל היום. קשה כשאל קנאה. שעתיד הקדוש ברוך הוא לקנא לציון שנאמר קנאתי לירושלם ולציון קנאה. גדולה רשפיה. רשפי אש שלהבת יה. רבי ברכיא אומר האש של מעלה לא האש מכבה למים ולא המים מכבין לאש.

ח,ז,א < **מים רבים לא יוכלו לכבות** וגו'. מים רבים אלו אומות העולם שנאמר הוי המון עמים רבים. לא יוכלו לכבות את האהבה שהקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל שנאמר אהבתי אתכם נאום יי'.

ונהרות לא ישטפוה אלו אומות העולם המד"א. ביום ההוא יגלח יי' בתער השכירה. וגו'. וכתוב הנה יי' מעלה עליהם את מי הנהר וגו'. אם יתן את הון כל ביתו אם פותחין הם כל אומות העולם את כל תסבריות שלהן ונותנין את כל ממונם בדבר אחד מן התורה. אינו מתכפר בידן לעולם. דבר אחר אם יתן איש את כל הון ביתו אם פותחין אומות העולם את כל תסבריות שלהם בדבר אחד מן התורה ונותנין כל ממונם בדמו של רבי עקיבא וחביריו אין מתכפר בידן לעולם.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

בוז יבוזו לו רבי יוחנן הוה מטייל וסליק מטבריא לציפורי והוה רבי חייא בר אבא סמיך ליה מטון חד בית מקלא. אמר רבי יוחנן הדין בית חקלא הוה דידי וזבינתיה בגין מלעי באוריית'. מטון חד בית כרם ואמר רבי יוחנן הדין בית כרמא הוה דידי וזבינתיה בגין מלעי באוריית'. מטון חד בית זיתא ואמר כן. שרי רבי חייא. בכי. אמר ליה מה את בכי. אמר ליה בכי אנא דלא שביקות לסיבותך כלום. אמר ליה חייא ברי קלה זו בעיניך מה שעשיתי שמכרתי דבר שנתן לששה ימים שנאמר כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ. אבל התורה נתנה לארבעים שנאמר ויהי שם עם יי ארבעים יום וארבעים לילה. וכתוב ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה. כד דמך רבי יוחנן היה דורו אומר עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהב שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוזו לו. כד דמך רבי אושעיא אינצו טבריה ראו מטתו פורח באויר והיה דורו קורא עליו. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו.

<ח,ח,א> אחות לנו קטנה ושדים אין לה. אילו ישראל רבי עזריא בשם רבי יהודא בר סימון אמר לעתיד לבוא עתידים כל שרי אומות העולם באים ומקטרגים את ישראל לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים רבונו של עולם אלו עובדי עבודה זרה. אלו גלוי עריות ואלו גלוי עריות. אלו שופכי דמים. ואלו שופכי דמים. מפני מה אלו יורדים לגיהנם ואלו אינם יורדים לגיהנם. אמר להם הקדוש ברוך הוא אחות לנו קטנה. מה קטן זה כל מה שהוא עושה. אין ממחין בידו. למה שהוא קטן. כך כל מה שישראל מתפלגין כל ימות השנה בעונותיהם בא יום הכפורים ומכפר עליהם שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם.

<ח,ח,ב> רבי ברכיה פתר קרייה באברהם אבינו אחות לנו קטנה. זה אברהם שנאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ממחה בקערה קטנה עד שהוא קטן היה עסוק במצות ובמעשים טובים. מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה. ביום שגזר נמרוד הרשע. ואמר להשליכו בכבשן האש.

<ח,ט,א> אם חומה היא נבנה עליה. אם חומה היא זה אברהם אמר הקדוש ברוך הוא אם מעמיד הוא דברים כחומה נבנה עליה טירת כסף נצילהו ונבנה אותו בעולם. ואם דלה היא נצור עליה לוח ארז אם דל הוא ממצוות ומשלשל מעשיו נצור עליה לוח ארז. מה **(409א)** צורה זו אינה מתקיימת אלא לשעה אחת. כך איני מתקיים עליו לשעה אחת.

<ח,י,א> אני חומה אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא אני חומה מעמיד טובים כחומה. ושדי כמגדלות שאני עתיד להעמיד כיתים וחבורות של צדיקים כיוצא בי בעולמך. כמוצאת שלום אמר ליה הקדוש ברוך הוא כשם שירדת לכבשן האש ויצאת בשלום כך אני מוציאך בשלום הה"ד אני יי אשר הוצאתיך מאור כשדים.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

<ח,י,ב> רבי יוחנן פתר קרייה על סדום. אחות לנו קטנה זו סדום הה"ד ואחותך הגדולה היא שומרון וגו'. ושדים אין לה. שלא הניקה מצות ומעשים טובים. מה נעשה לאחותינו ביום שידונו ביום שנגזר בית דין של מעלה. והסכימו שתשרף באש. שנאמר וי"י המטיר על סדום ועל סדום גפרית ואש.

אם חומה היא אלו ישראל אמר הקדוש ברוך הוא אם מעמידים הם ישראל מעשיהם כחומה נבנה עליהם ונצילים. ואם דלת היא. כלומר אם מטלטלים הם דבריהם כדלת זה. נצור עליה לוח ארז. מה צורה זו אינה מתקיימת אלא לשעה. כך איני מתקיים עליהם אלא לשעה אני חומה. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אני חומה ונעמיד מצות ומעשים טובים כחומה.

ושדי כמגדלות שאנו עתידים להעמיד כתות כתות () של צדיקים כיוצא בנו בעולמך אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום. לפי שהיו כל אומות העולם מונין לישראל ואומרין להם אם כן למה הגלה אתכם מארצו. ולמה החריב את בית המקדש. וישראל היו משיבין להם אנו דומין לבת מלכים שהיתה הולכת לעשות רגל רדופים לבית אביה סוף שחוזרת לביתה לשלום. דבר אחר אם חומה היא חנניה מישאל ועזריה. אמר הקדוש ברוך הוא אם מעמידין הן חנניה מישאל ועזריה מעשיהם נבנה עליהם העולי ונצילים. ואם דלת היא ואם מטלטלין הם מעשיהם כדלת זו. נצור עליה לוח ארז. מה צורה זו אינה מתקיימת. אלא לשעה. כך **(ב409)** אני איני מתקיים עליהם אלא לשעה. אני חומה אמרו לפני הקדוש ברוך הוא אני חומה ואנו מעמידין מצות ומעשים טובים כחומה. ושדי כמגדלות אנו עתידין להעמיד בעולמך כתות של צדיקים כיוצא בנו. אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום אמר להם הקדוש ברוך הוא כשם שירדתם לכבשן האש. בשלום. כך אוציאכם משם בשלום הה"ד באדין נפקין שדרך משך ועביד נגו מגו נורא

<ח,י,ג> רבנין פתר קרייה בענין הגולה. אחות לנו קטנה אלו עולי הגולה. קטנה שהיו דלים באוכלוס'. ושדים אין לה אלו חמשה דברים שאין לה. לבית שני כמו שהיו בבית ראשון. ואלו הן אשר חסרו. אש. ושמן משחה. ורוח הקדש. ואורים ותומים. הה"ד וארצה בו ואכבדה. ואכבד כתיב חסר ה"א. מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה. ביום שגזר כורש. ואמר די עבר פרת עבר. די לא עבר לא יעבור. אם חומה היא אלו ישראל העלו חומה מכבבל לא חרב בית המקדש לא חרב בית המקדש שניה. ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז. מה צורה זו אף על פי שמתשטשה מקומה עכר. כך אף על פי שבתשעה באב חרב בית המקדש. לא בטלו ישראל פעמים רגלים שלהם שלש פעמים בשנה. אם חומה אמר רבי איבו אמר הקדוש ברוך הוא עתיד אני לעשות לישראל ט/נו? סיגור בין האומות. ואי זה זה בת קול. הה"ד לולי י"י צבאות. הותיר לנו שריד תאנא משמתו נביאים אחרונים חגי זכריה ומלאכי. פסקה רוח הקדש מישראל. ואף על פי כן היו משתמשים בבת קול. שנמנו חכמים בעליית נגריא ביריחו. יצאה בת קול ואמר להם יש בניכם אדם אחד שהוא ראוי לרוח הקדש. אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן. וכשמת היו אומרין עליו

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

הוי ענו הוי חסיד תלמיד של עזרא. שוב מעשה שנמנו וגמרו בכרם ביבנה חכמי ישראל. וכי בכרם היו יושבין אלא זו סנהדרין שעשויה שורות שורות מחנות מחנות דגלים דגלים כמטעת של כרם ויצאה בת קול ואמר להם יש ביניכם אדם אחד שהוא ראוי לרוח הקדש אלא שאין דורו ראוי לכך (410א) נתנו עיניהם בשמואל הקטן. וכשמת אמרו עליו הוי ענו הוי חסיד תלמידו של הלל הזקן. אף הוא אמר שלשה דברים בשעת מיתתו. שמעון וישמעאל לחרבא ושאר חברוהי לקטלא ושאר עמא לביזה ועקא. סגיין עתידין למיתי בעלמא. ובלשון ארמי אמרם. ואף על (פי) רבי עקיבא ועל רבי יהודא בן בבא. התקינו שיהו אומרין עליו הוי ענו הוי חסיד תלמידו של שמואל. אלא שנרפה לו השעה שאין מספידין על הרוגי מלכות.

מעשה ששמע רבי יוחנן (בת קול) כהן גדול בת קול. יוצאה מקדש קדשים ואמרה נצחו טלייא דאזלו לאגחא קרבא. באנטוכיא. וכתבו אותו היום ואותו שעה והיה כן. ובאותו היום נצחו. מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצאה מקדשי הקדשי ואמר' בטיל עבידתא דמשנאה למחריב היכלא ונהרג גאיוס ולוקוס. ובטלו גזירותיו. ובלשון ארמי שמעין. רבי חוניא בשם רבי ראובן. מלך במדינה צועקין ליה והוא עושה. אין מלך במדינה איקונין שלו שם אלא שאין הקונין עושה מה שהמלך עושה. רבי יוחנן ורבי שמואל בר נחמן. רבי יוחנן אמר כתיב ונתן יי לך שם לב רוגז. נותן ועלת עמהם. רבי שמואל אמר שמה לב רגז וכיון שעלו נתרפאו. ריש לקיש אמר כד חמי להון מצמתין בשוקא הוה. אמר להון בדרו גרמיכון אמר להון בעלייתכי לא עשיתם חומה. וכאן באתם לעשות חומה. רבי יונה כד הוי חמי להון הוה מקנתר להון ימאסם אלהי. אמר רבי אבא בר כהנא אם ראית ספסלין מלאין בבליין מבארץ ישראל צפה מלך המשיח מה טעם פרש רשת לרגלי. תני רבי שמעון בן יוחי. אם ראית סוס פרסי קשור בקברי ישראל. צפה לרגלי משיח. והיה זה שלום וגומר. שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם. ואלו הן שבעה רועים. דוד באמצע. אדם שת מתושלח בימינו. אברהם יעקב ומשה משמאלו. ויצחק להיכן הלך. הלך וישב על פתחה של גיהנם להציל בניו מדינה של גיהני. ושמנה נסיכי אדם ואלו הן. ישי שאול שמואל. עמוס צפניה חזקיהו אליהו. מלך המשיח.

<ח,יא,א> (410ב) **כרם היה לשלמה** אלו ישראל. שנאמר כי כרם יי צבאות וגוי. לשלמה למלך שהשלום שלו. בבעל המון. המון בעל שהמו אחרי הבעל המד"א ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות. לפיכך באו עליהם המונות. העמיד להם משמרות. איש יביא בפריו אלף כסף הביא איש על פריו ומצא בו אלף צדיקים גמורים בתורה ובמעשים טובים. **דבר** אחר כרם אלו ישראל שנאמר ואביא אתכם אל ארץ הכרמל ארץ אשר יי אלהיך דורש אותה. לשלמה המלך. למלך שהשלום שלו בבעל המון שהמו אחרי הבעל. לפיכך באו עליהם המוני המונות מלכותי הה"ד וארא בשלל. רבי חונא בר יצחק אמר פרפרא בבלאה מה בבל עבדא הכא. תני רבי שמעון בן יוחי אומר מלך כשל היה וקנה

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

ביריחו והיה זה משלח לזה דורוניות הדא אמר כל מלך שלא היה לו קנין ביריחו לא היה תופש בעצמו שהוא מלך.

נתן את הכרם לנוטרים זה נבוכד נצר איש יביא בפריו אלף כסף. הביא איש בפריו. ולקט מהם אלף צדיקים. שלמים בתורה ובמעשים טובים הה"ד החרש והמסגר אלף. ורבנין אמרי זה וזה אלף.

<ח,יא,ב> דבר אחר כרם אלו סנהדרין דתנינן תמן. שלשה דברים העיד ר'בי ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה וקבלו דבריו. וכי בכרם היו יושבין אלא זו סנהדרין שעשויה שורות שורות ככרם לשלמה למלך שהשלום שלו בבעל המון שהמו אחר הבעל. ולפיכך באו עליהם המוני מלכים הה"ד מלכי צבאות ידודון ידודון. רבי יודן בשם רבי אויב מלאכי צבאות אין כתיב כאן אלא מלכי מלכיהון דמלכיא אפילו מיכאל אפילו גבריאל ידודון ידודון. רבי יהודא בר סימון אמר ידודון בהליכה. ידודון בחזרה. רבי אחווא בריה דרבי זעירא אמר עשאן. המד"א למה זה אתם רץ בני מהו ונות בית תחלק שלל. הנאווה שבבית זו התורה. ואת נותנת לו והיא (411א) מחלקה שלל. ונות בית הועד. שבבית את מחלקה שלל הנאווה שבבית זה משה שנאמר בכל ביתי נאמן הוא. ואת נותנה לו והוא מחלקה שלל לתחתונים. רבי פנחס ורבי אחא בשם רבי אלכסנדרא כתיב יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים תנה הודך לא כתיב כאן אלא אשר תנה הודך בהא שבחך הוא שתהא תורתך בשמים. אמר לון לאו לבית שוקא נפיק מן גביכון. אמר רבי יודן לאחד שהיה לו בן גדים (אצבעותיה) אצבעים מה עשה הוליכו אצל סרקרם ללמדו אומנות התחיל מסתכל באצבעותיו. אמר כל עצמה של אומנות זו אינה נקנית אלא באצבעים היאך יכול זה שילמד הוי לית שוקא נפיק מן גביכון כתיב בה. ואשה כי יזוב [2]דמה [1]זוב ימים רבים וכי יש אשה ביניכם הוי לית שוקא נפיק מן גביכון. ועוד כתיב בה אדם כי ימות באהל וכי יש מיתה ביניכם הוי הוא שהכתוב משבחו עלית למרום שבת שבי אמר רבי אחא אלו הלכות שנהגות בבני אדם כגון זבין וזבות נדות ויולדות הוי לית שוקא נפיק מן גביכון. ורב אמר למלך שמשאית בתו חוץ למדינה. אמרו לו בני המדינה אדונינו שבחך הוא ובדין הוא שתהא בתך אצלך במדינה אמר להם וכי מה איכפת לכם אמרו לו שמא למחר אתה הולך ודר אצלה בשביל אהבתה. אמר להם בתי אשיא חוץ למדינה אבל אני דר עמכם במדינה. כך בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ליתן תורי לישראל. אמרו לו מלאכי השרת להקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אשר תנה הודך על השמים אישורך הוא הודך הוא שבחך הוא ובדין הוא שתהא תורתך בשמים אמר להם וכי מאי איכפת לכם אמרו לו למחר שמא אתה משרה שכינתך בתחתונים ודר אצלם. ושוכן אצלם. אמר להם אף על פי כן אני דר עמכם בעליונים אני נותן את בתי בכתובתה במדינה אחת שתתנכר עם בעלה ביפיה וב(חמ)דתה שהיא בת מלך ויכבדוה. אבל אני דר עמכם בעליוני ומי פירש זה חבקוק שנאמר כסא שמים הודו. ותהלתו מלאה הארץ. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי כל מקום שהשרה (411ב) תורתו משרה שכינתו. מי פירש זה

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

דוד שנאמר יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים. קודם על ארץ ואחר כך על השמים.

<ח,יב,א> כרמי שלי לפני. תני רבי חייא למלך שכעס על בנו ומסרו ביד עבדו. מה עשה התחיל חובט עליו במקל אמר ליה אל תשמע לאביך אמר ליה שוטה שבעולם. כל עצמו של אבא לא מסרני לידך אלא על ידי שלא הייתי שומע לו. ואתה אומר לי אל תשמע לאביך. כך כיון שגרמו העוונות וחרב בית המקדש וגלו ישראל לבבל אמר להם נבוכד נצר אל תשמעו לתורת אביכם שבשמים אלא תפלו ותסגדו לצלמא די עבדית אמרו שוטה שבעולם כל עצמינו לא מסרנו הקדוש ברוך הוא לידך אלא שהיינו משתחוים לצלם המד"א. צלמי כשדים מחוקקים בששר. ואת אמרת לון תפלו ותסגדו לצלמא די עבדית ווי ליה לההוא גברא באותו שעה אמר הקדוש ברוך הוא כרמי שלי לפני. אמר לפניו אותו רשע אלף היו ונתמעטו כאן ונעשו מאתים איש. אמר לו הקדוש ברוך הוא אוי לו לאותו רשע ליחה סרוחה מאתים היו ונתרבו כאן ונעשו אלף.

האלף לך שלמה רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמן אמר הרב נוטל שכר על תלמידיו עד שישלימם למחר מאי טעמא האלף לך שלמה. שלמו. רבי חייא בריה דרבי אדא דיפו אמר הלמד תורה בצער. נוטל אלף שלא בצער מאתים נוטל בשכרו ממי אתה למד משבטו של יששכר. ומשבטו של נפתלי על ידי שהיו למדים תורה. שלא במקומם נטלו שכר אלף הה"ד ומנפתלי שרים אלף. אבל שבטו של יששכר על ידי שהיו למדין תורה במקומן נטלו שכר מאתים.

<ח,יג,א> היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. רבי נתן בשם רבי אחא למלך שכעס על עבדו וכבשו בבית האסורין מה עשה המלך נטל כל קציקטין שלו ועבדו והלך לשמוע מה היו **(412א)** אומרים שמע שהיו אומרים אדונינו המלך הוא שבחינו הוא חיינו אל נחסר לאדונינו המלך לעולם אמר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גביכם. כך אף על פי שישראל במלאכתם כל ששת ימים וביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת וקורין קריאת שמע. ועוברין לפני התיבה. וקורין בתורה ומפטירין בנביא. והקדוש ברוך הוא אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו אחרים שעל גביכם. ואין חברים אלא מלאכי השרת ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה. ולא תחרתו זה עם זה ולא תביישו זה לזה. שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבוננו של עולם תורה שנתת להם אינם עסוקים בה. והרי איבה ושנאה וקנאה ותחרות ביניהם ואינם מקיימים אותה בשלום. בר קפרא אומר למה קרא למלאכי השרת חברים לפי שאין ביניהם איבה וקנאה.

<ח,יג,ב> דבר אחר היושבת בגנים כשישראל נכנסים לבתי כניסיות וקורין קריאת שמע בכיוון הדעת בקול אחד בדעת ובטעם אחד אמר הקדוש ברוך הוא אומר להם היושבת בגנים. כשאתם קורים חברים אני ופמליא שלי מקשיבי לקולך השמיעני. אבל כשקורין

מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)

קריאת שמע בטירוף הדעת זה מקדים וזה מאחר. ואינם מכוונין דעתן בקריאת שמע רוח
הקדש צווחת ואומרת.

ברח דודי ודמה לך לצבי לצבא של מעלה. הדומים לכבודך בקול אחד בנעימה אחת.
על הרי בשמים בשמי שמים העליונים.

<ח,יד,א> דבר אחר ברח דודי מן הגלות שאנו בה. ומתלכלכין בעוונות. ודמה לך לצבי.
טהרנו כצבי או לעופר האילים שתקבל תפלתנו כקרבן צביים ואלים. על הרי בשמים
בזכות אבותינו שריחן עולה לפניך כבשמים זו גן עדן שכלה בשמים לכך נאמר על הרי
בשמים. דבר אחר היושבת בגנים חברים רבי ירמיה בשם רבי אבא שני חברים שהיו
עסוקין בדבר הלכה ונכבשין זה בזה בהלכה המד"א. ידבר עמים תחתיו. ועליהם הכתוב
אומר ויקשב יי וישמע. ולא עוד (שלא) אלא שאם (ת..א) תעו הקדוש ברוך הוא (412ב)
מחזיר להם טעותן מה טעם ויקשב יי וישמע ויכתב. שהוא כותב על לבם המד"א. ועל
לבם יכתבנה. ספר זכרון שהוא מזכירה להם. למאן ליראי יי ולחושבי שמו. אמר רבי יודן
בשעה שישאל קורין בתורה בחבורות קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי

דבר אחר ברח דודי. אמר רבי לוי למלך שעשה סעוד' וזמן האורחים מהם אוכלין ושותין
ומברכין למלך. ומהם אוכלין ושותין ומקללין למלך. הרגיש המלך ובקש להכניס. להם
מאומה בסעודתו. ולערבבה נכנסה מטרונה. ולמדה בהם סניגוריא אמרה לו אדוני המלך
עד שאתה מביט באלו שאוכלין ושותין ומקללין אותך הביטה באלו שמברכין אותך.
ומשבחין לשמך הגדול בתורה ובזמירות. ורוח הקדש צווחת ברח דודי. ברח מאומות
העולם והדבק בהן בישראל. ודמה לך לצבי מה צבי זה בשעה שהוא ישן. עינו אחת פתוחה
ואחת קמוצה. כך בשעה שישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא הוא מביט אליהם
בשני עיניו. הה"ד עיני יי אל צדיקים ובשעה שאין ישראל עושין רצונו הקדוש ברוך הוא
הוא מביט אליהם בעינו אחת. שנאמ' הנה עין יי אל יריאיו.

על הרי בשמים אמר רבי סימון. אמר הקדוש ברוך הוא המתינו לי עד שאשב בדין על
שריהם שנתונות אצלי בשמים הה"ד על הרי בשמים. אמר רבי יצחק כתיב. ואתה קח לך
בשמים ראש סמים ראש גמלים נושאים זהב ובשמים זהב וסמים. רבי חוניא על הדא
דרבי יצחק אין הקדוש ברוך הוא פורע מאומה למטה עד שמפיל שריה מלמעלה. ואית
ליה חמשה קריין חדא דכתיב והיה ביום ההוא יפקוד יי על צבא המרום במרום ואחר כך
על מלכי האדמה באדמה. ב' איך נפלת משמים הלל בן שחר ואחר כך נגדעת לארץ. ג'. כי
רוותה בשמים חרבי. ואחר כך הנה על אדום תרד ועל עם חרמי במשפט. ד' לאסור
מלכיהם בזיקים ונכבדיהם בכבלי ברזל. אמר רבי תנחומא לאסור מלכיהם בזיקים אלו
שרים של מעלה. ונכבדיה' בכבלי ברזל אלו שרים של מטה. לעשות בהם משפט כתוב
(413א) הדר הוא לכל חסידיו וגו'.

**מדרש שיר השירים רבה - ד"ר תמר קדרי, מפעל המדרש, מכון שכטר למדעי היהדות
כתב יד מינכן 50 (כ"י מ)**

בארבע דברים נמשלה גאולתן של ישראל. בקציר. בבציר. ובבשמים. וביולדה. בקציר הדא
חקלא כד היא מחצדא בלא עונתה. אפילו תבנא לית היא טב. הה"ד שלחו מגל כי בשל
קציר. בבציר הדין כרמא כד מקטיף בלא עונתה אפילו בסימיה לית הוא טב. בעונתה הוא
טב. כך חרם חמר ענו לה אתעביד כרמא חמר ענו לה. זמרו לה. בבשמים מה בשמים הללו
כשהן נלקטין כשהן רכין לחין. אין ריחן נודף. כשהן יבשין ונלקטין ריחן נודף. כיולדה הא
אתתא כדי לדה בלא עונתה. לא חיי ולדא. כד ילדה בעונתה חיי ולדא כתב לכן אתנם עד
עת ילדה רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי אמר אני יי בעתה אחישנה לא זכו בעתה.
זכו אחישנה כן יהי רצון שיחיש גאלתינו אמן.